WOODBURN
HALL RR

MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

Indiana University
MAR 11 1969
Library

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

ROČNÍK 15 VOLUME ● 1968 ● ČÍSLO 3-4 NUMBER

MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU
A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

Vydáva: Slovenský ústav, Cleveland, Ohio, U.S.A.
Published by: Slovak Institute, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Predseda: Osv. pán Teodor J. Kojiš, OSB, opát

President: Rt. Rev. Abbot Theodore G. Kojiš, O.S.B.

R e d i g u j e
Mikuláš Šprinc

VYCHODÍ ŠTYRI RAZY DO ROKA.
Predplatné:
USA A CANADA $ 5.—
INÉ KRAJINY $ 4.—

REDAKCIA:
MIKULÁŠ ŠPRINC
28700 Euclid Ave.
WICKLIFFE, OHIO, USA

A d m i n i s t r á c i a :
Revue Most, Slovak Institute
2900 East Boulevard
Cleveland, Ohio 44104, U.S.A.

OBSAH

« Svedectvo o auguste » — **97 — 106:**
Andrej Žarnov: **Kvapka krvi — 97**
Rudolf Dilong: **Človek pred tankom — 98**
Karol Strmeň: **Augustová elégia — 99**
Mikuláš Šprinc: **Predtucha — 102**
Gorazd Zvonický: **Hovory o tom, čo sa stalo — 103**
Ján Doránsky: **Cenzurujte ma — 105**
Marian Žiar: **Zastreleným a okupovaným — 106**
Mikuláš Šprinc: **Storočnica Paula Claudela — 107**
Paul Claudel: **Moja konverzia** (prel. M. Šprinc) — **108**
Paul Claudel: **Spev cestou na utiereň** (prel. K. Strmeň) — **114**

(Pokračovanie na 3. strane obálky)

MOST

ČÍSLO 3-4 No. 3-4

ROČNÍK XV VOLUME XV

"SVEDECTVO O AUGUSTE„

KVAPKA KRVI

Nie s tvárou cti a čelom rozvahy.
Železom.
Po zuby zaodiaty železom.
Tak prejde tento august do dejov
po onej noci o hodine zlodejov.

Zakryte oči det'om, až pôjdete spat'.
Smrtihlav trepe krídlom o sklo úzkosti.
Železom.
Po zuby zaodiaty železom.
Triaškou sa zvíja zenit.
Utíš sa, rana bezvýhl'adu.
Ad triarios venit.

Kto by chcel ešte vidiet' úsmev dňa,
až bude úsvit rinčat' železom?
Po zuby zaodiaty železom?
Len kvapka krvi s malou hromničkou
na dlažbe ulíc prečesaných železom
bude pálit' sol'ou ako bajonet
režúci krky
Picassových holubíc.

Smútok sa valí z končín Jasnej Pol'any.
Železom.
Po zuby zaodiaty železom.
Spi ešte v parku, starec s bielou bradou.

Človek má iba dve líca.
Technika je už boľšaja,
len srdce ešte v sáre surovej sa trepe
ako skrvavený Čapajev.

Pominie všetko ako jarná búrka.
Duch nezná hraníc,
pnie sa ako závrat úžasný.
Parašutisti, hľa, letia z púpavy
a rozsievajú svoju kontinuitu.
A duch slobody sa vzpína
metamorfózou rán a nádejí
o otiera sa o chvost vlasatíc
odvážnym krídlom Gagarína.

Andrej Žarnov

ČLOVEK PRED TANKOM

Pozrel na svoju zabudnutú ruku,
mal ju už prestrelenú,
poznal svoj pohľad ničí, z vojny nosil ho,
armády mali oči spoločné, čo
nikomu nepatrili,
bili sa, boli pobité, spia pod múrmi.

Zabudli zatlačiť mu oči
v kostrnke trávy,
tých druhých s rukou ničou zahrebli,
spálil ich deň, keď horeznačky mŕtvi
polokom slnko chytali,
tým druhým polokom, čo včera žili tu.

Noc je pod nami, duní vojna
a v pouličných lampách, ako v dušiach mŕtvych,
svetlo sa zmieta,
brechot psov,
čo neodklína ešte brieždenie
ani pre nás, čo skrčení sme pod múrmi.

Rudolf Dilong

Karol Strmeň

AUGUSTOVÁ ELÉGIA

(V noci z 20. na 21. augusta 1968)

Pekelné muky obkolesili t'a,
Slovensko moje,
a bolest', bolest'
náhla jak ihla sipiaceho blesku
hl'adá si cestu zo srdca
do nemohúcej ruky.

Ťažko mi, t'ažko, t'ažko,
som pod balvanom.
Ach, nevediet',
necítit',
nebyt',
nevediet', a nevediet' a nevediet',
lež čo ked' človek, veštec krutý k sebe,
jediný zo stvorenstva
vidí
a rozum, st'aby nožom vylúpený,
zaznamenáva.

Zaznamenávam seba
a dusnú tieseň nevetraných väzníc,
drápy a zuby Beštie.

Aký to ide čas,
        že nespím,
motám sa v dome ako šialenec
a nespím
a naozaj je pravda, že mi srdce
puká,
nad tebou bedlím,
Slovensko moje, jahňa moje, encyán.
Aké ti teraz meno dám,
ked' krivda biednych prebúdza i mŕtvych
a tvoje hory vošli do žalára?
Otvorilo sa peklo
a zatvára sa za tebou.

Veď ja už roky,
roky a roky bedliac vo výhosti
ku tebe dvíham ruky neodťaté
a čakám slovo ľudské
a spoločenstvo bratské.
Už roky a roky,
roky ma striasa pri myšlienke,
že zločinec si líha
do čistej bielej postele a tvrdo spí,
iba čo občas stŕpne,
ako mu starne koža na rukách.

Už roky a roky a roky
v rozličných cudzích jazykoch
a v cudzích mestách,
vlasť moja živá, slovenčina rodná,
nádeja moja, láska,
Ježišu, aká láska! aká desná láska!
na srdci si ťa pridŕžam
a nesiem ako sen,
ako sen-nesen, ako hrôzu,
ako ten svätý kríž!

Diaľky sú blízko nás.

Kalvária je z každej strany sveta.

A tej noci sa odvážili šakali
nie zavyť, ale skočiť v zbabelosti
nad sväté ohne.
To, to sa stalo, čoho sme sa báli;
tak sme sa báli,
že sme to ani medzi rečou v náznakoch
nespomínali, nenaznačovali.
Útle má nádej korene,
jedine láska nebojí sa smrti,
Slovensko moje usmrcované,
Slovensko v slzách, v zúfalstve
roky a roky vrúcne milované!
Tatry, ste rajský park
a žula.
Ostaňte žula.
Také časy idú

a také noci, Tatry,
a také hrôzy, že v hrôze lásky
s hrôzou si ruky podávajú
odt'até smreky, odt'até vlny éteru,
odt'até ruky
živých i mŕtvych.
My sa už smrti nebojíme. Čo je smrt',
ked' život bolí viac?
Ale vy, dravé beštie, žerte
a skryte si aj kosti z drobných detí
na prípad svojho hladomoru; amen,
váš amen teraz mŕtvi vyzváňajú —
zakážte zvon
a podvratnú čest' a
slobodu l'udí,
ale aj všetky na smrt' ubolené
modlitby naše
za nás a deti naše
i za vás, okupanti.

Otvorilo sa peklo.
Slovensko moje, « drahý národ náš »,
až teraz,
ked' všetky svrčky uml'kli a hviezdy blednú,
až teraz
slzy mi z očú tryskajú
a usedavo plačem, bratia moji,
ó milovaní. Odvrhnite ma,
prejdite mlčky nado mnou,
nedbajte na básnika
a na materské tŕnie v duši jeho,
vy za mňa
povedzte NIE,
posad'te mŕtvym kríže, kvety vynechajte,
na všetky hradby a múry
napíšte NIE
a kde sa dvaja stretnete,
do prachu z prachu biednych našich otcov
kreslite tiché
znamenie Ryby!

Tu u nás svitlo, zaliala ma zora,
Trnava veží, celá krvavá.

Tam u vás nastal nočný deň a z mátoh
každá má oči jasne viditel'né.

A preto, pútnik, nečakaj,
Lakedaimonu zvestuj zástavu,
čo zaveje, ked' sláva zazvoní.
My nesmrtel'ným mŕtvym závidíme
vít'azstvo ducha neodškriepitel'né
a ruky holé, ešte bez ret'azí.

PREDTUCHA

Mikuláš Šprinc

I ked' im pomôct' nevieš,
maj s nimi bratský súcit,
nech teplé tvoje slovo
pomôže dočkat' úsvit.

A hoci srdce tvoje nepočujú
cez hrubé múry väzenia,
príde im s lúčom, kde ich mučia
a nežne padne do náručia.

Bud' svedkom, lebo svedčit' treba,
žaluj, bo treba žalovat',
ked' im strach padá
na rodné polia ako inovat'.

Pál', čata popravčia, tak
napísal istý básnik,
ked' do tvári si pateticky napl'ul
a sadol slávne na vavrín.
Možno, že hlas tvoj bude iba
tým hlasom volajúcim na púšti.
No predsa hlasom, ktorý kriesi,
sloboda zabitá ti nikdy neodpustí,
že mlčal si, ked' vraždili ju besy.

28. júla, 1968

HOVORY O TOM, ČO SA STALO

1.

Fatamorgána zmizla... Len ma nezvi
menami, v ktorých pri klame ťa stihli!
Fatamorgána zmizla... Ja som triezvy
a viem, že skôr slon prejde uchom ihly
než moja bolesť cez tvoj cit
a tvoja faloš cez môj prah.

Votrelec pre mňa, to je hyd,
a podvodný brat — najkrutejší vrah.

Žijem, hoci ma držíš na márach.
Pri mne si hľadáš môjho zradcu,
nuž pozri, koho kryjú kiahne
a čert nech žehná tvoju prácu,
dokiaľ Boh nezasiahne!

2.

Bratovražedný soviet,
ako si môžeš hovieť
v krajine, v ktorej tvoje nežné tanky
slovenský asfalt miesia s krvou
povedzme takej Danky?

Dievča, čo padlo bohumilo,
žaluje na to, čo sa prihodilo.

Nikoho dosiaľ nieto,
kto by z miest našich vyhnal tvoje geto?

V tej paľbe lží nám niekto uverí,
že lezú na nás tanky, tanky, tanky,
a do tmy huhlú ako príšery
macošské uspávanky?...

3.

V jednote — sila, v nesvornosti — krach!
Hej, zňuchávate medzi nami,
kto by nám pod krok sypal hrach
a snoval skazu pod nohami.

Ostríte guľky pre ľudí,
čo boli vaši žiaci
a vaše rady nosia na hrudi?

Konečne!... Na javisku biedy
priľnuli k sebe ľud a eštebáci
v zmierení posvätnom a veľkom.

Tu stojíte pred tvrdým celkom.

4.

Štít bezbranných je Boh a česť.

Sovieti, vaša lesť
len na klam pristrihnutou rečou
odpovedá nám na otázku: Prečo!?...

My pohŕdame vašou zbraňou.

Hľadíme na vás ako na podenky.
Lož na chvíľku len môže sa stať paňou
verejnej mienky.

Zrútia sa všetci, čo sa o lož oprú.
Blahoslavení, čo chcú v svetle konať,
lebo ich snahu úprimnú a dobrú
Boh berie pod patronát.

Gorazd Zvonický

CENZURUJTE MA

Ty, čo sa mojím poetickým voštím
vše zmáraš azda, múzu uživiť
mi pomáhajúc z krvnej pozornosti,
hoc kúsať z musu, kusá musí byť,

zmy lišaj z anemickej poézie
mojej a z veršov, v ktorých « pravda víťazí »
kliešťami neúprosnej korekcie
vycvikaj plevel, duté výrazy;

dbaj, nech sa zjaví pod tlačiarskym lisom,
tam, kde v kontexte s — ciou abo — izmom
naívny « spravodlivosť » použil som,
praslovo « humbug » maľovaným písmom.

Čo do lyrických brokátov som odial,
oškľbem z príkras, zexplozívnim, poviem,
že chotár ducha nie je odtiaľ potiaľ
a každý systém páchne bez reforiem.

S « pravdou » a « právom », kde ich najdeš v riadku
— čas nám ich súril a bol po nich dopyt —
urob, čitateľ, procedúru krátku
a vytlač nad ne « interes » a « profit ».

Kde budú « och », « joj », « juj » a iné skuky
zapúšťať do sŕdc hriešnu mľandravosť,
« pác! » « tresk! » a « mor ho! » vpašuj z voľnej ruky,
ak môžem prosiť takú láskavosť.

Ak čo len pre zvuk vytasil som z lutne
« žičlivosť bratskú » gestom vznešeným,
z vény si kvapku krvi pusti kľudne
a « invázia » vmaľuj červeným.

Kde Yalta bola, Teherán, či Mníchov,
k dátumom pod chárt žlté záplaty,
zastobojujúc svetu bez ostychov,
pridaj i tento august dvadsiaty.

Ján Doránsky

Montreál, v septembri 1968.

ZASTRELENÝM A OKUPOVANÝM

I.

Zo slnečníka spadla rosa augustovej noci
a nepochopila hrôzu smrti.
Odišli živí... Bez rozlúčky. Ďaleko
za chotár rodnej vidiny...
Z kalicha ocel'ovej sviece museli prijat'
Judášov smrtný bozk.
Nad ich posledným pohl'adom do skutočna
roztrhla sa sovietska opona.
Srdce sa zatriaslo, údy zmeraveli, na ústach
zostalo posledné: milujem...
Tak vel'mi chceli žit',
a mnoho ešte povedat' l'ud'om.
Zem ich objala, matersky, na večnost'.
A na tom mieste vyriastla nezábudka.
Aj v týchto slovách, čo l'udským citom
postielajú ich hrob.
Odpočinutie večné:
v zemi, ktorá bude rodit' ich čest';
v národe, ktorý prisahá na ich pamiatku.

II.

V úzkosti chvíle, ked' päst' sa dvíha k pomste,
ked' zlorečit' je ako vieru hlásat',
čoho sa chytit', nebesá vzdialené?
Ranená l'udskost' kvíli v útlom srdci,
človek sa pýta, kde je život teplý,
nádeje stratené?
Strach kráča s rozbehom smradl'avého dymu,
do času pokoja úderom sa hlási,
nemá už dôvery, ani oko jasné,
len t'ažké ramená na svit rána kladie,
bol'avú pesničku do rodného rýmu:
Hučia hory hučia, bo im pravdu mučia.
Hoc aj tisíc razy, tá pravda zvít'azí!

Marian Žiar

STOROČNICA PAULA CLAUDELA

(1868 - 1968)

Rok 1968 je rokom Paula Claudela, najväčšieho francúzskeho básnika tohto storočia, ale aj jedného z najväčších básnikov všetkých čias. V MOSTE sme sa obšírnejšie zmienili o diele Paula Claudela pri príležitosti jeho smrti (Pocta Paulovi Claudelovi, roč. II, č. 2, 1955). Z úsporných vydavateľských dôvodov rozhodli sme sa neuverejniť v Moste obšírne hodnotenie Claudelovho diela, ale radšej priniesť niekoľko ukážok z jeho diela. Najlepší slovenský znalec Claudela básnik Karol Strmeň pripravil obšírnu antológiu z Claudelovej poézie v slovenskom preklade, ktorá s obšírnou vyhodnocovacou štúdiou vyjde vo Vydavateľstve sv. Cyrila a Metoda. Chystá sa aj výber z jeho esejí a próz.

Na Slovensku *Kultúrny život* a *Smena* zmienili sa o Claudelovej storočnici a priniesli malú ukážku, « ideologicky neškodnú » z jeho diela. Ako vieme, na oficiálnych francúzskych oslavách Claudelovej storočnice zúčastnil sa básnik Emil Boleslav Lukáč a predniesol aj prednášku « Paul Claudel a Slovensko ». Doteraz nevieme, čo v nej povedal a nemyslíme, že bola uverejnená na Slovensku. My za hranicami Slovenska chceme prispieť svojou mierou obdivu a vďaky k tejto storočnici Claudelovej, v ktorej sa stretol takmer celý kultúrny svet. Lebo Claudelovo dielo nepatrí len Francii; patrí celému ľudstvu tohto i budúcich pokolení bez rozdielu svetonáhľadu. Je ono tak univerzálne, tak hlboko ľudské, tak umelecky nadčasové, tak hlboko sa dotýkajúce všetkých ľudských problémov, že každé pokolenie príde si v ňom na svoje. Je to taká čistá krása a pravda, ktorej sa hrdza nedotkne a čas nezatieni. Ako Dante alebo Shakespeare i Claudel bude čnieť ako veľhora ľudského a básnického génia do konca čias a všetci tí, ktorí hľadajú pravdu a krásu, budú vystupovať na tieto veľhory a zostupovať do ich hlbokých jaskýň. Lebo nikto sa s prázdnymi rukami nevráti z takýchto výskumných ciest.

Vari len na poslednom súde dozvie sa Paul Claudel, koľko dobra vyžiarilo jeho dielo do ľudských sŕdc; koľkým jeho dielo otvorilo oči, aby videli svet v jeho pravde, v jeho kráse, v jeho neprestajnom speve onej hymny, ktorá začala

pri stvorení, a ktorej posledné akordy zapoja sa raz do novej piesne Baránkovej na Sione. Tá bude už večná. Lebo nikdy nebudú chýbať takí, ktorí s Claudelom budú vyznávať jedine pravé krédo života: « A všetka táto krása bude len nanič? prišla od Boha a či sa nemá k Nemu vrátiť? Treba básnika a maliara, aby ju obetovali Bohu, pripojiť slovo ku slovu a zo všetkého pospolu spraviť čin vďakyvzdania, uznania a modlitby, utrhnutej tomuto času. Ako zmysel potrebuje slová, tak slová potrebujú nášho hlasu. To s celým Jeho dielom budeme sa modliť k Bohu! Z toho, čo stvoril, nič nie je nadarmo, nič, čo by bolo cudzie nášmu spaseniu. To je ono dielo bez toho, že by sme zabudli čo i len na jeho čiastku, ktoré pozdvihneme na svojich rukách uznávajúcich a pokorných! » (*Satinová črievica*).

Túto neprestajnú spoluprácu človeka s Bohom v prenikaní a oslave Božieho diela volá Claudel *oktávou stvorenia*. Jeho dielo je mohutným umeleckým výrazom tejto oktávy.

Mikuláš Šprinc

MOJA KONVERZIA

Paul Claudel

Narodil som sa 6. augusta 1968. Moje obrátenie sa prihodilo 25. decembra 1886. Bol som vtedy osemnásťročný. Ale vývin môjho charakteru vtedy už veľmi pokročil. Moja rodina, hoci po obidvoch stránkach spätá s líniou veriacich, ktorí dali Cirkvi viacerých kňazov, bola ľahostajná a po našom príchode do Paríža odcudzila sa jednoducho viere. Kedysi predtým spravil som dobré prvé sväté prijímanie ako väčšina mladých chlapcov, ale to sväté prijímanie bolo zarovno korunou a koncom mojich náboženských praktík. Bol som vychovaný alebo lepšie vyučený najprv slobodomyseľným profesorom, potom v (laických) kolégiách provinčných, napokon v lýceu Louis- le Grand. Po vstupe do tohto ústavu stratil som vieru, ktorá sa mi zdala nezlúčiteľnou s pluralitou svetov.

Čítanie *Života Ježišovho* od Renana poskytovalo nové rúško na zmenu presvedčenia, ktoré všetko okolo mňa uľah-

čovalo a podnecovalo. Len sa treba rozpamätať na tie smutné roky osemdesiate, na obdobie plného rozkvetu naturalistickej literatúry. Nikdy predtým nezdalo sa jarmo hmoty tak nezviklateľným. Všetko, čo malo nejaký cveng v umení, vo vede a v literatúre, bolo nenáboženské. Všetci (takzvaní) veľkí ľudia tohto končiaceho sa storočia vyznačovali sa svojím nepriateľstvom k Cirkvi. Vládol Renan. Predsedal poslednému rozdeľovaniu cien na lýceu Louis-le-Grand a tak sa mi pozdáva, že som bol korunovaný jeho rukami. Victor Hugo práve mizol v apoteóze. Ako osemnásťročný veril som v to, v čo verila väčšina vzdelancov oných čias. Silná myšlienka individuálneho a konkrétneho bola vo mne zatemnená. Prijímal som monistickú a mechanistickú hypotézu v celej jej sile; veril som, že všetko bolo podriadené « zákonom », a že tento svet je zreťazením účinkov a príčin, ktoré veda pozajtra dokonale vyrieši. Všetko toto sa mi napokon pozdávalo veľmi smutným a veľmi nudným. Čo sa týka idey kantovského mravného imperatívu, ktorú nám vykladal môj profesor filozofie M. Burdeau, nikdy som ju nemohol strviť. Žil som teda nemravne a pomaly som upadal do zúfalstva. Smrť môjho starého otca, ktorého pred mojimi očami za dlhé mesiace zožieral žalúdočný rak, naplňovala ma hlbokou hrôzou a myšlienka smrti ma neopúšťala. Zabudol som úplne na náboženstvo a staval som sa k nemu s nevedomosťou divocha.

Prvým zábleskom pravdy bolo moje stretnutie sa s knihami veľkého básnika, ktorému som zaviazaný nekonečným uznaním, a ktorý mal na stvárňovanie sa mojej myšlienky mimoriadne veľký vplyv — Arthur Rimbaud. Čítanie jeho *Illuminations* a o niekoľko mesiacov neskôr jeho *Une saison en Enfer* bolo pre mňa kapitálnou udalosťou. Tieto knihy spravili po prvý raz trhlinu do môjho materialistického väzenia a dali mi živý a takmer fyzický pocit, dojem nadprirodzena. Ale môj zvyčajný stav pridusenosti a zúfalstva sa nezmenil.

Taký bol tento nešťastný chlapec, ktorý sa 25. decembra 1886 pobral do Notre-Dame de Paris, aby sledoval náboženské obrady Vianoc. Začínal som vtedy písať a pozdávalo sa mi, že v katolíckych obradoch, o ktorých som uvažoval s nadpriemerným diletantizmom, najdem vhodný podnet a látku pre nejaké dekadentné slohové cvičenia.

Bolo to teda v takomto rozpoložení, štúchaný a tlačený zástupom, bol som prítomný s priemerným pôžitkom na veľkej sv. omši. Potom, nemajúc čo lepšieho robiť, vrátil som sa na nešpory. Speváčkovia v bielych kamžách a chovanci malého seminára Saint-Nicolas — du — Chardonnet, ktorí im pomáhali, spievali práve to, čo som neskôr poznal ako *Magnificat*. Stál som v zástupe, pri druhom pilieri pri vchode na chórus, na pravej strane pri sakristii. A vtedy sa stalo to, čo panuje nad celým mojím životom. V okamihu mi zasiahlo srdce a *veril som*. Veril som s toľkou silou oddanosti, s toľkým povznesením celej svojej bytosti, s toľkým presvedčením, s toľkou istotou, nenechávajúc miesta nijakému druhu pochybovania, že pozdejšie všetky rozumkovania, všetky hazardnosti pohnutého života nemohli zviklať moju vieru, ba povediac pravdu, ani sa jej dotknúť. Mal som odrazu zdrvujúci pocit nevinnosti, večného detsva božieho, nevýslovné zjavenie. Pokúšajúc sa — ako som to často spravil — zrekonštruovať minúty tejto neobyčajnej chvíle, nachodím nasledovné prvky, ktoré tvorili aj tak len jediný záblesk, jedinú zbraň, ktorú použila Božia Prezreteľnosť, aby dočiahla a otvorila napokon srdce úbohého záfalého chlapca: « Akí šťastní sú ľudia, ktorí veria! Či to bola ozaj pravda? *To je pravda!* Boh jestvuje, hľa, tam je. Je to niekto, je to bytosť tak osobná ako ja! Miluje ma, volá ma! Prišli slzy a vzlykoty a spev tak nežný *Adeste* ešte dodával môjmu pohnutiu. Pohnutie veľmi rozkošné, do ktorého sa jednako miešal pocit zdesenia a takmer hrôzy! Lebo moje filozofické presvedčenia boli úplné. Boh ich nechal opovržlivo tam, kde boli, nevidel som nič, čo by som mal na nich meniť, katolícke náboženstvo pozdávalo sa mi vždy tou istou pokladnicou nezmyselných anekdôt, jeho kňazi a veriaci vzbudzovali vo mne ten istý odpor, ktorý prechádzal až do nenávisti a znechutenosti. Stavba mojich mienok a presvedčení vzpriamene sa týčila a nevidel som na nej nijakej chyby. Stalo sa len to, že som z nej vyšiel. Ako nová a strašná bytosť s hroznými požiadavkami pre mladého človeka a umelca, ktorým som bol — a tu sa zjavilo, že som sa nevedel zmieriť s ničím, čo ma obkľučovalo. Stav človeka, ktorého jedným šmahom vytrhnú z kože a presadia do cudzieho tela v neznámom svete — to je jediné prirovnanie, ktoré som mohol najsť, aby som vyjadril tento stav úplnej vykoľajenosti. To, čo bolo najodpornejšie podľa

mojich mienok a chúťok, bolo jednako to, čo bola pravda, to, čomu som sa mal voľky nevoľky prispôsobiť. Ah! prinajmenšom to nebolo bez toho, aby som sa nebol pokúsil o všetko možné tomu odporovať.

Toto odporovanie trvalo štyri roky. Odvážim sa povedať, že som sa krásne bránil, a že boj bol lojálny a úplný. Nič som neobišiel. Používal som všetky prostriedky odporu a musel som zahodiť jednu zbraň za druhou, ktoré mi boli nanič. Bola to veľká kríza môjho života, táto agónia myšlienky, o ktorej Arthur Rimbaud napísal: « Duchovný zápas je práve taký brutálny ako bitka ľudí. Krutá noc! prischnutá krv čmudí mi na tvári! ». Mladí ľudia, ktorí ľahko opúšťajú vieru, nevedia, čo to stojí znovu ju získať a akými mukami sa za ňu platí. Myšlienka na peklo, a tiež myšlienka na všetky krásy a všetky radosti, ktoré, — ako sa mi pozdávalo po mojom návrate k pravde, mal som obetovať, predovšetkým toto ma zdržiavalo.

Ale napokon, počnúc samým večerom toho pamätného dňa v Notre-Dame, keď som sa vracal domov po daždivých uliciach, ktoré sa mi teraz pozdávali takými cudzími, vzal som do rúk protestantskú Bibliu, ktorú kedysi dala mojej sestre Kamile istá nemecká priateľka, a prvý raz počul som názvuk toho čarovného a nemeniteľného hlasu, ktorý sa neprestával ozývať v mojom srdci. Históriu Ježiša poznal som iba skrze Renana, a veriac tomuto podvodníkovi, nevedel som ani len to, či sa Ježiš kedy nazval Synom Božím. Každé slovo, každý riadok dementovali so vzrušenou jednoduchosťou hanebné tvrdenia apostatu a otvárali mi oči. To je pravda, pripúšťal som so stotníkom, hej, Ježiš bol Synom Božím. A pomedzi všetkými oslovoval mňa, Pavla a sľuboval mi svoju lásku. Ale zarovno, ak by som Ho nenasledoval, nenechával mi inej možnosti len zatratenie. Ah! Nepotreboval som, aby mi niekto vykladal, čo je peklo a mal som v ňom « svoje obdobie ». Tých niekoľko hodín stačilo, aby mi ukázali, že peklo je všade, kde nieto Ježiša Krista. A čo mi záležalo na ostatnom svete popri tej novej a zázračnej bytosti, ktorá sa mi počínala odhaľovať?

To bol nový človek, ktorý takto hovoril, a starý odporoval všetkými silami a nechcel opustiť nič z tohoto života, ktorý sa otváral. Mám sa priznať? Napokon najsilnejší pocit, ktorý mi zabraňoval prehlásiť moje presvedčenia, bol ľudský ohľad. Myšlienka oznámiť všetkým svoje obrá-

tenie, povedať mojim rodičom, že sa chcem zdržiavať mäsa v piatok, vyhlásiť sa za jedného z tých tak vysmievaných katolíkov vytláčala mi na čelo studený pot a chvíľami násilnosť, ktorá sa mi stala, zapríčiňovala skutočné rozhorčenie. Ale cítil som na sebe pevnú ruku. Nepoznal som nijakého kňaza. Nemal som katolíckeho priateľa.

Štúdium náboženstva stalo sa mojím hlavným záujmom. Zaujímavá vec! Prebudenie duše a prebudenie básnických mohutností prihodili sa u mňa v tom istom čase, dementujúc moje predsudky a moje detské hrôzy. To bolo vtedy, keď som napísal prvé verzie svojich drám *Tête d'Or* a *Mesto*. Hoci som ešte nepristupoval k sviatostiam, už som sa zúčastňoval na živote Cirkvi, dýchal som napokon a život prenikal do mňa všetkými pórmi.

Knihy, ktoré mi najviacej pomohli v tomto období boli predovšetkým *Pensées* (*Myšlienky*) od Pascala, neoceniteľné dielo pre tých, ktorí hľadajú vieru, napriek tomu, že Pascalov vplyv bol často žalostný. *Elévations sur les mystères* a *Méditations sur les Évangiles* od Bossueta, aj iné jeho filozofické úvahy. Aristotelova *Metafyzika* mi očistila ducha a uviedla ma do oblastí ozajstného rozumu. *Nasledovanie* patrilo do sféry veľmi vysokej pre mňa a jeho prvé dve knihy sa mi pozdávali ako strašne tvrdé.

Ale veľká kniha, ktorá sa mi otvorila a z ktorej som sa učil, to bola Cirkev. Nech je chválená naveky tá veľká majestátna matka, pri kolenách ktorej som sa všetko naučil! Každú nedeľu bol som v Notre-Dame a cez týždeň som tam chodieval tak často, ako som len mohol. Tak málo som vedel o svojom náboženstve ako je možné vedieť o budhizme, a hľa, táto posvätná dráma sa rozvíjala predo mnou so vzrušenosťou, ktorá presahovala všetky moje pomysly! Ah, to nebola viac úbohá reč príručiek zbožnosti! To bola najhlbšia a najgrandióznejšia poézia, najvznešenejšie gestá, ktoré kedy boli zverené ľudským bytostiam. Nemohol som sa nasýtiť pohľadom na omšu a každý pohyb kňaza zapisoval sa hlboko do mojej duše a do môjho srdca. Čítanie ofícia za mŕtvych, Vianoc, obrady Veľkého týždňa, sublimný spev *Exultetu*, popri ktorom najopojnešie melódie Sofokla a Pindara pozdávali sa mi nudnými, všetko toto ma zaplavovalo úctou a radosťou, uznanlivosťou, ľútosťou a zbožňovaním!

Potroške, pomaly a bolestne zasvitla v srdci mojom myšlienka, že umenie a poézia sú tiež božskými vecmi, a že rozkoše tela nielen sú pre ne nepotrebné, ale naopak, škodlivé. Ako som len závidel blaženým kresťanom, ktorí pristupovali k sv. prijímaniu! Čo sa mňa týka, sotva som sa odvážil vkľznuť pomedzi tých, ktorí každý piatok Veľkého pôstu prichádzali pobozkať tŕňovú korunu.

Medzitým roky sa míňali a moja situácia stávala sa neznesiteľnou. Potajomky som sa modlil k Bohu so slzami a jednako som sa neodvážil otvoriť ústa. No deň čo deň moje námietky stávali sa slabšími a túžba po Bohu silnejšia. Ah, ako dobre som Ho len spoznával v tej chvíli a ako silno sa dotýkal mojej duše! Akože som mohol mať odvahu tým dotykom odporovať?

O tri roky som čítal *Ecritures Posthumes* od Beaudlaira a videl som, že básnik, ktorého som uprednostňoval pred všetkými Francúzmi, našiel vieru v posledných rokoch života a zmietal sa v takých istých úzkostiach a v takých istých výčitkách ako ja. Sústredil som svoju odvahu a jedného popoludnia vstúpil som do spovedelnice v mojej farnosti sv. Medarda. Minúty, kým som čakal na kňaza, boli najtrpkejšími minútami môjho života. Našiel som starého človeka, ktorý sa mi pozdával veľmi málo pohnutý históriou, ktorá sa mi videla tak zaujímavou; hovoril mi o « spomienkach na moje prvé sv. prijímanie » (na moje veľké súženie), a nariadil mi pred rozhrešením, aby som oznámil svoje obrátenie mojej rodine: to mu dnes nemôžem zazlievať. Vyšiel som zo spovedelnice pokorený a napálený, a vrátil som sa do nej až o rok, keď ma to rozhodne prinútilo, zmrvilo a krajne pritlačilo. Vtedy, v tom istom kostole sv. Medarda našiel som mladého, milosrdného a bratského kňaza M. abbé Ménarda, ktorý ma zmieril s Bohom a neskoršie ctihodného abbé Villauma, ktorý bol mojím duchovným vodcom a mojím drahomilovaným otcom, a ktorého ochranu neprestávam cítiť z jeho nebeskej vlasti. Pristúpil som druhý raz k sv. prijímaniu ten istý deň na Vianoce 25. decembra 1890 v Notre-Dame (1909).

Preložil *Mikuláš Šprinc*

ŠPEV CESTOU NA UTIEREŇ

Paul Claudel

Hodina bije, nebavme sa, poďme! Ste všetci, moji malí?
Galoše, kabát, rukavice máte? vonku je ako vo vlčinci, a šál ste si až hore na nos dali?
Hej? Teda lampu sfúknite a poďme! viem, kade sa ta ide;
tú cestu som ja prekonal a preto ja vás povediem, kasať sa nemusíte.
Petrolejku sme zhasili a tu sme v kruhu, čierna čata, za nami svetlo zmierajúce.
S niektorými ma spája krv a s niektorými srdce.
Starenka čaká s deduškom, chasníci prišli so slúžkami a matka s deťmi drobnými,
svätec, čo znášal bremä dňa, s nedbajom, ktorý nastúpil až v hodinu jedenástu.
Po tme sa neporátame, lež akosi nás pribúda a naše rady ešte stále rastú.
To sa k nám mŕtvi pripojili? Vitajte, veď sme z rodiny!
Všetci sme boli večer na spovedi. Nebojte sa, sme bez viny!
Niektorí síce spolovice veria a spolovice pochybujú ešte,
aj sami trocha užasli, že nastúpili do radu, pravda, len po priateľstve.
Idem ja ako modleník s bakuľou v ruke vystrčený dopredu
a len sa mi tak kečka parí, čo vyťahujem koledu;
raz ledva veršík usmolím, raz pieseň ako z vreca sa mi valí,
občas mi rýmov pochybí, no nevídali!
Pridávam stopu sem a tam? Kde stopy vidno, nohy v chod sa dali.
Ako si slepý paličkou zem ohmatá, až potom stúpi, tak myšlienka a ľudské slovo za ňou.
Nevediem si vás bavlnkovým snehom a cestou vyskúšanou!

Poďme len pekne v mene Božom ďalej! zvíťazí mysel' veselá.

A ja si svoje vynôtim, čo by vás moja koleda i mrzela.

Darmo si uši zapchávate, vyspievam si ja, priatelia,

prekrásnych štvoro Aleluja so štvorakými neumami, nie vaše trpko krákoriace rekviem,

veď slávna noc nám nastala a zovšade nás volá k sebe Betlehem.

Nie je nás veľa, vidíte, ale i tak sme kapela!

Dvere sa pootvorili a do očú nám napadali hviezdy.

Milión je ich, samý hrot a v strede páska Mliečnej cesty.

Celebrujúca obloha hovorí nebu Božiemu, čo vie.

Odrazu blesk! to šíky s veliteľmi tasili meč! a najmä prvých päť či šesť;

O sláve Božej hlaholí zbor anjelov a hviezd,

lež najmä prvých päť či šesť a medzi nimi hviezda čarokrásna.

Duchovná guľa, svätý stred zažatý nad maštaľkou,

nádoba svetla Božieho, teba sem iste archanjel prepravil tmou a nedostupnou diaľkou!

Teraz ty mesto Dávida a Bóza, Betlehem, prídel Efratov,

naozaj nie si v Júdei najúbohejšou osadou,

pretože z teba tejto noci narodiť má sa Spasiteľ ľudského pokolenia.

Hrnú sa ľudia zďaleka a každý hlási meno svojho kmeňa.

V uliciach lampy, smolnice! čo kút, to tresk a buch.

Rimanský cisár Augustus spisuje celý zemekruh.

Márnotratný syn častuje ľavého lotra s úradníkmi popisu,

mäso sa pečie, píšťaly hučia a hudobníčky do spevu sa kolíšu.

Každý sa zmestí pri ohníku, len nebies Kráľ je na ľáde.

Čo by si kedy prišiel, Jezu Kriste, nemáme miesta v hospode.

Od brány k bráne kráča svätý Jozef, Mária sedí na chatrnom osliatku

a krčmár, vidiac samodruhú, zrúkne, na pomoc volá bachárov a čeliadku
a spod jedl'ovej vetvy na preddomí Jozefa šatkou odbíja, veď čože,
nemá on, chudák, svätožiaru, len starú čiapku zo zajačej kože.
My, keďže groša nemáme a horká nám tu zábava,
vyjdime z mesta napravo a poza mestom dol'ava
cestou, čo vedie na hole a úhory, ako nás učia stopy stáda
uvedeného v Levitiku, ktoré ich za zlé nepokladá.

Tu na rohu sa zvrtnime a l'al'a, tam, kde ležia cepy s bránou
a nad jaskyňou klenie sa dub Abrahámov,
tam je to.
Oddýchnime si, počkajme, kým neodbije dvanásta.

Už iba chvíl'a chvíl'očka, a narodí sa vytúžené Dieťatko.
Danielove týždne uplynuli, Vianoce budú zakrátko.
« Hodie lux illuxit nobis, dnes medom tečú nebesá ».
Približuje sa sväté dnes, keď sama večnosť vytryskne a začne sa.
Dnes tak sa rodí Slovo medzi nami, ako keď bolo u Otca, ktorý ho splodil na počiatku.
Slobodný, čistý úkon zrodu — a človečenstvo poskytlo mu látku!
Ó milosť väčšia od viny! sl'ub naplnením zvýšený!
tri sväté omše sláviace mystérium troch zrodení!
A naše oči prvé uzrú to Slovo večne pravdivé a dokonalé
spočívať podl'a rubriky na snehobielom korporále.

Dvanásta bije. Prikročte a vojdite.
Komu by srdce nezmäklo, nech vidí, čo tu vidíte?
Keď tak až Boh nás miloval, kto jeho láske odolá?
A kto by slzy neronil, pestujúc toto milostivé Pachol'a?
Ak ešte niekto pochybuje, nech skloní hlavu k nápisom
a zistí si, čo hovorili o ňom proroci, počnúc Mojžišom.
Tej noci Boh nám Syna dal! tej noci nám sa narodilo Dieťa!
z Dávida steblo vyhnalo a na Jesseho koreni je kvieťa.

Mária, Panna bez poškvrny, do jasiel' kladie Spasitel'a sveta.
Kost' z kosti našej, Emanuel, začleňuje sa medzi nás
a prináša nám dedičstvo, ktoré nám odňal Satanáš,
meno mu Radca, Predivný, Boh mocný, Knieža pokoja a Otec všetkých budúcich a dávnych čias.

Vojdite, ked' vám hovorím, ja obstojím aj na zime
a každý nech si prihotuje, čo nesie Svätej rodine.
(Že tu sa Ježiš narodil, na tejto hviezde medenej, na tomto bode svätom,
dnes dokazuje Turek vyzbrojený puškou a bajonetom).
Len zaklopte a Márii predstavte zaraz mladú mat',
čo zrak má ako mliečny kvet a syna nesie požehnat';
kto nevie nič, nech oddá nič, a hriešnik hriech, pretože mal ho rád,
pisár nech oddá svoju bezvýhl'adnost' a básnik pocit, že je veršotepec,
potom nech ide zhýralec, čo nečakane dostal milost' z nebies,
vojak nech metál odovzdá a požehnaný prsteň smutná vdova,
starý pán knihu života, ktorá sa končí pijakom, čo do seba vpil všetky jeho slová.

Ja nemám nič — a čo mám, to mi z neba dali; mne stačí, že sme spolu prišli sem,
zrobím sa dobrým šafárom na zime vonku ostanem
a ako Mojžiš, ked' ho Pán oslovil z živo horiaceho kríka,
s horúcim srdcom, s úprimnost'ou kajúcnika
sledovat' budem zatvorené dvere a mliečny jas, čo škulinami bliká.
Prvorodená zo stvorenstva, sláva ti! sláva v nádhere kl'ačiaca svätá žena!
Nebolo ešte hlbočín, ked' ty si bola počatá!
Nebeské svetlo vd'aka tebe naveky zašlo do zlata.
Ked' Všemohúci krížom požehnával priepasti, ty ó preblahoslavená,
vyvstala si mu pred očami, tak ako dnes mi stojíš pred očami, l'alia, Panna neznajúca tieňa!

Ty nosila si Stvoriteľa svojho, v tebe žil klíček nášho vykúpenia!

Mária, naša sestra, uverila, pojala v sebe tielko neviniatka

a teraz Syna Božieho pridája Božia dobrotivá matka.

Na srdci ho má ako Otec vekov, ktorému patrí kráľovstvo a moc a každá sláva.

Umný raj Boha živého, strhni nás k sebe balzamom, ktorý ti z rúcha rozvoniava,

ako si strhla z večnosti Boha, ktorému chýbalo len tvoje sladké mlieko, čistá Panna!

« Holúbä moje, otvor mi, priateľka moja bezúhonná, sestrička milovaná! »

Kráľovská brána, odpečatená si, ukáž nám biednym Boha, nášho Pána!

Och, srdce bystrín prehlbokej noci, ty jediná si zlúčiť dokázala

strieborný ligot holubice s tlmeno bledým zlatom Boha kráľa!

Ale už zem sa prebrala, kriku sú plné doliny a pasienky.

Na zemi hurhaj valachov a na nebi spev nebeský.

Pastieri s kyjom pri ovciach, zobrazujúci našich veľpastierov,

počúvajú hlas archanjela so vzrastajúcou vierou

a slovo « sláva », slovo « pokoj » zuní na nebi v sýtom, mnohohlasnom chóre.

Ó sláva, sláva Bohu una výsosti a na zemi pokoj ľudom dobrej vôle!

Márnotratný syn, ohlušený kliatbami, odrazu zvetrí dobré slovo o Bohu,

vstane a nechtom okno poškrabkáva na zlopovestnom brlohu.

A idú, idú zástupy, bo celý svet je na pochode s pastiermi,

gajdoši hrajú do kroku a starý bača nesie bubon nádherný,

dve ruky má a dvoma búcha, až duní bubon prázdnotou a údermi.

Ostrovy, svety, čujte nás! ľud votrelcami gniavený a kohokoľvek skrivodlivosť škrtí,
zlomil som v ľude svojom tvrdý odpor, môj oheň vzbľkol plameňom a do výšky sa rúti,
aj tým už svitlo, ktorí vo tme sídlia a žijú v tieni smrti.
Rozdrúzgam jarmo vášho otrokára ako v ten strašný madiánsky čas
a za nič si vás vykúpim, hovorí Pán, keď pre nič za nič zotročili vás.
Červ, neboj sa, ja nezabúdam, veď kedy matka zabudla, že dieťa má? ani len v zúfalstve a krajnej núdzi!
a čo by matka zabudla, ja nezabudnem, hovorí Pán Boh všemohúci.
Čo mi to robia? vziať mi chcú môj vlastný ľud?
Nedám viac, verte, špinavcom a nemravníkom prevládnuť.
Tu je môj deň! Čuj, väzeň, meno moje a z prachu zeme na nohy si staň.
Ja, ktorý som k vám hovoril, prichádzam teraz medzi vás, hovorí Boh a Pán.

Anjeli Grécka, Perzie a Ríma! severný anjel, anjel oceána!
pastieri slepcov v nevidomej noci, strážnici v žiali čakajúci Pána!
ako zvuk hesla vojenského, ktorému v diaľke iné odpovedá,
otázka k zore preniká a rozochvela oba konce sveta.
A teraz ako poddiakon, keď prebral pokoj od jáhňa a jáheň od veľkňaza
a z mníchov ide k prvému a ponížene ukláňa sa,
ruky mu kladúc na ramená, pritlačiac líce o líce,
uteká posol s amnestiou do kútov každej temnice.
A vzápäť (v ohni kadidla a v zlate) od biskupa, čo zasadol si pred oltár,
asistenti sa odpoja, trúba dá signál, v kadidelnici blysne žiar
a posol Boží na kancli otvára evanjelistár.

Syn Boží sa nám narodil! a čo tu, čujte, hlaholu a piesní!

patriarchovia, počujte ich, hoc v hlbočine predpeklie vás väzní!

Požehnane sa otvára kvet, ktorý skvitol z tajomného koreňa,
Simeonovi Syna do náručia podáva Nepoškvrnená.

Predkovia Krista Ježiša, plesajte v svojom príkorí,
hľa, tu je z vašej krvi krv, tu vyčkávaný Pomstiteľ, o ktorom Písmo hovorí.

Odrazu spopod nakopených mŕtvol, spod pokolení od Adama
až po nás, zem sa rozďavila a zíva veľká jama,
v žalári stonú bedári, čo nezabudli na prísľuby,
a slabým hlasom volajú: Tak predsa ideš, Synku ľúby!

Vtom živý Víťaz prekročí prah nestvorenej Zhuby
a pravda, prv než Duša Božia do týchto temníc zavíta vo Veľkonočnú sobotu,
priletí anjel, do brán búši a pozve väzňov k životu.

Hlušinou, aha, dennica sa belie a svitá deň, čo nikto nevyhasí,
svätý deň roku Pánovho, deň číslo jedna milosti a spásy.

Odteraz navždy večný Boh je medzi nami, bratia,
ak sa ho sami nespustíme, lenže aj keď sa zriekneme dobrého predsavzatia
a upadneme do hriechu, k bohostánku sa utiekajme zas,
k Srdcu, čo láskou slabé je a nevzdáva sa nás.

A dnes sú ešte Vianoce, sú ako zlato, ako slnko horiace!
Zajtra už, beda, u Heroda narukujeme do práce;
pisár si brko donesie a technik brús a dlhé nože.

Ja, vidiac vedľa Jezuliatko, obývam veľké potešenie Božie,
som ako Jozef remeselník, len v remesle je moja sláva.

Mária, naša Matička, jediné slovo nepovie, ale si všetko v srdci uchováva.

Preložil *Karol Strmeň*

LIST ABBÉ BREMONDOVI O BÁSNICKEJ INŠPIRÁCII

Paul Claudel

Čítal som a znovu prečítal so záujmom, ktorý si môžete predstaviť, Vaše dve knihy: *Čistá poézia — Modlitba a poézia*, ktoré sa zaoberajú najhlbšími problémami duše a výrazu. To sú diela ozaj sokratovské, ktorých predmetom sú nie tak odpovede, ako skôr otázky, ale otázky tak dobre položené, že je nemožné sa s nimi vyporiadať únikmi. Nikto nemá rád, keď ho « vyslúchajú » spôsobom tak prísnym a tak indiskrétnym a podráždenú zahanbenosť ľudí, ktorých predsudok znepokojujete, možno vysvetliť práve tak dobre ako zahanbenosť diskutérov starého prenasledovateľa duší. V debate ste mali tisíc razy pravdu, a ani nechápem, ako možno o tom debatovať. Poézia je, sám M. de la Palisse by to uznal, dielom istej « poetickej schopnosti », ktorá má bezprostrednejšie vzťahy s predstavivosťou a citovosťou, než s rozumujúcim rozumom. To neznamená, že rozum, vkus a predovšetkým duch miery nemajú dôležitú úlohu v tvorbe, ale zasahujú na druhotnej rovine v úlohe podpory a kontróly. Poézia je výsledkom istej potreby robiť, uskutočňovať slovami ideu, ktorú sme mali o istej veci. Teda je potrebné, aby predstavivosť mala živú a silnú ideu, akokoľvek spočiatku a nevyhnutne nedokonalú a neujasnenú o predmete, ktorý si zaumieňuje realizovať. Ba ešte viac, je potrebné, aby naša citovosť ohľadne toho predmetu dostala sa do stavu túžby, aby našu činnosť podnietilo tisíc roztrúsených podnetov, a podvolila sa takrečeno odpovedať na dojem výrazom. Umelecké dielo je výsledkom spolupráce predstavivosti s túžbou.

Po tom, čo sme povedali, môžeme vziať slovo *inšpirácia* v troch rozličných zmysloch.

Prvý je zmysel všeobecný, ktorý by sa dosť blížil k tomu, čo sa volá povolanie. Schopnosť robiť, spojiť predstavivosť s túžbou istým usporiadaním slov, je darom prírody « *Nascuntur poetae* ». « Ak nedostal tajomný vplyv z neba »... Citujete, mohli by sa o tomto predmete citovať bezpočetné texty. V tomto zmysle sa hovorí, že básnik je človek inšpiro-

vaný. Spravdy, ako keby zvonku odrazu akýsi dych ovanul skryté dary, aby z nich vydostal svetlo a účinnosť, zapäl istým spôsobom našu slovnú kapacitu. Dych by nebol nanič, keby nebolo uhlíkov, ktoré by ho sprostredkovali a keby tie uhlíky neboli predisponované.

Druhý zmysel vzťahuje sa na aktuálnu inšpiráciu. Básnik dal sa do pohybu podľa istého spôsobu, ktorý do určitej miery osvetlili štúdie P. Jousse — a, istým druhom rytmického vzrušenia, opakovaním a slovným vajataním, meranou recitáciou, tak trochu ako ľudoví prednášatelia Orientu. Vidíte ho, ako si medlí ruky, ako sa prechádza hore-dolu, udiera do taktu, žmolí čosi medzi zubami. A pomaly pod týmto pravidelným impulzom, spomedzi dvoch pólov predpredstavivosti a túžby počína vyvierať prúd slov a myšlienok. Všetky mohutnosti sú v stave najvyššej bedlivosti a pozornosti, každá pripravená poskytnúť to, čo môže a to, čo treba, pamäť, skúsenosť, obrazotvornosť, trpezlivosť, neochvejná a niekedy hrdinská odvaha, vkus, ktorý hneď súdi čo sa protiví alebo neprotiví nášmu ešte neujasnenému úmyslu, predovšetkým inteligencia, ktorá sa díva, vyhodnocuje, oddeľuje, zatracuje, skladá, roztrieďuje a šíri všade poriadok, svetlo a proporciu. To nie je inteligencia, ktorá tvorí, to je inteligencia, ktorá sa díva na nás ako tvoríme. Kto chce pochopiť inšpiráciu, nech pozoruje rečníka na tribúne, uneseného súhlasom alebo naopak, rozhnevaného nesúhlasom nejakého zhromaždenia. Alebo ešte radšej človeka rozhorčeného nejakou veľkou vášňou. Slová a myšlienky sa mu valia do úst zo všetkých strán, kým v tom istom čase tajomná a chladná rozumnosť pod lávou naznačuje mu okamžite, čo zaváži a čo nie, čo treba povedať alebo zatajiť, alebo navrhnúť, v akom poriadku, s akým postupom. Keď sa dostane do svojho prirodzeného stavu, sám žasne nad svojou výrečnosťou. Aj v nejakej administratívnej rade počúvate toho, kto bráni svoju mienku s presvedčením a mocne. Blahoželáte mu, hovoríte mu:... ». Našli ste pravé slovo, potvrdzujúci fakt, to bola skutočná *inšpirácia*. Rečníkom je ten, kto sa vie podľa ľubovôle presadiť do stavu unesenia, a básnik tiež. Z pohnutosti nevyviera nejasnosť, ale zjasnenosť vyššieho stupňa.

Slovom, nieto poézie bez citového vzrušenia, alebo, keď sa tak páči, bez duševného pohybu, ktorý riadi pohyb slov.

Báseň nie je chladný hodinkový stroj naťahovaný zvonku, ináč neostáva nič iného len veršovať o šachových alebo biliardových partijách. Ba aj inteligencia pracuje naplno len keď ju podnecuje túžba.

V tom druhom zmysle slova, o ktorom hovorím, možno si myslieť, že inšpirácia sa viaže na tú mohutnosť duše, korú školastici menujú concupiscibilita a irascibilita. Tak isto, ako pred hlasom je dych, pred vyjadrením je túžba vyjadriť sa a tento popud duše, ktorý sa prejavuje u človeka slovami ako u zvierať'a zase zvukmi a spevom. Ale už v samom tom dychu, v tejto túžbe je poriadok a inteligencia sa oň zaujíma.

Ale je ešte tretí a oveľa subtilnejší zmysel slova inšpirácia, a to je práve tu, že výraz « čistá poézia » používaný Vami, dostáva plné opodstatnenie. Zvyk je — ako sa hovorí — druhá prirodzenosť. Tým sa chce povedať, že v obyčajnom živote užívame slová nie natoľko, nakoľko *znamenajú* predmety, ale nakoľko ich *označujú* a nakoľko nám pomáhajú prakticky ich uchopiť a nimi si poslúžiť. Dávajú nám o nich istý druh nosnej a hrubej redukcie, istú hodnotu, banálnu ako je hodnota mincí. Ale básnik neužíva slová takým istým spôsobom. Používa ich nie pre úžitok, ale aby stvárnil zo všetkých tých zvukových fantómov, ktoré mu slovo dáva k dispozícii, obraz zarovno zrozumiteľný a príjemný. Zvyk, ktorý nahrádza skutočnú prirodzenosť vecí druhou prirodzenosťou, to jest hodnotou čisto praktickou, regulovateľnou a účinnou, tento zvyk stal sa mu nepriateľom; nepriateľom, ktorého treba skynožiť a uspať... A len čo časť duše robotnícka, každodenná a služobná je takto podrobená a zamestnaná, *Anima* postupuje slobodne medzi čistými vecmi rýchlym a nekonečne ľahunkým krokom.

Light on the coerule
Lulls of the air
Lulled on the luminous
Levels of the air

Hovorím nekonečne ľahunkým a rýchlym, lebo každá zastávka, každá profánna zvedavosť, každá neučenlivosť k božskej ruke, ktorá nás vedie, — kompromitujúc čistotu

tohto obrazu, ktorý sa čŕta nie pred nami, ale po našom boku, riskovala by prerušiť pôvab, zobudiť nášho tupého strážcu a privolať znovu tú druhú vlastniarsku a sebeckú prirodzenosť.

Pod *čistou vecou* rozumiem vec nakoľko slúži nášmu každodennému používaniu, ale nakoľko v plnosti svojho zmyslu je čiastkovým obrazom Boha, zrozumiteľným a príjemným obrazom, a takým ako plné slovo, *slovo* par excellence (výsostné), ktoré je koreňom a kľúčom, dáva o tomto obraze nášmu duchu dokonalé pochopenie, ale vždy spojené s tou hudobnou vetou, ktorá nás uchvacuje. Chápeme (v tvorivom zmysle slova) kráčajúc *po tom*, čo zaniká (1).

A je to v tomto zmysle, že sa poézia druží k modlitbe, lebo uvoľňuje z vecí ich čistú esenciu, ktorá je esenciou Božích stvorení a svedectvom o Bohu.

Ale je to tiež v tom zmysle, že je nekonečne podradnejšou ako modlitba, lebo človek je stvorený pre Boha samého a nie pre veci, a keď je výborné ísť k Bohu všetkými cestami, jednako najlepšia je cesta najpriamejšia.

(1927)

Preložil *Mikuláš Šprinc*

---

(1) Et ideo in statu innocentiae, cum imago non erat vitiata sed deiformis effecta per gratiam, sufficiebat liber creaturae, in quo seipsum exerceret homo ad contuendum lumen divinae sapientiae: ut sic sapiens esset cum universas res videret in se, videret in proprio genere, videret in arte: scilicet cum res tripliciter habent esse, scilicet in materia vel natura propria, in intelligentia creata et in arte aeterna.

S. Bonav., Breviloq.

KÔŇ, KTORÝ PRINÁŠAL SLNCE

(Slovenská povesť)

Paul Claudel

Bola raz jedna pretmavá a prežalostná krajina. Slnko tam nikdy nežiarilo a svetlo, od ktorého závisí, či je deň alebo noc, mali ako precedené cez hrubé súkno. Všetci by boli pomreli od zármutku, keby ich slepý kráľ nebol mal zázračného tvora. Volali ho Slncový kôň, ale, pravda, nik ho nikdy nevidel a nevedelo sa presne, aké je to zviera. Z koňa šlo svetlo široko ďaleko, ale nie ako svetlo z lampáša, lež *živé* a dobré aj duši aj očiam. Kadiaľ kôň prešiel, všetci pookriali, pochlapili sa a pokračovali vo svojom úbohom živote, matkajúc v mrákotách. Vodili teda koňa každý deň po inej časti kráľovstva.

Nečudo, že keď sa prezvedelo, že kôň zmizol, stŕpla hrôzou celá tá smutná krajina. Ukradol ho akýsi mocný čarodejník.

Mali tam mladého, trocha nerozumného sklára menom Ján. Bol to šuhaj súci, žltovlasý, modrooký. On jediný bol vždy veselý, hoci kôň nikdy neprešiel popred jeho dom, no keď slnka nemal, pomáhal si pieckou. « Ja koňa nájdem! », povedal si, a aby videl, odkiaľ vietor fúka, vytrhol brčko, ktoré mal vždy za koženým klobúčikom, a hybaj dolu vetrom za perečkom so sklárskou píšťalou na pleci.

Ide deň, ide dva, ide tretí deň. A na tretí deň dorazí k opustenému domu pod hlbokou horou. V dome sedí starec a číta hrubú knihu. Janko mu povedal, kto je, skade ide a či reku nevidel toho koňa. Starec hlavu nedvíha, len toto mu rečie: « Nájdeš, Jane, koňa, keď z ohňa vodu zrobíš a z vody oheň ». A z toho bol Janko jeleň.

Jeleň nejeleň, človek má cestu pred sebou a zeme nie je namále. Vníde Janko do hory, ide deň, dva, ide tretí deň. A na tretí deň vidí hlboko v hore biely fliačik podobný zámku. Veru sa mu to zvidelo.

Lenže na druhý deň nedajbože preniknúť k zámku. Skúša aj ďalšie dni, a preniknúť nemôže. Keď sa vyštverá na bralo, aby videl kde je, zámok je vždy rovnako ďaleko. Je to

zámok, aký svet nechýroval: päťrohá hviezda, z ktorej z času na čas ozýva sa čosi podobné hudbe.

Hľadá Janko, hľadá, a raz večer si už myslí, že utrafil cestu. I dá sa ňou veselo, ale vtom zaskočí ho veľký modrý plameň. A ten len doráža, prská, píska. Také a zlostné plamenisko sklár ešte nevidel; až mu koža puká na tvári! Pravdaže sa preľakol a zutekal.

Teraz si sedí pod stromom a pečie chudobnú večeru. To už áno. Ohník si založil z raždia a borových šušiek, a ten mu do tváre nešľahne. I prihovára sa Janko ohňu, svojmu spoločníkovi v robote, a tak sa s ním ráči, ako keď spolu robievali fľaše. To mu zazlieva, že sa ho oheň nezastáva. A len keď počuje, že sa oheň bráni: « Ja som červený oheň. Vezmi ma, Janko, a pomôžem ti proti modrému ohňu ». Zhrnie Janko oheň do hrnčeka a idú spolu za pasy s modrým ohňom.

Ale modrý oheň sa nedá, vrhne sa na Janka, že ho pohltí, ale vtom vybľkne z hrnčeka červený oheň, hodí sa na modrý a strhne sa bitka, akú svet neslýchal. To je víchrisko! to je virvar! Videli ste vrieť vodu, ale tu vrie oheň! Chvíľu prevláda červený, chvíľu modrý, potom sa oba zvaria a vidno jedine fialové slnko, ktoré sa zúrivo vrtí a na všetky strany vystreľuje blčiace prskavky a zlaté rachetle. Červený zvíťazí, lebo je najstudenší; i depce on, miaga, kruší modrý oheň a kričí na sklára: « Nože, Janko, píšťalu! ». Janko pohrúži píšťalu do žeraviny, a modrý oheň ovisne mu na konci kovovej žrde v podobe ľahunkého guliska.

Pocítil sklár guľu na rúročke a dal sa ju dúchať. Guľa sa nadúva, dĺži, hlava jej rastie, chvost, štyri nohy, napokon aj telnaté brucho, a keď slnko vychádza, v jeho prvom žiari sype iskry v hustej hore nádherná paripa z priesvitného skla, ktorá hrá dúhovými farbami ako mydlová bublina. Nie je to tvor z krehkého, tvrdého skla, ale živý, zázračný, z priezračnej ohybnej látky, so žilami z kryštalu, čistej krvi a zavše ho ako akvamarín osvetlí plameň belasý, ako keď horí pálenka. Potešil sa Janko, že už koňa má, lebo bol ukonaný. I vyskočil na sklovité zviera, bodol ho z oboch strán a cválali širokou cestou rovno k zámku.

Čím bol bližšie, tým hlasnejšie, ale nie menej nejasnejšie ozýval sa zo zámku tajomný koncert. Taká všaková vrava, ako keď si buble bystrina alebo keď si priložíme ucho o

hruď živého človeka. Vynímal sa v tom klopot viacerých krosien, vtáčí spev, ženský smiech, potlesk, brinkot, akoby niekto skúšal hudobný nástroj, a či skôr cvengot zlatého taniera, a zároveň miešanina hlasov v niekoľkých cudzích rečiach. Bzučalo to pritlmene, melodicky, ako úľ v júni pod topoľom. Janko postál pred vysokým múrom, ktorý sa vinul okolo zámku; obišiel ho viackrát na čarovnom koni, bránu nenašiel. A nik sa neukazoval. Ani jednej z piatich čarodejníkových dcér, väznených v nedostupnej Päťrohej hviezde, nechcelo sa zastaviť kľzanie tajomného člnka a kmitavé kríženie cievok a počúvať dunenie konských kopýt. Načúva Janko, načúva a tu zachytí slovo, tam zachytí slovo. Slová to boli, ale nieto reči, aká by ich mala; to si slabika našla slabiku po kútoch hlaholiacej tkáčne. Slovo za slovom vznikla veta a viacrečový hovor vydal zmysel, až Janko pochopil, čo mu hovoria, a dal zbohom Päťrohej hviezde, ktorej pieseň došumela za ním v lístí.

Prišlo mu ísť na koni dlho a dlho, ťažko a stále a stále, dni a dni, lebo hora nie a nie prestať. Nemá cesta konca kraja a letí pred ním po samý obzor ta i späť ako tri, štyri struny na krčiku huslí. Na tretí deň Janko vyhladol a uzrel pred sebou košatú jabloň; bránila mu cestu a len sa tak ohýbala pod ťarchou veľkých červených jabĺk. Neokúsil Janko ani jedno, ale vytiahol meč, zaťal do jablone z celej sily, a tá hneď zmizla. Cestou ďalej vysmädol a vtedy ho upútala konča cesty pekná čerstvá studnička: vyvierala pod žeruchou na pieskovú a štrkovitú preliačinu. Lenže Janko sa len mečom zahnal, zaťal do nej a zmizla. Potom prišiel k dúžemu kru s červenými ružami, ktorý vyváňal, až srdce omdlievalo. Už-už by ho bol vzal do náručia, ale spamätal sa a vrazil doň meč po samú rukoväť. Ružový ker zmizol, ale Janko začul ostrý výkrik, a keď meč vytiahol, videl, že má čepeľ krvavú.

Medzičasom nastala jeseň, slnce ochladlo a dubinou šuchorilo cintľavejúce lístie. Až teraz pobadal Janko za poslednými stromami trblietavú vodu, ktorú mu predpovedali v Horskej hviezde: Vodu široko ďaleko, čo ju halí ranná hmla a brehu sa za ňou nedodívaš. Tu sa teda končí cesta! Tu mal Janko uchvátiť zlaté vajce, na ktorom sedí čierna labuť s vystretými krídlami. Loďka v trstí hotová a už ide noha po trávniku na ostrove, ktorý ako šelestí, tak šeles-

tí v tôni obrovskej liesky. Uprostred ostrova je fontána, ktorá nikdy nepretečie, lebo jej bystrej vody priteká do nádrže vždy zarovno. Začas sa na čistej hladine mihal iba odraz trasľavého lístia, ale potom vyrazil z nej tekutý stĺp, ktorý mal výšku a tvary ženského tela. Postava chvíľu stála sfarbená najživšími farbami slnka a súčasne skvela sa v nej duša dokonalého zvona utváraná tekutinou, ktorá jej z vystretých ramien padala kolom dokola. Lenže potom sa tá socha, vyrvaná z nezraniteľného živla, na prostriedku pukla, pod bokom sa ukázala rana, všetko na okamih zastalo, na víle sa voda ešte raz zajagala a vtom sa už rozplynula.

Janko hľadel na čudo omráčený. Znova sa pred ním vyšvihlo to telo, ktorého dušou a podstatou bol jedine pohyb, ktorý ho premkýnal, a tu mu zo vzdušného vodotrysku prenikol srdce horúci žltý lúč. A to bolo to zlaté vajce: labuť totiž na chvíľu odletela a už si ho neustrážila. Ako ho teraz vyňať z kamenného hniezda? Nikto by si nebol dal rady, ale sklár je sklár. Jankovi to bola hračka ako Bohu, Pánovi nebies a zeme, keď píšťalou zo slnečnej dbanky púšťal do vesmíru bublinu za bublinou. Potiahol Janko dúčelou a na jej konci ovisla mu tajomná kvapôčka, tekutý kov života, zlúčenina duše a tela. I spustil ju víle hlboko do srdca.

Zaraz bolo po loďke, po ostrove a fontáne, a Janko zbadal, že ich slepý kráľ vodieval po svojom tmavom kráľovstve nie koňa, ale čo pridávalo váhy váhe jeho a loďku vnáralo do vody čoraz staršej. I hodil Janko na stvorenie halenu a zahasil jeho vábivú, žiarivú nahotu.

Keď čierna Labuť zbadala, že ju okradli, zletela na vodu a škriekala dlho zúfalo a zúrivo. Ale Janko iba čo ju raz ovalil po hlave železnou palicou a bolo po nej. Po jesennej hladine plávalo potom perie tmavé ako hrob.

Ide Janko domov a na tekutom koníku nesie si ohnivé stvorenie. Je usmiaty, spokojný a nič ho netrápi.

A tých pätoro princezien tká a tká tie ľudské osudy v tom ďalekom zámku; a v dome pod horou je na stole iba zhasená lampa, pri nej okuliare so železným rámom a v zavretej knihe dlhá slamka, aby čitateľ vedel, kde prestal čítať.

(1910)

Preložil *Karol Strmeň*

ANIMUS A ANIMA

Parabola na pochopenie istých básní Arthura Rimbauda

Paul Claudel

Nie je všetko s kostolným riadom v domácnosti Anima a Animy, ducha a duše. Je to už dávno, medové dni sa skoro minuli, keď Anima mala právo hovoriť s ľahkým srdcom o všetkom a Animus ju i s radosťou počúval. Napokon, či nie Anima doniesla veno a ktože živí domácnosť? Ale Animus nenechal sa dlho držať v tomto podradnom postavení a skoro ukázal svoju pravú náturu, márnivú, pedantskú a tyranskú. Anima je nevedomča a hlupaňa, nechodila nikdy do školy, kým Animus vie hromadu vecí, prečítal kopu vecí z kníh, naučil sa hovoriť s kamienkom v ústach, a teraz keď hovorí, hovorí tak dobre, že všetci jeho priatelia vravia, že lepšie hovoriť nemožno ako hovorí on. Človek by ho počúval bez konca. Teraz Anima nemá práva prehovoriť ani slova. Ako sa to hovorí, berie jej slová z úst, všetko vie lepšie ako ona čo chce povedať a pomocou svojich teórií a rozpomienok všetko riadi, usporiadúva tak dobre, že jednoduchá chuderka nič viac z toho všetkého nepoznáva. Animus nie je verný, ale to mu neprekáža, aby bol žiarlivým, lebo vlastne vie, že je to Anima, ktorá vlastní všetko imanie, on je žobrák, ktorý žije iba z toho, čo mu ona dá. A neprestáva ju vydierať a mučiť, aby z nej vydostal groše, štípe ju, aby plakala, spriada komédie, vymýšľa veci, aby ju trápil a videl, čo povie, a večer o tom všetkom rozpráva svojim priateľom v kaviarni. Medzitým ona ostáva v tichosti doma, aby varila a poriadila všetko ako len môže po tých literárnych posedeniach, ktoré rozváňajú grcami a tabakom.

Konieckoncov to je čosi výnimočného; v základe Animus je bourgeois, má svoje pravidelné obyčaje, je rád, keď mu podávajú tie isté jedlá. No dakedy sa prihodí dačo šibalského. Tak jedného dňa Animus sa vrátil domov znenazdajky, alebo možnože podriemkaval po večeri, alebo bol možno ponorený do práce, i počul Animu spievať samu za zatvorenými dvermi; zaujímavú pieseň, čosi, čo nepoznal a nebolo možné v tom rozpoznať ani melódiu, ani slová, ani

kl'úč; cudzia a čarovná pieseň. Potom sa podfukársky pokúsil, aby ju opakovala, ale Anima sa tvárila, že nerozumie. Mlčí, len čo sa na ňu pozrie. Duša mlčí, keď duch na ňu gáni. Tu si Animus vymyslel pascu, zariadi veci tak, aby si myslela, že ho niet. Ide von, hlasno povráva s priateľmi, píska, brnká na lutni, vyspevuje si diotské popevky. Pomaly sa Anima uisťuje, díva sa, počúva, verí, že je sama a ticho ide otvoriť dvere svojmu božskému milencovi. Ale Animus, ako sa hovorí, má oči aj v tyle.

Preložil *Mikuláš Šprinc*

ECCE STO AD OSTIUM ET PULSO

(Úryvok z listu)

Paul Claudel

Chuzenji, 24. augusta 1922

. . . Naslúchajúc príšernej búrke, ktorá v tejto chvíli lomcuje celým mojím domom, nemohol som nemysliet' na tento verš Apokalypsy: « *Ecce sto ad ostium et pulso* ». « Hl'a, stojím pred bránou a *klopem* » (v latine *pulso* značí tiež *tlačím*). O ktorú bránu ide, ak nie o tú stratenú na dne našej duše, o tú bránu poznačenú Krvou Baránkovou (Exodus), o tú tajomnú Bránu východnú, o ktorej hovorí prorok Ezechiel, a cez ktorú iba Spasitel' l'udí smie prejsť'. Aký smútok a nespravodlivosť', že táto brána musí byť' zatvorená!

Sme ako zlý nájomník, ktorého z milosrdenstva držia v dome, ktorý mu nepatrí, ktorý ani nevybudoval, ani zaň nezaplatil, a ktorý sa zabarikáduje a ani len na chvíl'u nechce prijat' zákonitého majitel'a. Napokon sme celkom sami za búrlivej noci v našom samotárskom a neútešnom dome, a odrazu ktosi *klope! Vonkoncom to nie je obyčajná brána*, to na tú starú bránu, o ktorej sa verilo, že je *odsúdená* navždy, ale neklamme sa, ktosi klope, ktosi zaklopal! Ktosi zaklopal v nás a zabolelo nás to, ako zabolí diet'a, ked' sa prvý raz pohne v živote ženy.

Kto to zaklopal? Neklamme sa, to je Ten, ktorý prichádza ako zlodej, Ten, o kom je napísané: « Hľa, prichádza ženích, vyjdite mu v ústrety! ». A my v rozochvení počúvame. Možno, že zaklope iba raz. Mažno, že bude klopat' celú noc a dobíjat' sa cez tú bránu, ako niekedy až do rána počúvame udierat' tú zatratenú okenicu, ktorá neprestáva hrmotit' a búchat'. Ale je to tak odporné vstat' a odomknút' tú starú bránu! Je zavretá na dve závory: tie tvoria iba jednu z toho, čo je pohyblivé a z toho, čo je nepohyblivé; jedno sa volá *zlý návyk* a druhé *zlá* vôľa. Čo sa zámku týka, to je naše osobné tajomstvo. Kľúč sa stratil. Bolo by treba oleja, aby odomkýnal. A napokon, čo by sa stalo, keby sme bránu otvorili? Noc, veľký živelný vietor, ktorý veje nad Vodami, ktosi, koho nevidíme, ale kto by nám nedovolil pohodlne sa doma cítit'. Duch Boží, nevstúp, obávam sa prievanov!

Jednako, ktosi zaklopal. A ako na nás zaklopali? Na naše city, na náš majetok, na naše telo. Boh nielen klope, tlačí. Niekedy je to násilný tlak, skúška na dne nášho odporu, niekedy je to nástojčivý tlak, nepríjemný, ustavičný. Nielenže tlačí, búcha (*pulso, pulsatio*), ako keď žily bolestne pulzujú okolo odreniny. Dotkýna sa niektorých z tých náhlych dotykov, ktoré zastavujú srdce. Alebo sa jednoducho mieša do každého z tľkotov toho srdca, ktoré stvoril a ktoré neprestáva nás oživovat', do tej kovadliny v nás, ktorá neprestáva vytepávat' pocity a myšlienky. Boh neprestáva nám načúvat'. A vždy, všade naráža iba na tú tvrdú a nehyblivú stenu. Ach, Pane, pokúsime sa Ti otvorit', vieme, že Ťa to bolí na nás klopat'... ».

Preložil *Mikuláš Šprinc*

JEDORASTY

Z našej tamtej strany
Reformné menu...
Čo sa nestalo,
už po prvom chode
všetkých prehnalo.

Čert ako diabol
Že Východ, že Západ?
Nie, páni, takej dištinkcie niet.
Ni jeden, ni druhý — azapát! —,
ale SVET...

Prefíkanci
Boh stvoril ľudí...
Im sa nepáči:
Stvorili si svojho,
čo im prepáči.

Naturálny balans
Cit to búri,
v hlave vrtá,
srdce súri,
rozum škrtá.

Novodobá veľkodušnosť
Dávávávali sme si
srdiečka z marcipánu,
dnes transplantovať vlastné
dávame s vinšom « Odpočíva v Pánu »...

Montreal, v auguste 1968.

— jed —

BOJ O MLÁDEŽ V ČSSR

za posledných 20 rokov 1948-68

Anton Baník Budoš, SDB

Marxizmus a náboženstvo

Prv, než by sme začali hovoriť o probléme náboženskej výchovy v Československej Socialistickej Republike (ďalej použijeme len skratku ČSSR), ktorá kodifikuje v samej konštitúcii štátu marxistickú výchovu, aspoň letmo spomenieme základné tézy marxizmu v postoji voči náboženstvu.

Postoj marxizmu voči náboženstvu definuje výrazne sám Marx, na ktorého nadväzuje V. Iljič Lenin a všetci ostatní stúpenci jeho smeru.

« Náboženstvo je ópium ľudu — tento Marxov výrok je základným kameňom celého marxistického svetonázoru v otázke náboženstva » (1).

I keď Marx nebol filozofom, predsa na základe svojich ekonomicko-sociologických úvah robil filozofické uzávery stavajúc na názoroch francúzskych materialistov vtedajšej doby, na ktorých pokračovali i ďalší jeho žiaci: Engels, Lenin, Stalin.

« Filozofickým základom marxizmu, ako neraz povedal Marx a Engels, je dialektický materializmus, ktorý plne prebral historické tradície materializmu 18. storočia vo Francúzsku a Feuerbachove tradície v Nemecku — materializmu *bezvýhradne ateistického*, rozhodne *nepriateľského akémukoľvek náboženstvu* » (2). Takto charakterizuje Lenin filozofickú bázu marxizmu.

Je zaujímavé si všimnúť, že tak sám Marx, ako i všetci jeho nasledovníci prichádzali k negatívnemu postoju voči náboženstvu najmä z ekonomicko-sociálneho hľadiska, pripisujúc mu vinu za všetku sociálnu nespravodlivosť vtedajšej doby. Tak v ňom videli nepriateľa sociálneho pokroku. Lenin hovorí, že « marxizmus vždy pokladal všetky moderné náboženstvá a cirkvi a najrozličnejšie náboženské organi-

---

(1) V.I. Lenin, O náboženstve, Bratislava 1959, str. 16.
(2) Ibid.

zácie za orgány buržoáznej reakcie slúžiace obhajobe vykorisťovania a ohlupovaniu rebotníckej triedy » (3).

Ešte jasnejšie to vyjadruje Lenin na inom mieste hovoriac: « Odhaliť skutočné tajomstvo náboženstva je možné len vtedy, ak pozeráme na náboženstvo ako na špecifický odraz jestvujúcich ekonomických vzťahov, ako na zvrátené vedomie pomerov (Marx), ako na ničomný produkt ničomného spoločenského poriadku » (4).

Vzhľadom k pôvodu náboženstva marxisti stanovujú dva prvky — nevedomosť a strach. Preto sú si istí, že človeka automaticky možno zbaviť náboženstva vedeckým vysvetľovaním tajov prírody a jej síl.

« Náboženstvo nie je ničím iným — píše Engels — ako fantastickým zrkadlením sa v hlavách ľudí tých síl, ktoré ovládajú ich každodenný život, odzrkadľovanie, v ktorom pozemské sily prijímajú formu nadprirodzených » (5).

Je známy Marxov výrok, že « strach porodil bohov », teda náboženstvo vôbec. Tento názor si zachovávajú marxixsti podnes, ktorý sa snažia neustále dokazovať svojimi teoretickými štúdiami historicko-sociologických úvah, ako to dokazuje i novšia publikácia sovietskeho teoretika marxizmu, ktorý tvrdí, že « náboženstvo vzniká zo strachu pred zhubným pôsobením vonkajších síl, z neschopnosti brániť sa tomuto zhubnému pôsobeniu » (6).

Praktické uzávery

Marxizmus vychádzajúc zo svojej teoreticky negatívnej bázy voči náboženstvu, stanovuje i praktické požiadavky boja proti náboženstvu, pokladajúc sa pritom za jediný správny svetový názor, ktorý si osobuje výhradné právo definitívne odpovedať na všetky životné problémy človeka a celej ľudskej spoločnosti. Stavia sa tak do pózy akéhosi nového « ateistického náboženstva », ktoré si robí nárok na celého človeka, na jeho mentalitu, vôľu, sily, život, ktorý chce usmerňovať bezvýhradne vo svojom duchu.

---

(3) V.I. Lenin, O náboženstve, Bratislava 1959, str. 16.
(4) D. M. Ugrinovič, O špecifičnosti náboženství, Praha 1963, str. 8.
(5) B. Engels, Anti-Düring, Praha 1952, str. 273.
(6) D. M. Ugrinovič, O špec. náb. - Ibid.

Náboženstvo je v očiach marxistov najväčšou prekážkou pokroku a rozvoja ich svetonázoru, preto boj voči akémukoľvek náboženstvu je ich praktickým uzáverom k realizovaniu ich ideí.

« Musíme bojovať proti náboženstvu — volá Lenin — to je *abeceda každého materializmu* a teda i marxizmu » (7). Lenin si však uvedomuje obťažnosť tohto boja, preto hovorí, že « marxizmus nie je materializmus, ktorý zostal stáť pri abecede. Marxizmus ide ďalej. Hovorí: *treba vedieť bojovať proti náboženstvu* » (8).

Lenin vychádzal pritom z psychologického momentu, že sympatie ľudu sú vždy pri poprave na strane popravovaného. Preto žiadal, aby Cirkev a náboženstvo sa popravilo bez toho, že by to ľud zbadal, aby sa jeho odpor voči katovi neobrátil proti komunizmu a jeho ideám. Zásadne bol proti tomu, aby komunisti dali Cirkvi martýrov nejakým krvavým prenasledovaním. Veril, že marxizmus silou svojej myšlienky stačí zničiť náuku kresťanstva v srdciach ľudí, i keď neskôr v praxi sám sa nepridržiaval tejto pozoruhodnej zásady, ako sa jej nedržali ani marxisti v boji proti náboženstvu v ČSSR.

« Anarchista hlásajúci vojnu proti Bohu stoj čo stoj — píše Lenin — pomohol by v skutočnosti kňazom a buržoázii » (9).

Je vhodné pripomenúť, že pri zrode odporu k náboženstvu u klasikov marxizmu hrali dôležitú úlohu ich súkromné negatívne zážitky v náboženskej oblasti. Marx vyrástol v židovskej rodine, ktorá stratila patriarchálny náboženský ráz. Sám spomínal, že nikdy nevidel u svojho otca praktizovať nejaké náboženstvo. Lenin si už v mladých rokoch študentstva všímal farizeizmus pravoslávneho popa, ktorý do ich domu dochádzal hrávať s jeho otcom karty a žil ako pán, kým jeho veriaci sa topili v biede. Takéto negatívne skúsenosti v rannej mladosti obyčajne sa spájajú s prirodzenými citmi odporu i pri spomienkach v neskorších rokoch a podporujú sklon generalizovať ich a vytvoriť si neprekonateľnú bariéru predsudkov voči náboženstvu.

---

(7) Lenin, O náboženstve, Bratislava 1959, str. 18.
(8) Ibid.
(9) Lenin, O náboženstve, Bratislava 1959, str. 20.

HISTORICKÉ POZADIE ČESKO-SLOVENSKA

Aby sme lepšie porozumeli rozdielnosť, ktorá sa javila v praktizovaní protináboženského tlaku a v jeho reakciách v ČSSR, je nutné aspoň súhrnne načrtnúť historicko-kultúrny rámec tejto pomerne mladej republiky, zloženej z dvoch slovanských národov, Čechov a Slovákov, ktorí sa nelíšia iba rečou, ale aj celou mentalitou, tradíciami, kultúrou prejavu a svojím charakterom.

Tieto svoje národné hodnoty si doniesli a vložili ich ako dedičstvo aj do terajšieho spoločného štátu, čo sa odzrkadľuje i v dnešnom ich živote v pomere k náboženstvu.

Česko

Česko si i po zaniknutí svojho kráľovstva v celých svojich dejinách uchovalo určitú nezávislosť a tak malo možnosť lepšieho kultúrneho i hospodárskeho vývoja ako Slovensko. To formovalo i národné sebavedomie Čechov vklinených do germánského sveta, ktorý mal vždy rozpínavé tendencie, proti ktorým sa musel český národ v dejinách brániť, ak si chcel zachovať svoju národnú originalitu.

Treba pripomenúť, že i keď v Česku a na Morave žije len jeden národ, predsa je veľký rozdiel medzi Českom a Moravou, ktorá si dodnes zachovala svoj zvláštny svojráz prejavujúci sa i na poli náboženskom.

Najhlbšie stopy v živote českého národa bezpochyby zanechala epocha husitizmu, akej napr. slovenské dejiny nepoznajú. Husovo hnutie združovalo v sebe dva prvky, náboženský a národný. Preto i odsúdenie Husa chápal český národ ako odsúdenie aj svojich národných záujmov katolíckym Rímom a nemeckým cisárom. Z toho sa zrodil akýsi vnútorný odpor voči Rímu a tým aj voči katolíckej Cirkvi, ktorý i napriek úspešnej protireformácii v hĺbke duše českého národa stále žil a žije dodnes. Tento moment vhodne využila značná časť intelektuálov v dobe osvietenstva, ktorá sa snažila v boji o národné práva oduševniť národ vyzdvihovaním husitskej epochy českých dejín a pred oči národa stavala Husa ako jeho najväčšieho národného hrdinu. V tomto duchu pokračovali i liberálne kruhy v novšej dobe a tak sa pomaly viac a viac otupovalo náboženské cítenie

oslabované i modernými materialistickými prúdmi západu, ktoré donášala nová česká inteligencia z francúzskych a nemeckých škôl. Odpor proti katolíckemu Rímu vyjadril i prvý prezident T. G. Masaryk známym heslom « preč od Ríma ». Symbolickým činom v prvý deň vyhlásenia prvej ČSR bolo zvrhnutie pamätnej sochy Nepoškvrneného Počatia P. Márie na Staromestskom námestí v Prahe, ktorú kedysi postavili českí katolíci ako prejav vďaky za víťazstvo nad Švédmi, a na jej miesto postavili monumentálny pomník J. Husa, ktorý tam dodnes stojí. Prvou reakciou na oslobodenie národa v novej ČSR v západných Čechách bolo ničenie náboženských symbolov — krížov, kaplniek, božích múk... v čom sa tiež vyznačila známa, v poslednom období nemeckej okupácie Česka zničená dedinka Lidice, kým na Morave a na Slovensku ľud modlitbou ďakoval za dar oslobodenia. Iba zásluhou slovenských katolíkov, ku ktorým sa pripojili i katolíci Moravy sa prekazili tendencie českých liberálnych kruhov strhnúť katolícku Cirkev do schizmy odlúčením sa od Ríma.

Na husitskú tradíciu v politickom zmysle nadväzujú v Česku i marxisti, ktorí hovoria; « Hus sa stal vedúcou postavou našich dejín nie pre svoju vieru... ale preto, že sa dokázal vzopriet' cirkevnej a svetskej hierarchii, že dal ideovú zbraň revolučným masám, že postavil rozum a svedomie človeka proti slepej autorite Cirkvi » (10).

V Česku teda marxizmus nenarážal na veľký náboženský odpor, naopak — náboženská vlažnosť bola preň živnou pôdou a českí marxisti si pokladali za svoju bojovú povinnosť vyvážať svoje názory na nábožensky hlboko založené Slovensko, ktorého dejinný rámec bol celkom iný.

Slovensko

Po zničení Veľkomoravskej ríše, ktorá dosiahla vrcholu za vlády nitrianskeho kniežaťa kráľa Svätopluka, Slovensko si udržalo v rámci Uhorska nezávislé postavenie iba určitý čas. Priame pôsobenie slovanských apoštolov sv. Cyrila a Metoda na území Slovenska zanechalo v národe hlboké korene.

---

(10) J. Cvekl, 100 otázek věřicich nevěřícim, Praha 1962, str. 130.

V neskorších dobách musel slovenský národ sústreďovať všetky svoje sily na zachovanie svojej národnej existencie, pri čom však nezasahovala do jeho zápasu nijaká rušivá náboženská revolúcia, ktorá by bola mala taký široký charakter, ako bol husitizmus v Česku. Naopak, jeho vodcovia sa vyznačovali vernosťou kresťanstvu a pokiaľ boli katolíkmi i vernosťou Rímu. Tak sa v mentalite slovenského ľudu nemal možnosť zahniezdiť akýsi vnútorný odpor voči Rímu, lebo na čele boja za jeho práva stáli postavy ako bol banskobystrický katolícky biskup Moyzes a celý rad horlivých katolíckych kňazov, ktorí spolu svorne pracovali i s protestantskou časťou národa, ktorá bola v menšine. I v novšej epoche dejín národa, zasa ho viedli katolícki vodcovia Andrej Hlinka a po ňom Dr. Jozef Tiso, ktorý sa stal i prvým prezidentom Slovenského štátu, ktorý bol utvorený po okupácii Česka Nemeckom v r. 1939.

Programovým heslom boja slovenského národa bolo: « Za Boha život, za národ slobodu! ». Tým chcel slovenský národ vyjadriť svoj pomer k náboženskému odkazu svojich veľkých apoštolov sv. Cyrila a Metoda a lásku k vlastnému rodu, za ktorého slobodu bojovali jeho poprední predstavitelia. Moment viery zostal tak vždy úzko spätý u Slovákov s momentom národného bytia, čo neskôr charakterizoval Š. Polakovič slovami: « Zmysel dejín slovenského národa je určovaný a špecifikovaný životom slovenských generácií stvárnených v duchu kresťanských zásad » (11).

Tento dejinný prúd kresťanského smeru stvárnil i celú povahu slovenskej mentality a jeho charakter. Univerzitný profesor psychológie dr. Jurovský v odbornom rozbore takto charakterizuje národnú povahu Slovákov: « Charakteristickým znakom našej národnej povahy... je náboženskosť » (12).

To bola jedna z hlavných príčin, prečo na Slovensku tak osvietenský racionalizmus, ako neskôr materialistické smery a posledne marxizmus nemohli zapustiť do duše národa svoje korene.

Sami marxisti priznávajú, že « revolučné myšlienky sa

---

(11) Š. Polakovič, K základom Slovenského štátu, Turč. Sv. Martin 1939, str. 115.

(12) Slovenská vlastiveda, II., Bratislava 1943, str. 369.

šírili na Slovensko z Čiech, kde robotnícke hnutie bolo už vyspelejšie... slovenskému kléru to pochopiteľne nevyhovovalo a preto zameral svoju politiku a program na izolovanie Slovenska od českého vplyvu » (13).

Popri spoločensko-ekonomickom útlaku, ktorý prevádzali Česi na Slovensku mocou politickej nadvlády vyše 40 rokov, základným motívom antipatie Slovákov voči Čechom bol najmä motív náboženský, nakoľko ovzdušie náboženského indiferentizmu a voľnomyšlienkárskeho ateizmu, ktorý chceli šíriť aj na Slovensku, narážal na základnú charakteristickú vlastnosť slovenskej povahy — na náboženskosť.

Tieto charakteristické rozdiely v náboženskej oblasti sa javia v ČSSR medzi Čechmi a Slovákmi dodnes. Msgr. Tomášek, pražský biskup to v súčasnej dobe percentuálne vyjadril istému novinárovi takto: Prejavy náboženského života sa vyskytujú v súčasnej dobe k celkovému pomeru počtu obyvateľstva jednotlivých krajov — v Čechách 15 % na Morave 30 %, na Slovensku 70 %.

Teda Slovensko si dodnes zachovalo svoj kresťanský národný charakter i napriek všetkým vonkajším náporom protikresťanských myšlienkových prúdov. Hlbokú stopu v náboženskom i v národnom živote Slovákov vryla úplná národná nezávislosť počas Slovenského samostatného štátu i napriek tomu, že jeho trvanie bolo pomere len krátke, ktorého politika a celý duch bol preniknutý ideou kresťanstva.

Je preto pochopiteľné, že ťažiskom protináboženského boja po uchopení vlády marxistov v ČSSR sa stalo hlavne Slovensko, na ktoré zamerali všetky svoje sily, aby ho zbavili jeho náboženského charakteru.

Boj o mládež

Hneď po uchopení vládnej moci v ČSR si vedúci činitelia komunistickej strany československa (14) uvedomovali, že prvoradou úlohou v boji o získanie mentality ľudu pre svoju ideológiu, bude sa musieť stretnúť najmä na Slovensku s náboženským problémom. Išlo im v prvom rade o získanie

---

(13) T. Holečka, Komu slúži náboženstvo?, Bratislava 1961 str. 140.
(14) Ďalej užívaná skratka KSČ.

novej mladej generácie a aby už deti najmladšej generácie vyrastali úplne v marxistickom a protináboženskom prostredí, zbaviac ich tak najväčšej prekážky marxizmu.

« Starých ťažko už prevychováme » opakovali si často vedúci činitelia KSČ, preto celú svoju potenciu zamerali hlavne na mládež, aby posilnili rady členstva strany mladými silami, ktoré by zaručovali jej budúcnosť, nakoľko celkový počet členov KSČ v celej ČSR tvoril len nepatrné percento obyvateľstva najmä staršej a strednej generácie. Napriek tomu KSČ vždy vystupovala ako i dodnes vystupuje v mene celého národa a diktovala politiku štátu opierajúc sa jedine o svoje mocenské postavenie, ktorého oporou boli zásahy Sovietskeho Zväzu a ozbrojená sila.

Škola

Komunistická vláda v ČSSR sa stala hneď absolútnym pánom jedného z prvých a najmocnejších formačných prostriedkov, ktorým bola škola. Verili, že vplyvom marxistického formovania mládeže v školách sa automaticky postupne vyprázdnia i kostoly a Cirkev sa scvrkne iba na pár kňazov a hŕstku starých babiek, ktorých časom prirodzená smrť vyradí zo života a tak náboženstvo stratí všetok svoj vplyv na spoločenský vývoj a stane sa iba muzeálnou záležitosťou a prežitkom.

Náboženstvo bolo teda z pôdy školy úplne vyradené a zatlačené do súkromného života občanov. Jediným verejným miestom pre náboženské účely zostal len kostol, ktorý tiež podliehal úplnej kontrole štátu.

Prvým vonkajším aktom prispôsobenia školského prostredia marxistickému duchu bolo nariadenie Ministerstva školstva odstrániť zo všetkých verejných miestností náboženské symboly — akým bol predovšetkým kríž. V školách sa tiež zrušila verejná spoločná modlitba žiakov, ktorá sa konávala pred začiatkom vyučovania a po ňom.

V ďalšej etape sa vylúčilo zo školy i vyučovanie náboženstva, ktoré bolo ponechané iba na čas v troch prvých triedach základnej ľudovej školy. Neskôr však bola zrušená i táto výnimka, aby náboženstvo nemalo možnosť pedagogicky vplývať ani v najmenšej miere. Ak štát aj načas trpel túto výnimku z formálneho ohľadu na článok Ústavy štátu,

ktorá zaručovala náboženskú slobodu, predsa sa snažil klásť do cesty vyučovania náboženstva všetky možné prekážky, používajúc propagandy, morálneho nátlaku na rodičov, vyhrážanie, zásahy do existenčného postavenia veriacich a do celkového školského prospechu známkovania žiakov, ktorí sa rozhodli navštevovať hodiny náboženstva.

I keď Ústava ČSSR, ako najvyšší zákon štátu stanovila v článku 16, odsek 1 marxistickú výchovu v celom školstve a kultúrnych ustanovizniach, predsa pri jej uskutočňovaní hneď od začiatku narážala na obrovské ťažkosti.

Značná časť učiteľov — na Slovensku temer všetci — boli formovaní v svojom povolaní v kresťanskom duchu a v tom aj pokračovali pri svojej pedagogickej práci. Režim si preto uvedomil, že s takýmito pedagogickými silami nedokáže previesť svoj plán marxistickej výchovy a tak dosiahnuť žiadúci cieľ.

Štát sa preto rozhodol vylúčiť z pedagogickej práce všetkých učiteľov, ktorí by nezaručovali marxistickú formáciu mládeže. Stovky učiteľov odchádzalo do výrobného procesu dobrovoľne, kde sa zaradili radšej k manuálnym prácam ako obyčajní robotníci alebo podradné koncelárske sily, než by sa mali podielať na ateistickej výchove novej generácie. Na ich učiteľské miesta nastupovali narýchlo pripravení, najmä politicky vyškolení neodborníci, ktorí sledovali vo svojej práci viac propagáciu marxizmu ako odborno-pedagogické formovanie žiakov, na ktoré neboli schopní.

Materská škola

Proces protináboženskej výchovy sa začal uskutočňovať už v najútlejšom veku detí prostredníctvom materských škôl, neskôr zvaných tiež « jasle », do ktorých najmä pracujúce matky boli odkázané zverovať svoje najmenšie deti počas pracovnej doby.

Pedagogickú úlohu týchto ustanovizní vyjadruje i marxistický časopis pre výchovu píšuc, že « úlohou materskej školy je vyrvať z duše detí to, čo prijali v náboženskej výchove » (15).

Výchovné poslanie tak Cirkvi, ako aj samých veriacich

---

(15) Predškolská výchova, Bratislava, február 1961, str. 51.

rodičov sa stávalo čoraz ťažším, lebo marxisticky organizovaný štát sa im snažil stavať do ich výchovnej formácie všetky možné prekážky. Kňaz okrem kostola nesmel mať s veriacimi nijaké kontakty a jeho pôsobenie v samom chráme úradne i tajne plne kontroloval štát. Tak biskupi, ako aj celé duchovenstvo plne podliehalo pod štátnu správu, na čele ktorej stáli štátni úradníci protináboženského založenia. Ich jediným a hlavným cieľom bolo obmedzovať pôsobnosť Cirkvi čo možno v najväčšej miere. Tak sa ocitla Cirkev pred štátom ako zviazaný Kristus pred Pilátom.

Hospodárske zriadenie štátu sa stále rozvíjalo takým smerom, že vytváralo čím väčšiu závislosť občana na štáte, ktorý tak nadobúdal možnosť diktovať a zasahovať i do najsúkromnejšieho života a práva obyvateľov. Zárobky mnohých otcov rodín sa stávali tak nízkymi, že neboli nimi schopní zaokryť životné potreby najmä mnohočlenných rodín. Matky preto museli opúšťať svoju vychovávateľskú prácu v kruhu rodiny a hľadať zárobkovú činnosť vo fabrikách alebo iných štátnych podnikoch, aby tak zvýšili dôchodok svojich rodín. V čase pracovnej doby museli nútené okolnosťami zverovať svoje deti do štátnej opatery. A tak sa stávalo, že to, čo starostlivá veriaca matka zaštepila do srdca dieťaťa v kruhu rodiny, marxistický vychovávateľ v štátnej opatrovni sa usiloval vyrvať z jeho duše často nedôstojným a ponižujúcim spôsobom vysmievania rodičov, prekrúcaním pravdy, lžou a keď bolo treba i zastrašovaním.

Trpela tým rodina, ale najviac trpelo samé dieťa, lebo jeho psychický život tým bol natoľko otrasený, že sa to odrážalo na celkovom jeho chovaní a často i na zdraví. Mnohé deti túto svoju bolesť vyjadrovali pred rodičmi spontánnym plačom. Dieťa cítilo, že sú tu dva odlišné svety, ktoré zápasia o jeho dušu, zmietalo sa stále medzi argumentami rodičov a školy.

Niektoré matky museli počuť z úst svojich 4 — 5 ročných detí, keď sa vrátili z úmornej práce, strašnú vetu hlboko raniacu ich veriace srdce. Dieťa im oznamovalo, čo sa naučilo v škole: « Mama, to nie je pravda, že jestvuje Boh ». Plač bol často jedinou prirodzenou útechou a výrečnou odpoveďou ich raneného materinského srdca. Takto štát okrádal pomaly rodinný kruh o radostný pokoj a súlad.

Verejne protestovať nebolo možné. Tlač, rozhlas a celá

informačná služba boli v rukách tých istých ľudí a každý pokus občana o nápravu sa končil jeho porážkou.

Mnohé matky potom radšej zostávali doma alebo nechávali svoje deti v opatere známych súkromných osôb, aby sa tak vyhli štátnej výchove svojich najmenších, nakoľko táto ešte nebola povinná z titulu zákona.

Základná a stredná škola

Ťažšia skúška však doľahla ako na rodičov, tak i na samotnú mládež, keď musela už z titulu štátneho zákona začať povinnú školskú dochádzku, ktorá sa vzťahovala na deti vo veku od 6 do 15 rokov, ktorej sa nemohol nikto vyhnúť bez toho, že by sa nebol dostal do sporu so zákonom. Až tu nastupovali najoprávnenejšie obavy rodičov, ktorí dobre poznali zámery štátnej školy a jej bezohľadné spôsoby výchovy v duchu marxistického ateizmu, ktorý úmyselne zaštepoval do myslí detí odpor voči rodičom, zosmiešňoval v ich očiach ich názory, čím psychologicky podrýval ich autoritu.

Obdobie povinnej školskej dochádzky mládeže malo slúžiť štátu ako najmocnejší prostriedok marxistickej výchovy novej generácie. K tomu účelu boli zamerané a pripravené i všetky učebné pomôcky a celý školský program, ktorý mal stvárňovať celú myšlienkovú, psychickú oblasť a záujmy mládeže, pričom útok na náboženstvo bol priamo alebo nepriamo vždy jedným z podstatných prvkov.

Keďže štát úplne vylúčil Cirkev z pedagogického poľa školy a zostal jej absolútnym pánom, bol si istý, že vytýčený cieľ prevýchovy mládeže má takto úplne zaručený, nakoľko marxistickí vládni činitelia nevideli v Cirkvi nič viac, ako obyčajnú ľudskú organizáciu s ľudskými výchovnými prostriedkami, bez ktorých zostane bezmocná.

Aby štát úspešne previedol tento proces prevýchovy, začal naplno pôsobiť na všetky duševné mohúcnosti mládeže.

Pred očami mládeže stále defilovali komunistické heslá, ktorými boli vyzdobené školské miestnosti, verejné budovy, výklady obchodov, športové haly a štadióny. Kdekoľvek sa mládež obrátila, všade ju prenasledovali marxistické transparenty, portréty Lenina, Stalina a ostatných vodcov komunistického hnutia, čo všetko malo pôsobiť na jej

vizuálnu pamäť a stvárňovať tak jej mentalitu; pričom základnou myšlienkou, ktorú vyjadrovala grafická propaganda, bolo vyvolať obdiv a nadšenie pre komunizmus a nenávisť proti všetkému čo sa mu prieči — teda aj voči náboženstvu. Tým sa mala dostať do duše mládeže i v oblasti citovej sympatia voči marxizmu, ktorej automaticky by zodpovedala antipatia voči všetkému ostatnému.

V tomto duchu boli zoštylizované i všetky učebé texty, aby v žiakovi stále utvrdzovali presvedčenie, že jediným správnym a vedeckým svetonázorom je len marxizmus, ktorý je schopný dať objektívnu odpoveď na všetky životné otázky v svetle moderného vedeckého pokroku. Marxizmu sa pripisovali všetky epitetá pravého náboženstva, ktoré je pravé, neomylne správne, pravdivé, všeobecne platné pre celé ľudstvo, riešiace všetky životné otázky. Marx, Engels, Lenin, Stalin boli géniami ľudstva, ktorých diela sa študovali ako Evanjelium, pričom Moskva so svojimi autoritami si vindikovala výlučné právo na správnu interpretáciu autorov marxizmu, ktorá mala plne charakter dogmatickej definície.. Akýkoľvek prejav nesúhlasu s líniou KSČ, ktorú určoval úzky kruh jednotlivcov, zapríčinil i samým komunistom akýsi druh exkomunikácie. Tým sa postupne vytvárala atmosféra strachu a nedôvery, čo sa prejavovalo i medzi učiteľmi a žiakmi.

Do učiteľských radov sa čoraz vo väčšom počte zaraďovali jednotlivci, ktorí mali sledovať viac propagačno-politickú prácu šírenia marxizmu a protináboženského boja, ako samotnú odborno-pedagogickú formáciu žiakov, na ktorú neboli dostatočne pripravení, nakoľko im chýbalo základné pedagogické vzdelanie.

Potvrdzuje to i článok časopisu Smena, ktorého autor píše; « Poznám aj takých riaditeľov škôl, ktorých najvyššie vzdelanie je maturitný schnellkurz, sú aj takí tzv. stredoškolskí profesori — bez maturity » (16). No i napriek svojej pedagogickej neschopnosti diktovali cestu a rozhodovali s absolútnou mocou o osude ostatných učiteľov a o budúcnosti žiakov, zasahujúc prostredníctvom nich aj do najintímnejšieho rodinného života formou špehovania, donášania a udávania. Proti ich rozhodnutiam nebolo nikde

---

(16) Smena, Bratislava, 16.12.1967.

odvolania. Prečo? « Veď sa opierajú o podobných tam hore », vysvetľoval ten istý autor článku, ktorý ďalej uvádzal, že « na slovenských školách vyučuje 23,9 % nekvalifikovaných učiteľov a na niektorých typoch škôl (pedagogické školy) neodbornosť vyučovania dosahuje až 51 %... V školách sú nekvalifikovaní a tých jedinou zákonnou cestou — cez Zákonník práce — nedostane von ani párom volov »(17).

Títo ľudia, ktorí prečítali pár politických brožúr o marxizme chceli osvecovať mládež a ukazovať jej neomylnú cestu k šťastnej budúcnosti, pričom stále obviňovali Cirkev a náboženstvo z nevedeckosti, nevzdelanosti a tmárstva, hoci každý katolícky i protestantský duchovný prv, než vystúpi na kazateľňu, musí prejsť vysokoškolským vzdelaním a vážnou vedeckou prípravou.

« A stavím sa — pokračuje autor článku Smeny — že mnohí riaditelia škôl by najlepšie neobstáli pri zisťovaní *IQ, či pri psychologickej* skúške » (18).

Žiakom boli dávané v školských písomných i ústnych úlohách úmyselne protináboženský zahrotené ideologické témy, najmä ak učiteľ zistil, že niektorý žiak je nábožensky veľmi založený. Tak sledovala škola prevychovať mentalitu žiaka a zároveň nepriamo vplývať i na jeho rodinné pomery, nakoľko žiak svojimi úlohami prenášal túto problematiku i do rodiny. Rodičia tak doma museli sledovať zápas školy o dušu svojho dieťaťa a hľadať protiargumenty, aby neutralizovali v jeho mysli nasiatu burinu ateizmu. Vystavovali sa tým však nebezpečiu ohrozenia vlastného existenčného postavenia, nakoľko štát sa často kruto pomstil na tých rodičoch, ktorí sa odvážili odbúravať a narúšať jeho marxistickú a protináboženskú výchovu i keď išlo o ich vlastné dieťa. Štát si robil absolútne právo na všetko i keď život dávali deťom rodičia a nie štát.

I keď štát vylúčil zo školy náboženstvo a zatlačil ho do kostola, predsa si boli marxisti vedomí toho, že « vďaka náboženským obradom môže byť za určitých podmienok oživená i náboženská viera. Náboženský kult hrá teda veľmi dôležitú úlohu v náboženskom komplexe. Je jedným zo základných prostriedkov pôsobenia náboženstva na ľu-

---

(17) Ibid.
(18) Ibid.

dí » (19). Preto sa usilovali oddialiť mládež pod rôznymi zámienkami od liturgických obradov a návštevy kostola vôbec.

Počas liturgických obradov organizovala škola rozličné záujmové krúžky, športové podujatia, výlety, zábavné podniky a prednášky s pútavými námetmi, preteky spojené s odmenami a rôzne kultúrno-hudobné programy, aby tak vytrhli mládež z náboženského prostredia, čím pomaly mala stratiť akýkoľvek kontakt s Cirkvou a s náboženstvom. Najhorlivejší žiaci dostávali za to vyznamenania a odmeny.

Aby sa zaštepila do vedomia mládeže spontánna antipatia voči náboženstvu a tak akýsi prirodzený odpor, používal sa psychologicky najpôsobivejší prostriedok — zosmiešňovanie náboženstva a všetkého čo s ním súviselo. Potupovala sa osoba pápeža, biskupov a kňazov. Vynášali z histórie Cirkvi úmyselne tienisté stránky ľudských slabostí a škandalózne prípady jednotlivcov z radov duchovenstva, ktoré potom generelizovali na všetkých. Zosmiešňovali svätých, liturgické obrady, pričom stavali pred oči mládeže vodcov komunizmu ako najväčších hrdinov a komunistickú stranu s jej ideológiou ako nové evanjelium.

Pre náboženstvo sa používali iba opovržlivé termíny ako: tmárstvo, ohlupovanie ľudu, ópium, farársky švindel, balamútenie, duchovný útlak, hlúpe bájky... atď. No napriek tomu nedokázali podať uspokojivú, skutočne vedeckú a objektívnu analýzu náboženstva. Od bombastických fráz a demagógie sa nevedeli dostať ďalej. Vo svojej protináboženskej propagande prezrádzali, že na poli náboženstva sú analfabetmi. Na najdôležitejšie životne otázky nevedeli dať žiadúcu odpoveď. Mládež zbadala, že jediným motívom ich boja proti náboženstvu je slepý fanatizmus oddaný bez rozumu direktíve strany. Pozorovali to i mnohí triezvi komunisti, ktorí ešte nestratili v tej horúčke likvidácie všetkého starého svoj zdravý zmysel. Keď videli, že sa im podarilo síce otupiť u mnohých náboženský cit a presvedčenie, ale predsa sa im i napriek tomu nepodarilo získať mládež do radov komunistickej strany a táto mládež začala morálne upadať, zapĺňať polepšovne a väzenia, začali sa pýtať samých seba: « Náboženstvo sme im zobrali, ktoré ich pred-

(19) D.M. Ugrinovič: O špecifičnosti náboženství, Praha 1963. srt. 70.

tým držalo, ale nič sme im nedali, lebo to, čo sme im dávali ho nenahradilo. Aký to teda malo zmysel? ».

Atmosféra strachu, nedôvery, neistoty o budúcnosť rodila tak v kruhoch komunistov, ako i nekomunistov a mládeže apatiu voči všetkému. Život sa stával stále viac hranou komédiou v réžii karieristov a prospechárov, ktorí pod heslami socializmu terorizovali celú spoločnosť.

Na školách sa vytváral postupne policajný systém kádrovania a udavačskej služby. To samozrejme krivilo charakter mládeže, ktorá namiesto toho, aby jej vychovávatelia boli vzormi čnosti a ideálom hodným nasledovania, videla v nich odpudzujúci príklad predajných farizejov a otrockých vykonávateľov nízkych služieb násilia a nespravodlivosti, čím stratili v očiach mládeže úctu a ich propagácia marxizmu tým narážala na hluchý priestor. Tak národ Čechov, ako i Slovákov i so svojou mládežou sa začal brániť tým, že sa stal iba nemým poslucháčom. Mládež mlčala, lebo rozumne hovoriť nebolo dovolené bez vážnych následkov.

KSČ sa z roka na rok stávala už iba stranou starých úradníkov a veteránov. Keď bolo na začiatku hrdosťou nosiť na kabáte odznak KSČ, neskôr sa to stávalo nepríjemnou príťažou aj tým najvernejším a najpokrokovejším komunistom, lebo ľud ponižovaný až do prachu obrátil svoju nenávisť a opovrhovanie práve proti tým, ktorí mu toľko sľubovali, aby si získali prostredníctvom neho politickú moc, ktorú teraz proti nemu zneužili.

Veľké plány na prevýchovu mládeže, ktorá vedená duchom marxizmu dokáže zázraky a dosiahne najvyššiu mravnú úroveň a stane sa ideálnou novou generáciou, zbavenou náboženských predsudkov, zrazu zostávali iba bájkou a tvrdá skutočnosť úpadku napĺňala predtým tak horlivých a oduševnených propagátorov krásnej komunistickej budúcnosti zúfalstvom.

KSČ a jej vodcovia zistili, že svojím nevydareným pokusom, ktorým zasadili mládeži toľko rán, stratili najväčší kapitál — kapitál dôvery, bez ktorého nie je možné získať srdce človeka.

Vysoká škola

Krížová cesta mládeže v preši stalinskej výchovy vrcholila na pôde vysokých skôl, čo malo zasa na Slovensku

ovel'a prudší a rušnejší priebeh ako v Česku, kde nenarazila na taký prudký odpor tak poslucháčov ako aj profesorov.

Kádre komunistov na Slovensku boli na inteligenciu vel'mi chudobné. Ak nedokázal nový socialistický štát v ČSSR nahradit' odbornými silami uvol'nených učitel'ov stredných a základných škôl, tým t'ažšie mohol nájst' dostatok kádrov pre vysokoškolské katedry.

Akademická pôda mala odvekú tradíciu demokratickej slobody prejavu, na ktorú boli zvyknutí študenti i profesori. Zavedenie povinného predmetu dialektického a historického materializmu narážalo hned' od začiatku na odpor poslucháčov a v diskusiách pomerne slabo pripraveným prednášatel'om dávali verejne vel'mi pádne a nepríjemné námietky, na ktoré často nevedeli dat' pohotovú a uspokojivú odpoved'. Tým sa kompromitovali v očiach poslucháčstva, ktoré ich niekedy prevyšovalo intelektuálnou pripravenost'ou a zrelost'ou úsudkov.

Stranícke kruhy čoskoro zbadali, že demokratická sloboda prejavu na vysokých školách by im v rukách bystro a smelo mysliacej mládeže rýchlo podkopala pôdu pod nohami. Každú opozičnú kritiku začali označovat' za deštruktívnu, protimarxistickú a jej autorov zaradili do kategórie « nepriatel'ských živlov socializmu », ktoré si pokladali za povinnost' vylúčit' z fakúlt. Tak nastala vel'ká čistka, ktorej obet'ou boli stovky poslucháčov. Na Slovensku zvlášt' prísne zakročili najmä proti tým poslucháčom, ktorí sa zjavne zasadzovali za krest'anský svetonázor. Niektorí z nich sa dostali i do väzenia.

Marxisti tak dosiahli, že na univerzitnej pôde prestali verejné námietky proti ich učeniu, ale namiesto predtým živých diskusií zavládlo na prednáškach a seminároch hrobové ticho, atmosféra nedôvery a strachu.

Medzi poslucháčov boli dosadzované indivíduá, ktoré mali hrat' úlohu provokatérov a udavačov.

V dobe divadelného procesu r. 1951 proti katolíckym biskupom museli i vysokoškoláci prejavit' súhlas s vyneseným rozsudkom štátneho súdu, pričom na základe falošných svedectiev chceli dokázat' mládeži i l'udu, že biskupi a s nimi celá Cirkev s náboženstvom sú zradcami a nepriatel'mi národa a pokroku. Bolo však príliš mnoho živých svedkov a skutočností, ktoré jasne odhal'ovali nastrojené lži. V mentalite slovenskej mládeže chceli stoj čo stoj potupit' i epochu

Slovenského samostatného štátu, ktorá bola úzko spätá i s kresťanskou myšlienkou; tým viac, že jeho reprezentantom bol katolícky kňaz, prezident Dr. J. Tiso, ktorý požíval všeobecnú dôveru slovenského národa. Českí komunisti popri protináboženskej propagande sledovali na Slovensku aj proces čechizácie Slovákov, nakoľko verne kráčali po stopách Memoranda čs. socialistickej strany, v ktorom sa hovorí, že « rameno českej politiky musí smerovať k tomu, aby slovenský národ bol po všetkých stránkach tak oslabený, že vôbec ani nebude môcť pomýšľať na vytvorenie samostatného štátu » (20). V asimilačnom procese im išlo o to, « aby sa Slováci naučili rovnako zmýšľať ako Česi » (21). Pritom si však uvedomovali skutočnosť, že « vplyv českej politiky na slovenský ľud... je pomerne malý » (22). Komunisti si však zvolili veľmi zlú cestu, keď začali v očiach Slovákov potupovať ich štát, Cirkev a Rím, lebo bolo skutočnou pravdou tvrdenie socialistov, že « Rím požíva na Slovensku temer neobmedzenú autoritu »... a « najjednoduchšia cesta získať slovenský ľud je prostredníctvom Cirkvi » (23).

Ani pre českých katolíkov nebola situácia lepšia. No predsa, keďže boli iba nepatrnou menšinou oproti nábožensky vlažnej väčšine národa, nerobil štát na nich vždy taký silný nátlak, ako na Slovákov. Zato sa však museli tvrdo prebíjať v živote obkľúčení protináboženskou mentalitou svojich krajanov a tak pocity osamotenosti, všeobecného nezáujmu o náboženstvo, úpadok mravov a hodnotných kresťanských tradícií českého národa, to všetko dorážalo na ich stiesnené postavenie a museli sa hrdinsky brániť, aby nepodľahli tomuto spoločenskému tlaku a neprajnej atmosfére.

To sa odzrkadľovalo aj na vysokoškolskej pôde, kde sa proti veriacim českým poslucháčom stavala nielen oficiálna autorita štátnej ideológie, ale aj všeobecná mentalita nábožensky vlažných poslucháčov, presiaknutých indiferentizmom, kým na Slovensku indiferentných poslucháčov temer nebolo, najmä na začiatku.

---

(20) V. Král, Cestou k Únoru, Praha 1963, str. 177-180.

(21) Ibid.

(22) Ibid.

(23) Ibid.

Slovenský študenti l'ahšie znášali protináboženský tlak, lebo si boli vedomí, že sú vo väčšine na strane viery a toto spoločné vedomie im dávalo silu v postoji proti nepatrnej menšine národa, ktorú pokladali za sluhu cudzích živlov, sledujúcich iba využit' slovenský národ pre vlastné ciele. Navonok to aj prezrádzalo to, že kdekol'vek sa národ a mládež obzrela, všade viali sovietske zástavy, steny ozdobovali červenou hviezdou, portrétmi Lenina, Stalina, kým vlastná slovenská zásava bola vyradená do archívu aj so symbolom cyrilometodského slovenského kríža stojaceho na troch modrých vrchoch.

Nebolo divu, že slovo komunista sa užívalo čím d'alej, tým viac v hanlivom zmysle na označenie človeka, ktorý nevie a ani nemá odvahu rozmýšl'at' vlastným rozumom a je nebezpečným indivíduom akéhokol'vek podujatia, čo i najlepšieho a najhumánnejšieho, ak sa vymykalo z direktív komunistickej strany, ktorej všemohúcimi vládcami bol malý kolektív mravne často vel'mi pochybných l'udí.

« Ľudia vedia — písala potom Zora Jesenská — že nad všetkým a nad všetkými v tomto štáte má *absolútnu dispozičnú moc* im známa alebo neznáma skupina l'udí, proti ktorej rozhodnutiam niet nikde odvolania » (24).

Takéto metódy výchovy vynucovali aj u poslucháčov vysokých škôl v ich správaní sa voči zaslepeným propagátorom pretvárku, aby neohrozili svoje študíjne postavenie a získanie školského diplomu. To samozrejme krivilo často i charakter mládeže, ktorá touto dvojakost'ou vel'mi trpela.

Mládežnícke organizácie

Všetky mládežnícke organizácie, ktoré neboli vedené v duchu marxizmu, boli zrušené. Štát založil novú organizáciu, ktorá úplne podliehala kontrole KSČ a bola vedená v jej duchu. Robil sa morálny nátlak na mládež, aby sa stala členom tejto organizácie, ktorej protináboženský charakter bol zjavný. Zo začiatku malo Slovensko svoju samostatnú organizáciu, ale neskôr sa musela pod tlakom asimilačných tendencií Prahy zlúčit' v celoštátnu organizáciu Československého Zväzu Mládeže (ČZM). No ani táto organizácia si nevedela získat' široké vrstvy mládeže, nakol'ko jej systém

(24) Svedectvá, 8-9, č. 32-33, str. 91.

práce i celkový duch bol iba odzrkadlením metód komunistickej strany, kde vládla diktatúra, ktorá sa tak veľmi protiví duchu mládeže. Na Slovensku už tým, že táto organizácia mala v programe protináboženskú propagandu, bola odsúdená na živorenie. Najviac ak sa jej podarilo podchytiť vo väčších mestách tú najmladšiu generáciu školopovinných detí, nakoľko ich lákala zábava, hry a určité výhody, ktoré boli poskytované jej členom. V základnej škole bolo častým javom, že učitelia výkony žiakov, ktorí odmietali vtúpiť do tejto mládežníckej organizácie, hodnotili i napriek ich nadaniu a usilovnosti oveľa nižšími známkami ako tých, ktorí v týchto organizáciách boli činnými.

OSTATNÉ PROSTRIEDKY KULTÚRY

Do boja o získanie duše mládeže zapojil štát a KSČ okrem školy i všetky kultúrne prostriedky v celej ich sile, aby tak bola zasiahnutá celá životná oblasť a záujmy mládeže.

Literatúra, divadlo, film, rozhlas a tevízia

Aj v tejto oblasti bola Cirkev úplne vylúčená a štát si vyhradil absolútne právo na užívanie týchto kultúrnych prostriedkov na šírenie svojej ideológie. Všetka náboženská tlač bola zastavená a zakázaná. Knihy s náboženskou tématikou boli vyradené z knižníc a mládeži sa dostávali do rúk iba štátom schválené publikácie, písané v duchu marxizmu. Ten istý osud postihol celé scénické a výtvarné umenie ako aj rozhlas a televíziu v ktorých stále dominovala myšlienka kolektivizácie, otrockého napodobňovania Sovietskeho Zväzu, samozrejme aj protináboženská tématika, ospevovanie komunistických hrdinov a všetkého čo bolo sovietske. Žiaci dostávali na školách také knihy ako povinné čítanie a na mnohých filmoch sa museli zúčastňovať hromadne a potom o nich písať úlohy. Z novín museli robiť referáty, vystrihovať rôzne komentáre, aby tak boli nútení žiaci sledovať politickú tlač štátu.

Šport

Šport mal byť v boji proti náboženstvu nepriamym nástrojom, ktorý najmenej vzbudzoval odpor mládeže. Špor-

tové tréningy a hry sa úmyselne poriadali v čase nedeľných bohoslužieb. Štát poskytol mládeži vybavenie moderných ihrísk, telocviční, plavární, športových hál a organizoval veľkolepé športové podujatia, na ktorých sa mala možnosť zúčastniť široká vrstva mládeže. Nezabúdalo sa pritom však zdôrazňovať, že Cirkev je nevriateľom športu, aby tak v očiach mládeže stratila sympatie.

Turizmus

Tú istú úlohu ako šport mal aj turizmus. Najmä v dobe prázdnin sa poriadali letné tábory pre mládež, aby tak bola aspoň načas vytrhnutá úplne z rodinného prostredia, ktoré na Slovensku bolo pravidelne náboženské. Tu si malo možnosť dieťa odvyknúť od náboženského života, lebo nemalo nijaký kontakt ani s kostolom, ani s rodičmi, ktorí by mu pripomínali povinnosť modlitby, sviatostí a vôbec myšlienku na náboženstvo. V tábore, naopak, bolo vedené v štátnom duchu a pred očami mu stále defilovali komunistické heslá. Organizovali sa rôzne hry, ktoré boli niekedy úmyselne zamerané na marxistickú výchovu, aby sa tak čím ľahšie vtlačila štátna ideológia do mentality dieťaťa. Deti dostávali za horlivú účasť na takých podnikoch lákavé odmeny, vyznamenania, diplomy, čím sa snažili zachytiť sympatie mládeže a jej snahu po uplatnení sa.

V nedele a sviatky sa organizovali dlhé, celodenné výlety na pekné miesta, pričom sa úmyselne obchádzali všetky kultúrne objekty náboženského charakteru.

Izolácia od Cirkvi, kostola a rodinného vplyvu mala pomáhať štátu formovať mentalitu mládeže v jeho ideologickej propagačno-pedagogickej výchove. Štát používal všetky možné prostriedky na splnenie tohto svojho cieľa a predsa len veľmi ťažko dosahoval splnenie svojich zámerov, lebo v celej činnosti prevýchovy štátnych propagátorov marxizmu bol príliš vypuklý moment násilia, ktorý tak, ako každému človeku, aj mládeži je odporný, nakoľko sa prieči základnej a prirodzenej požiadavke človeka — slobode.

Smutné následky

Hoci « po sovietskom Rusku bolo to práve Československo, v ktorom protináboženská propaganda bola prevádzaná s neustálym tlakom a dôslednosťou natoľko, že

ČSSR bola v tomto stavaná iným ľudovým demokraciám za vzor » (25), a z Prahy povolávali aj do Varšavy špeciálnych odborníkov protináboženského boja, ktorí mali pomáhať v Poľsku likvidovať Cirkev a náboženstvo, predsa v samotnom Česko-Slovensku museli po 20 ročnej námahe marxistickí vodcovia konštatovať, že sa im nepodarilo získať pre svoje názory mládež a rady členov KSČ boli na mladú generáciu veľmi chudobné.

Sám Ústredný výbor KSČ v dôvernom okružnom liste v júni 1967 priznáva: « Skutočnosťou ostáva, že v poslednom roku zaznamenávame v celoštátnom meritku vzrast počtu krstov, sobášov, pohrebov i prihlásených detí na školské vyučovanie náboženstva. Zvýšená účasť prejavuje sa i na bohoslužbách a niektorých pútnických miestach » (26).

Po veľkých plánoch a sľuboch o výchove novej, krásnej a zdravej mládeže, zbavenej náboženských predsudkov, ktorá bude s úsmevom pozerať do života, môžeme dnes v samej štátnej tlači čítať takéto priznania: « Aký je vlastne ten detský smiech? Podľa zjazdu pediátrov — normálneho a najmä šťastného (smiechu) je čoraz menej. Neurózy vystávajú ako jedna z najvážnejších chorôb súčasnosti... 173.000 detí hľadá svojich otcov, pol milióna detí žije iba s jedným rodičom; iba v Západoslovenskom kraji máme 3824 rodín ťažkých alkoholikov a v nich 10.703 detí, plus nikým nespočítané množstvo formálnych rodín, ktoré sú rodinami iba potiaľ, pokiaľ sa za nimi nezavrú dvere bytu » (27).

Autorita marxistickej morálky bez Boha, ktorá sa tak veľmi dovolávala vedy a humanity, je dnes v troskách a jej ovocie je veľmi trpké, o čom svedčí aj nasledujúci citát článku bratislavskej Smeny: « Existuje aj dokonca svetová Deklarácia práv dieťaťa, ktorá ešte najhlbšiu túžbu a potrebu dieťaťa — lásku — považuje za samozrejmú. A predsa najväčšie osobné tragédie a traumy nám prežívajú deti v najcitlivejšom veku do 7 rokov. Vtedy, keď sa tvorí ich charakter, keď rozpoznávajú dobro a zlo, úprimnosť a klamstvo, mať vôbec ľudí rád! Nútiť každého, aby si plnil

---

(25) L'ateismo contemporaneo, Torino LDC 1967, str. 620.

(26) Il tempo, 18.10.1967.

(27) Smena, Bratislava, 8.12.1967.

základné povinnosti — na to máme zákony, no chýba nám autorita a tvrdosť. Nútiť k láske — je nedôstojné a aj smiešne. Aký východ z tohto kruhu vidíte?... » (28).

Aké zvrátené meradlá v marxistickej morálke zavládli, potvrdzuje i nasledujúci úryvok tlačového orgánu KSČ: « Trestáme učiteľa, ktorý vyznáva svoju vieru, ale nie toho, ktorý svojím správaním sa demoralizuje mládež. Socialistická spoločnosť viac trestá to, čo podľa zákona nie je trestné, ako to, čo je porušením zákona » (29).

Niet potom divu, že sami rozumne zmýšľajúci komunisti dávali radšej prednosť náboženskej výchove svojich detí. Tak sa tajomník KSČ súdruh Cvik sťažoval, že « len v okrese Dolný Kubín prihlásilo svoje deti na vyučovanie náboženstva 422 členov strany, v okrese Liptovský Mikuláš 902, v okrese Žilina 6 predsedov dedinských organizácií strany a 13 predsedov a tajomníkov miestnych národných výborov », čo k celkovému počtu komunistov v týchto krajoch je dosť veľké percento. Teda aj samým komunistom záležalo na tom, aby ich deti dostali hodnotnú výchovu a objektívne mravné zásady pre život.

Redaktor mládežníckeho denníka Smena sa takto zamýšľa nad vážnou otázkou výchovy, ktorej povrchné riešenie marxisti priviedli do krízy: « Neviem sa zbaviť dojmu — píše autor článku Smeny — že jednou z hlavných príčin súčasnej mravnej krízy je to, že deti sa neučia ničomu podobnému, ako bolo desatoro, obrazné prirovnanie o dobre a zle... myslím na vyučovanie etiky, na to, že náboženskú výchovu nenahradili » (30).

Iný autor toho istého časopisu k tomuto problému poznamenáva: « To je fakt, čo má dnes nejedna prostá mať pre výchovu miesto katechizmu? Nemôže, predsa, povedzme, Nepokradneš! nahradiť prikázaním nevykorisťuj! To je pre decko španielskou dedinou! » (31).

A čo povedať k ideologickej prevýchove mládeže pod toľkoročným politickým a pedagogickým tlakom marxizmu? Tým, čo jej zaštepovali do duše nenávisť a pohŕdanie

---

(28) Smena, Bratislava, 8.12.1967.
(29) Smer, zo 4.8.1967.
(30) Smena, Bratislava, 24.5.1967.
(31) Ibid.

náboženstvom, sa premenilo ovocie ich práce proti nim ako bumerang. Podarilo sa im síce v mnohých otupiť náboženské cítenie, ale aj napriek tomu sa im ich nepodarilo získať pre myšlienku marxizmu. A tak oficiálny orgán marxistickej pedagógie po 20 rokoch priznáva smutnú bilanciu výsledkov, keď píše, že « oproti roku 1962-63 sa v roku 1966 znížil počet maturantov patriacich do krajných pólov vývinovej svetonázorovej stupnice t.j. tých, čo stoja zjavne na pozíciách idealistického svetonázoru, ale i tých, čo si zvolili vedecký (marxistický) svetonázor a naopak, prudko vzrástol počet žiakov zaradených do stredných priečinkov stupnice, pre ktoré je charakteristická rozkolísanosť, neucelenosť, neujasnenosť a nízka úroveň presvedčenia » (32).

POSTOJ CIRKVI

Náboženská výchova a apoštolské poslanie Cirkvi sa v ČSSR stalo pre duchovných ako aj pre veriacich skutočným a vážnym problémom. Socialistický štát vyradil Cirkev svojou mocenskou pozíciou úplne zo spoločenského života a vytrhol jej z rúk všetky riadne prostriedky modernej pedagógie a odoprel jej i tie najzákladnejšie prirodzené práva v nádeji, že takto odzbrojenú ju automaticky v krátkej dobe uvidí mŕtvu. Štát viedol nedôstojný boj proti bezbrannému, pričom sám útočil všetkými prostriedkami, aby urýchlil smrť svojho soka, ktorého videl v Cirkvi.

Cirkev stála na svojom bojovom poli ako Kristus pred Pilátom, ktorý ho odsúdil na smrť. Zbavená všetkých ľudských prostriedkov opierala sa o svoju nadprirodzenú silu ducha Kristovho. V krvavej skúške musela ukázať svoju silu. Biskupi, kňazi, rehoľníci a tisíce hrdinských laikov začali plniť väzenia, aby tak dokumentovali svoju vernosť a hlbokú vieru Kristovej myšlienke Evanjelia. Jej obranou bolo utrpenie nesené v duchu pravej lásky a trpezlivosti, čo budilo údiv i u samých nepriateľov, ktorí si mysleli, že ju takto ponížia a zlomia. Judášov, ktorých zlákali peniazmi a výhodami našli v radoch kléru málo a aj tí boli v očiach ľudu iba predmetom pohŕdania a sútrpnosti.

---

(32) Učiteľské noviny z 19.10.1967, str. 4.

Štát zhabal Cirkvi všetko. Zostala teda úplne chudobná na majetky tohto sveta, aby tým viac zbohatla na duchu. Jej utrpenie, ktoré sa dotýkalo miliónov veriacich sŕdc celého sveta vzbudzovalo nielen sústrasť, ale aj obdiv a sympatie i v radoch samých prenasledovateľov, ktorí ju dovtedy nepoznali v správnom svetle. Odvážne útoky marxistov proti Cirkvi a jej hanenie pomaly utíchali, lebo videli, že i napriek tomu ľud najmä na Slovensku zostával neochvejne verný kresťanským ideálom a zbrane násilia sa neosvedčili. Ľud zapĺňal stále chrámy a putoval sám na posvätné miesta aj bez kňazov i keď ho často rozháňala polícia. To akoby ešte zoceľovalo v národe túžbu po náboženskej obrode vlastného života.

Nepriatelia boli v tomto boji po rokoch už unavení a sklamaní, lebo aj bez toho, že by sa im bola Cirkev miešala do budovania ich nového socialistického sveta, nepodarilo sa im dosiahnuť toľko túženého pokroku a hospodárskeho zázraku premeny spoločnosti a jej vysokej životnej úrovne. Život sa stával naopak stále ťažším a kríza stále hlbšou. Po 20 rokoch ich vlády sa už nemohli obracať na Cirkev, ako na vinníka katastrofálnej hospodársko-spoločenskej situácie krajiny, lebo ona pribitá na kríž útlakom štátu bola iba nemým divákom tých zúfalých pokusov niekoľkých fanatikov, ktorí zneužívali svoju politickú moc na hanebné ciele a dusili pravý pokrok ľudu.

Dnes sa nad tým zamýšľajú sami komunisti takýmito slovami: « Nemysliaci vôl použije silu, človek rozum. Platí to však iba pre múdreho človeka. Žiaľ mnoho ľudí na rozum zabudlo a naučilo sa používať len silu. Aké to tragické, že sa nad tým toľké roky nevedeli zamyslieť tisíce ľudí, ktorí mali v rukách moc... a všetkým, ktorí sa pokúšali o pokrok, o skutočný socializmus, plný slobody pre každého statočného človeka, zatvárali silou ústa... hoci mali každý prejav plný vznešených fráz... » (33).

Postoj Cirkvi bol postojom trpiaceho Krista, ktorý volal na adresu tých, ktorí ho križovali, slová odpustenia: « Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo robia ».

I keď teoretici marxizmu tvrdili, že « hlásanie kresťanskej lásky... je škodlivé ľuďom » (34), lebo ich ideálom bola

---

(33) Hlas ľudu, orgán KV KSS, Bratislava, č. 77 z 30.3.1968.

(34) D. M. Ugrinovič, O špecifičnosti náboženství, Praha 1963, str. 59.

revolúcia, ktorej hýbadlom bola triedna nenávisť, predsa čím ďalej sa presviedčali, že príkaz kresťanskej lásky vyjadruje najhlbšie tendencie a nevyhnutnú požiadavku ľudskej prirodzenosti, bez ktorej lásky sa život človeka stáva prázdnym živorením bez šťastia a radosti.

Svedectvo pravdy

Nastolením náboženského problému a zahájením boja štátu proti Cirkvi a náboženstvu vôbec sa dostávala otázka viery do popredia všeobecného záujmu tak odporcov náboženstva, ktorí hľadali proti nemu všetky možné argumenty, ako aj samých veriacich, ktorí sa museli pripravovať na vážnu obranu.

Oprašovali sa staré osvedčené apologetiky a usilovne sa hľadala náboženská literatúra po súkromných knižniciach, farách a po zaprášených starootcovských truhlách. Bolo treba konfrontovať tvrdenia marxistov, ktoré sa často odvolávali na Písmo sväté a na veľkých teológov Cirkvi, prekrúcajúc ich zmysel vo svoj prospech. Vo všeobecnosti sa však čoskoro ukázala slabá a povrchná znalosť náboženskej problematiky zo strany marxistov.

Horliví laici si rozmnožovali hodnotné diela prepisovaním a vzájomne si ich požičiavali, nakoľko Cirkev nemohla vyvíjať nijakú vydavateľskú činnosť.

Rodičia sa snažili vysvetliť základy kresťanskej náuky svojim deťom doma a pripraviť ich na obranu proti útokom ateizmu v škole.

Cirkev vydávala tak svedectvo vernosti svojej náuke, ktorú bránila a strážila v srdciach svojich detí. Čím nemilosrdnejšie prostriedky boja proti Cirkvi a viere používal štát, tým väčšie sympatie získavala v srdciach myšlienka viery a Evanjelia Kristovho, i keď sa to ľudia báli prejaviť verejne. Do radov veriacich sa stále viac stavali márnotratní synovia Cirkvi a aj prenasledujúci Šavlovia.

Svedectvo života

Najčastejšou výčitkou nepriateľov náboženstva vždy bolo a zostane tvrdenie adresované najmä kňazstvu, ktoré je oficiálnym reprezentantom náboženstva, že iné učí a iné

robí. Preto obviňovali duchovenstvo z farizeizmu a vyťahovali na svetlo pohoršlivé prípady jednotlivcov, aby tak v očiach ľudu skompromitovali celé duchovenstvo a s ním aj náuku Cirkvi. Kapitalizmus, lakomstvo a egoizmus, vydieračstvo a príživníctvo, tajné smilstvá a klamstvá, pôžitkárstvo a lenivosť, zneužívanie dôvery ľudu — to všetko bolo pripisované na vrub duchovenstva, aby sa vzbudil vo veriacich čím väčší odpor k duchovenstvu a tak sa otupil aj vzťah k Cirkvi.

Tvrdenia propagátorov ateizmu však čoskoro stratili všetku svoju účinnosť. Kňazi postupne zapĺňali väzenia a ich utrpenie, ktorým splácali vernosť Cirkvi a svojmu povolaniu, bolo výrečným svedkom a obráncom proti všetkým potupovaniam. I vo väzeniach vynikali povačšine svojimi čnosťami trpezlivosti, poslušnosti, svedomitosti, úprimnosti a duchom pravej lásky i voči samým nepriateľom, ktorí k ním cítili čoraz viac vnútorného rešpektu, fascinovaní silou a krásou ich ducha. Ich vnútorná vyrovnanosť a hrdosť, ktorou niesli svoj kríž, napĺňali ich strážnikov a sudcov údivom. Nepočuli ich zúfalý plač, lamentovanie, preklínanie a prosenie odpustenia trestu za cenu zrady. Mali pred sebou hrdinov, ktorí boli pripravení smrťou potvrdiť vernosť tomu, čo verili a hlásali svojmu ľudu. Pri nútených prácach, do ktorých boli po odsúdení zadelení s ostatnými zločincami a delinkventmi, opäť ukazovali svoju mravnú silu svojou svedomitou prácou, obetavým porozumením vzájomnej pomoci slabším, zriekaním sa výhod v prospech núdznejších spoluväzňov, ľudským a dôstojným chovaním sa i voči dozorcom a ozbrojeným strážcom, ktorí im strpčovali život. Stratili všetko, obetovali všetko, zriekli sa všetkého a predsa boli spokojní so všetkým. To boli argumenty, proti ktorým nebolo možné bojovať, lebo boli prisilné.

Aj tí kňazi, ktorých štát ponechal v pastorácii na farách, povačšine svedomite plnili svoju kňazskú úlohu. Pohoršením zostali iba tí, ktorí práve spolupracovali so štátom kúpení judášskym grošom, aby uľahčili štátu popravu Cirkvi.

Úmľklo postupne potupovanie Cirkvi, že je najväčším kapitalistom, lebo štát jej vzal všetko. Stala sa skutočne úplne chudobnou a tak aj silnejšou. Vernosť kňazov svojmu ľudu vyvrátila zlomyselné tvrdenia, že duchovenstvo je jeho nepriateľom a vykorisťovateľom, lebo národ videl ne-

zištnú prácu spojenú mnohokrát s rizikom života, ktorou sa oň duchovenstvo staralo.

Padli i tvrdenia ateistov proti veriacim laikom, lebo stále viac sa dokazovalo v praktickom spoločenskom a hospodárskom živote, že jediným spoľahlivým elementom v práci, v zodpovednosti, vo svedomitosti vykonávania svojich pracovných povinností je práve hlboko a úprimne veriaci človek, ktorého najlepšie kontroluje jeho svedomie. Boli to sami komunisti a propagátori ateizmu, ktorí rozkrádali národný majetok, hospodársky ničili závody, spreneverovali zverený im kapitál a osobne sa obohacovali na úkor spoločnosti a terorom odstraňovali z cesty svedomitých ľudí pod pláštikom politických udávaní. Cirkev mlčala, bola zbavená všetkého a predsa sa nedostavoval štátu ten očakávaný a sľubovaný blahobyt. Krvou a klamstvom posiata 20 ročná diktatúra odporcov náboženstva so svojimi tragickými následkami je najvýrečnejším argumentom ich poblúdenia a ospravedlnením Cirkvi a jej učenia, ktorého základom je láska a spravodlivosť. Dnes stojí Cirkev po svojom utrpení znovu vo svojej sile pripravená pracovať pre dobro človeka a celého ľudu v Česko-Slovensku, ako i znovu trpieť, keď Boh opäť dopustí jej poníženie.

BIBLIOGRAFIA

ČELKO JAROSLAV: Spoločnosť, mládež a náboženstvo, Smena, Bratislava 1962.

IL CONCILIO VATICANO II: Documenti, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1967.

KOMU SLÚŽI NÁBOŽENSTVO? Smena, Bratislava, 1961.

LENIN V. I.: O náboženstve, SVLP, Bratislava, 1959.

SLOVENSKÁ VLASTIVEDA, Bratislava, 1943.

100 OTÁZEK VĚŘÍCICH NEVĚŘÍCÍM: NPL, Praha, 1962.

UGRINOVIČ D. M.: O špecifičnosti náboženství, NPL, Praha, 1963.

KRÁL V.: Cestou k Únoru, Vydavateľstvo Svobodné Slovo, Praha, 1963.

ŠPIRKO: Cirkevné dejiny, Sl. Grafia, Martin, 1950.

SIDOR: Meditazioni di Hlinka a Mírov, TPV, Vaticano, 1942.

LEPP: Psicanalisi dell'ateismo moderno, edizione Borla, 1966.

POLAKOVIČ: K základom Slovenského štátu, Martin, 1939.

CRUCHON: Psychologia pedagogica pueri et adolescentis, PUG Roma, 1962.

L'ateismo contemporaneo, LDC Torino, 1967.

ZEM POD NEBOM

Rudolf Dilong

I.

Večnosť je úľom bzučiacim,
ale nie bezo mňa.
Som kvet tvoj, včela medonosná,
čo nesieš málo peľu k nebu,
málo a menej ako zlomok mňa;
konečne nie je to len moja vec,
ty si chcel, Bože,
aby som tu na stonke celý žil.

Nebolo ma a zrodil som sa.
Chcel by som, Bože v nebi byť,
kde času niet za tebou,
aby som oči svojich lupienkov
podniesol k očiam tvojich blankytov,
kde ich už niet nad hlavou.
aby som denne hasol, ubýval,
napĺňal nesmrteľnosť svetov.

Mal by som triasť sa pri bolestiach jari,
v ktorých sa taká jabloň chveje,
čo leje na zem všetok med
a iba málo príde ho do neba,
ale čo je to jedna kvapka času
a čo je jeden máj
pred vedrom Božím!
Stvoriteľ povedal raz: Staň sa
a od tých čias zem celá bzučí
na krídlach včely smerom do neba.

II.

Nie je to ani blízko, ani ďaleko,
kde som sa rozbehol,
ako keď decko samopašné
utekne z domu;
i ja som odprisahal vlnkám na potoku,
že budú moje odtiaľ až po more
a v krídlach mojich horí prach
a z môjho odskoku sa valí dym,
tak pália trávy za mnou.

Hodiny skraja studené sú,
dni skonca uhoľnatejú
a pole divým kvetom zarastá,
utekať s dúhou, dúhou pruhovanou?
ona sa nikdy nenavráti
a dažde zmyli šľapaje i šípky túžieb,
naraz je v mojich očiach same nebo smútku.

Opilstvo božské sa mi nevydarilo,
čo mi dal útek, to je bolesť.
Ty, Bože, opi ma pre návrat,
som poranený odišiel, to bolí
a ty si bližšie, ešte bližšie ku mne
za cenu tejto bolesti.

III.

Nevidno ma.
Ako že menej je na koľajniciach žiaľu,
vtedy keď do diaľok sa odhvízdala smrť!
Ach, táto smrť, tie neletiace iskry
nad dušou spálenou, ten osud čiernej hry!
Ach, ten hriech, nastoknutý v dierke kabáta,
je v rane môjho tela horľavý.

Nemožno tvrdý spánok horám vziat'.
Môj bozk sa vzdáva hrozných spomienok,
neviem sa opriet' plecom o nebo,
očami tŕpnem,
na um mi idú klamné lásky,
mráz šialenstva je v každom človeku,
ktorý sa nechal spálit' ako trnky
pri jednej jarnej záhal'ke.

Máš sedem mečov, Bože,
pre jedno srdce, čo t'a hl'adalo;
nad zemou rozbehli sa kol'ajnice,
pod zemou stromu korene,
ale kým slnko máš na nebi,
ono ich osvieti,
a kým máš vtáčky svoje, obletia nás
a nech sme všetci poranení,
jeden z nás ty si, Bože, tiež.

* * *

Raïssa Maritain: **SENS ET NON-SENS EN POÉSIE**

Poézia je ovocím stretnutia sa ducha so skutočnost'ou v sebe nevýslovnou a s jej prameňom... Sústredenie, ktoré umožňuje takúto skúsenost' pôsobí ako kúpel' osviežnia, omladnutia a očisty ducha. Žeby v tom bol tajomný princíp Aristotelovej katarzy? Nemôžeme dostatočne ocenit' hl'bku pokoja, ktorý požívajú vtedy všetky naše mohutnosti. To je sústredenie všetkých energií duše, ale sústredenie pokojné, tiché, ktoré nepredpokladá nijaké napätie; duša sa ponára do svojho pokoja, vstupuje na toto miesto pokoja a občerstvenia, ktoré sú vyššie ako každý cit. Umiera « smrt'ou anjelov » len preto, aby ožila v exaltácii a nadšení, v tom stave, ktorý omylom nazývajú inšpiráciou, lebo inšpirácia to je už to spočinutie samo, ktorým ona prešla nezbadaná. Teraz oživený a vzpružený duch vstupuje do blaženej činnosti, tak l'ahkej, že sa mu všetko pozdáva akoby dané v tej chvíli, a ako by zvonku. V skutočnosti všetko bolo tam, ukryté v duchu a v krvi; všetko, čo bude vmestnané do diela, bolo tam, ale nevedeli sme o tom. Nevedeli sme to ani objavit', ani si tým poslúžit' prv, než by sme sa boli zvlažili v týchto pokojných hl'bkach. (*Situation de la poésie*, Paris, Desclée et de Brouwer, 1938. Prekl. M. Š.).

OTČENÁŠ ZA SVÄTÝCH

1.

Mám sedem prosieb. Prihotov sa
na najbežnejšiu, častú:
Chlieb náš daj nám dnes — hoci z ovsa,
len nech nám z neho svätí rastú.

Tých naviazaných na recepty
by bolo dosť, viac ako treba...
Nie, Otče... Svätcov štep ty!
Nepodarkovia nie sú z teba.

Z obavy, že ich rozkoš zmámi,
so srdcom pália do úkrytu,
ak vôbec srdce majú za rebrami...
Ak áno, je v ňom iskra citu?

Svoj odpor k ranám vzdychom pritrú,
podajú len prst — bez ochoty,
prejavia lásku chytrú, veľmi chytrú,
by sa ich netkol bacil ľudskej psoty.

Ja poranený, zahanbený, sprostý
chcem sa ich chytiť... Kde sú?...
Balia si čnosti, ohrozené skvosty
do opevnenia nesú
a dvíhajú za sebou mosty.

Batôžtek sklamaní a plytkých bôľov
so sebou vtiahli pod koryto
vraj v dohovore s tvojou vôľou...
Otče náš, svätci títo
nie mylne zvú sa svetlom, soľou?

Som síce chrobák — pod výkalom,
a ním je moja vina,
ale ja tiež som svetom, svetom v malom,
za ktorý dal si svojho Syna.

2.

Svätec je útvar samorodý
a nezodpovie vzorcom,
na povrch skrsol z ducha, z vody
a krst je uňho stálym divotvorcom.

Miluje život a cez oba póly
ho do milosti zapol
a keď ho ľudská túžba bolí,
keď jeho krv je samý plápol,
k tebe sa mrští bez kontroly.

Raz osol jeho, raz on osla kopne,
len oprášiť sa vbehne do ústrania
a hneď sa vzopne,
bo nevinu v ňom dlho neubránia
na očiach chlopne.

V službe sa míňa ako svieca, predsa
kto včaruje ho do pokory?...
Veď nemestí sa do vlastného vreca
a keď v ňom mužskosť horí,
cíti sa všetkým — okrem svätca.

Vyhýba cestám, kde niet ruchu,
a zamieša sa do ulice, krámu,
vie rozhodiť aj kvety pred mladuchu
a dôverovať, hoc vie, že ho sklamú.

Dych sa v ňom nezasekne,
že si aj zvonku ľudí stvárnil pekne,
a od krás nedelí ho diaľka...
Kedy sa sveta zriekne?
Nikdy, kým svoj diel k tebe nedovaľká.

Otče náš, zaroď svetu svätcov,
prijmeme ich aj plné vozy.
Že akých?... To je tvojou vecou.
Nedrž sa mojej hlúpej diagnózy!

Gorazd Zvonický

NAD TRAGICKÝM SKONOM R. F. KENNEDYHO

(Pani Ethel Kennedyovej a jej desiatim det'om)

Svetloslav Veigl

Akými cestami letí vietor,
keď ševelí nám nad kolískou?
Do akých priepastí padá rieka,
tečúca nám cez chvejúce sa prsty?
V akých mračnách zaniká búrka,
lomcujúca hlbinami srdca? —

povedz mi, dobrý Bože,
čo v hl'bke hrdla strážiš
vzdychy dietok,

a bdieš nad vytečenými očami
matky — vdovy.

Prikry, Bože,
svojím vlhkým milosrdenstvom
zlomené krídla,
zaseknuté v tajomnom údolí
medzi nebotyčnými horami vyschnutých sl'z.

A matka vraví:

Nikdy sa nedozviete, drahí moji,
pri akom míl'niku
zmeravené moje ruky
sa dotkli zory,
ktorá tajomným svetlom zapl'ňa dušu.
6.6.1968

2.

Už tíško ležíš pri svojom bratovi.
Bez smädu pál'avy.
Za ním a po jeho stopách.

V pokoji.

Tak ako za života
držíte sa za ruky
na večné veky.

Nad Vami žiari krvavé slnko
a vrhá pálčivý tieň,
v ktorom sa drhne dych.

Dva kozmické koráby,
vystrelené
Kainovými synmi.
Obiehajúce chvejúcu sa zem.
Vysielajúce
neutíchajúce signály.

8.6.1968

OPORA A VERŠE BEZ MENA

1.

Cit chveje sa, bo — zdá sa — zapadá
tisíc sl'nk v slzách po tráve.
Von stmieva sa. Dnu tesnie nálada.
Aj obáv je viac v pozdrave.

Nad sviečkou zbl'knu stránky denníka.
Po búrke vynára sa zhlboka
st'aby smrt'. Kostičkami odmyká
súkromie... Vniká do boka.

Prináša duši oporu
hovoriac: Je čas nechat' rozmary.
Nechaj i slnko klesat' k obzoru
— pevne sa opri o máry!

2.

Chytiť sa kvapky, ktorá zbudne
po preseknutí šliach a žíl!
Bystriny mľknu a schnú studne,
aby len v smäde človek žil

a otľkal sa o márnosti
vidiac svoj obraz v bubline,
bo dúhou ten zlom nepremostí
a život smutno poplynie...

Len potom, keď ho klamy skmášu,
späť získa črty človečie,
na slzy chytí prasklú čašu
— lež kedy do nej natečie?...

3.

Kto by ťa, život, ľúbil v strachu,
že tvoje šťastie pôjde medzi bájky?
To, čo sa tuná váľa v prachu,
len franforce sú z rozstrieľanej vlajky.

Veterný kohút, kam chceš, ta sa zvŕť:
ja nedal som si z ruky urvať žrď.

A zdobím ju... Páľ, najdúch nahuckaný,
do ručníčka, čo som si strhol z rany!

Gorazd Zvonický

ROZHĽAD

DVA PREJAVY O POÉZII

(Prednesené na Matiné slobodnej slovenskej poézie v New Yorku, 31. marca 1968)

Rudolf Dilong

Boh stvoril človeka ako najkrajšiu pieseň. Pieseň o človeku je tajomstvom jej pôvodcu. Pieseň o živote a osudoch človeka na zemi je nepochopiteľnou rečou básnika, ktorého počujete hovoriť v tmách. Medzi človekom a Bohom nastali tmy. Keď Boh stvoril pre nás nebo a zem, a na nebo a na zem položil deň a noc, človek potom ešte raz stvoril deň a ešte raz noc. A čo sa stalo? Krása dňa a noci, Bohom stvorená, zmizla. To už nie je to, čo stvoril Boh.

A tak máme skomoleninu dňa a noci — akoby na výsmech Boha.

A ešte predtým, pri stvorení sveta, Duch Boží vznášal sa nad vodami, oddelil ich od zeme a vznikla Božia záhrada a kolo nej Božie rieky. No, človek nechcel mať dary Božie, ponáhľal sa všetko vyrobiť vlastnými rukami. Voviedol vodu do záhrady a nasadil kvety. Ale vodu záhrady vypili a kvety zvädli, lebo sú dielom ľudským. A tak máme svoje pošmúrne záhrady.

Všetko by mohlo byť pošmúrne a mohol by byť plný chaos, keby Boh nestál pri svojom diele, i proti ničivým silám. Boh si chráni človeka a posiela k nemu svojich poslov, ktorí ho objavujú takého, od akého ani Boh nešiel ďalej, keď ho stvoril. Veď nemožno ísť ďalej hľadať človeka, len tam, kde prišiel k nemu Boh. Pri stvorení ostal Boh pri človeku. To bol vrchol Božieho činu. Ten vrchol je dnes iný. Terajší vrchol človeka je jeho deň a jeho noc, alebo obidvoje naraz. A poslovia Boží prichodia v tmách ľudských ukázať na dielo Božie a povedia: to je svetlo — to je tma, to je jasot — to sú slzy. A povedia, aké sú záhrady a aké sú kvety.

Títo poslovia Boží, veštci budúcich dní, stoja pri ľudstve od počiatku života. Kolobeh dejín tvoril sa tak, ako sa tvorí dnes, so všetkými tieňami. Tak ho človek vzal do rúk. Ale bledé ruky človeka dočahuje tento veštec dychom Božím. Stvoriteľ nikdy neprestáva spolutvoriť s človekom, znova a znova je činný. Toto je chvíľa, keď Boh opätne vyslovuje svoje « Buď svetlo » a človek je poznove a poznove v diele tohto jeho Slova.

Poznáme poslov Božích. Prichádzali v tmách. Poznáme bardov, akým bol dávnejšie i sv. František, novšie i Paul Claudel. Sú to vyvolenci, poznačení stigmou jazyka Božieho, ktorí hovoria v pôvodnom

Slove Božom. Oni to « Buď svetlo! » prinášajú v pravom znení. Sú synmi Božími i medzi synmi ľudskými, aby sa tu-tam ukázal pred nami i jasot zeme medzi vodami, i tí, čo jeho čistotu opatrujú.

Človek by bol chcel mať novú Božiu zem, nový hlas na nej, ale už nemohol. Nikdy; ani predtým, ani potom. Ktože pred stvorením vymyslel slovo « Staň sa »? Kto mohol poznať krásu tej básne « Staň sa », kým ešte nevyšla z úst Božích? A nepochybne, vyšla z úst Božích a jestvuje toto básnické dielo, nedopísané, nedokončené všetkými básnikmi vekov. Ale ani len taký detail stvorenia nevynájde človek, ako je na pr. pieseň vtáčka. Kto ju spieval pred vtáčkom? A kto ju môže spievať po vtáčkovi? Nikto. Alebo detský hlások, ktorému ešte nevzali pravdu života. Skúste ho vynájsť taký, aby bol pre nás novým. Nevynájdete ho. Idete pri potoku, potok spieva a potok plače. Probujte to zdokonaliť. Aj človek sa raduje, aj človek plače. Vynájdite nový plač. Aký bude? Iný, ako ten náš? Kto ešte má Božie sluchadlá na ušiach, môže počuť hlas plaču ľudského v pôvodine. Ale nakoľko v tmách sa nám kotúľajú slzy, vidí ich každý, ako ich vy vidíte. No posol Boží príde a on ich vidí, ako ich vy nevidíte. On ich vidí, ako ich videl Boh, keď sa na očiach ukázali. Keby na pr. maliar mohol položiť plač na obraz, plač by sa neudržal na obraze, išiel by ďalej, ako človek nedal silu a zvuk všetkým stvoriteľským prameňom Božím istej miery, ale v plnej miere by sa tu prejavil Esprit Boží.

Nakoniec sa už nepovažujem za pôvodcu svojej poézie. Poézia je reč Božia, ja som len zaznamenávač. Celkom tak, ako keď sa modlím. Modlitba je nie moja reč, ale ja mám v ústach i v duši slová od Boha. Tak, ako « na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha ». Tak, ako človek nedal silu a zvuk všetkým stvoriteľským prameňom Božím vtedy, keď už vyvierali a tiekli ku nám.

Hovoríme, ako sa len dá zrozumiteľne hovoriť v tmách. Ľudská reč je pohanská (Rimbaud), je nezrozumiteľná, keď sa v tmách stretá s rečou Božou. Nie básnik je vinovatý, keď ho nerozumieme. Veď Pán Ježiš často volal do temného sveta: Kto má uši na počúvanie, nech počúva. A o čom hovoril? Aj o veciach nepochopiteľných. Lebo i pre ne stvoril Boh nebo a zem.

Karol Strmeň

Čo s poéziou? Načo je? Nie je svet dosť záhadný, nepreniknuteľný a absurdný sám o sebe? Treba ešte básnikov, aby na nepotrebné kamene vpisovali svoje nezrozumiteľné runy? Nenosí v sebe každý dosť tiesne, nepokoja a žiaľu? Musia prísť ešte básnici a ukazovať nám svoje skamenelé slzy, svoje hranaté brilianty? Povedali sme im, ako sa majú správať: majú skladať veci ľuďom prístupné; obásňovať, čo je užitočné vláde a pospolitosti, neunikať do sna a do svedomia, ostať pekne na zemi a plniť úlohy, ktoré im predpisuje naša doba čoraz víťaznejšia a víťaznejšia. Básnici neposlúchajú; je to peleš

romantická. Čo s nimi? Čo píšu, nie je nikomu na nič. Veď ešte i vtedy, keď, ako sa hovorí, « búšia do svedomia », sú groteskní a mnohovravní. Naozaj, čo s nimi? Zostúpili medzi nás z fantazmagórií Hieronyma Boscha a nazdávajú sa, že nám nesú čosi strateného, čo iba oni tušili a konečne aj objavili.

Také, ba i horšie otázky počuť, a otázky samy o sebe neškodia; smutné je to, že sa na ne odpovedá spak ruky, mocensky, ba že na ne odpovedajú (dnes zavše päsťou) tí, ktorí ich ani nerozumejú. A keď už naša doba pozná prenasledovania básnikov, mala by vari začať aj slávnostné prenasledovanie motýľov. Nie, že je básnik pomerne neškodný, ako motýľ. Nie že by sa mal ľakať, keď sa ozývajú otázky nemilé a svojím spôsobom záškodnícke, ktoré otriasajú základmi jeho vysneného sveta. Vo vývoji poézie prišli sme k medzníkovej situácii. Otázky, ktoré sa donedávna hrnuli na básnika toľme zvonku, stávajú sa voľky nevoľky jeho vlastnými. Čo s poéziou?, pýta sa básnik. Načo tieto hranaté diamanty? a načo táto sladká ilúzia ľudskej hrejivosti vtesnaná do štrnástich veršov, do 147 slabík? Každý básnik musí odpovedať sám, *pro domo sua*. A odpoveď — taká, na akej skutočne záleží — príde len tvorením poézie, ako apetít rastie len a len jedením. Na otázku: « Čo s poéziou? » odpovedá báseň sama, odpovedá, povedal by som, zdnuka, ako živá vec, ako objekt so srdcom.

Tvorivé možnosti poézie nie sú mimo nej, v tej našej « víťaznej dobe » a v tom, čo ona donáša príšerného, poťažne úchvatného; a nie sú ani zemepisne ďaleko, či básnik píše vo svojej pivnici alebo hore na Evereste. Básnik môže strávit', zužitkovať všetko, hocčo, čo mu príde pod ruku. Ale jeho tvorivé možnosti, základňa, z ktorej môže rozširovať svoje neviditeľné kráľovstvo, jeho jediná istota — to je len a len slovo samo; odvážim sa povedať, slovo *in statu nascendi*, vtedy, keď je ešte mladé a čerstvé jeho poetické čaro. Toto slovo má toľko užitočnosti, koľko jej má každá krásna vec, ba i trochu viac, lebo kým iná krása mlčí, slovo označuje, sprítomňuje a žije, ako duša, nesmrteľne.

Úlohou každého človeka je zľudšťovať svet: všetko nemé priviesť k slovu, záhadné zaplaviť svetlom rozumu, bolestné tešiť a miernit', budovaním sveta budovať človeka. Básnikovi dovoľte rozširovať vnútorné hranice človeka. Lebo vnútro človeka je širšie a tajomnejšie ako celý vesmír.

QUO VADIS SLOVENSKÉ KNIHOVNÍCTVO?

Veľmi sa nám páči, keď z úst niektorého slovenského politického činiteľa v knihovníctve počujeme výrok, že páter Koniáš ničil knihy. To ako keby sa kat pohoršoval nad tým, že v bitúnku sú nemilosrdní ľudia pri porážaní hovädzieho dobytka.

Asi niet národa v Európe, ktorý by mohol štatisticky vykázať také ničenie národných knižných hodnôt, ako sa môžu touto smutnou štatistikou vykázať Slováci. Začína sa to Tatármi, pokračuje Matúšom Čákom, protihabsburskými vojnami, potom sa obohacovali na naše konto Maďari — mimochodom dva « bratské » komunistické štáty sa dodnes nevedia dohodnúť na tom, aby nám konečne Maďari vrátili, čo nám patrí — a napokon to končí programovým ťažením proti historickým knižným fondom v r. 1950-1952. Ale vlastne skončilo sa ničenie týmto dátumom? Žiaľ nie.

Vyslovene hovoríme programovým ťažením, pretože inak tieto činy nemožno kvalifikovať. Sú na to závažné dôkazy — v Čechách sa kláštorným fondom natoľko neublížilo, pred zvezením boli knižnice dokumentačne spracované, mnohé kláštorné fondy ostali na svojich miestach atď. Na Slovensku kultúrtrégri socialistickej revolúcie neublížili vôbec evanjelickým lyceálnym knižniciam. Je to náhoda?

O zvozoch kláštorných a kaštielnych knižníc z r. 1950-1952 zatiaľ ešte nik nenapísal. Krátky príspevok nebohého Jozefa Bánskeho, hoci obsahoval len veľmi zmiernené štatistické zpravodajstvo, bol zverejnený len vo forme odtlačku, ktorý bol prísne rozdeľovaný a kontrolovaný.

Ak čítame o tom, že s ľudmi sa zachádzalo ako s dobytkom (alebo ešte horšie), ak to vieme z autopsie, tak nás neprekvapí, že sa zle zaobchádzalo s knihami, ktoré boli už vopred opuncované vignetami: majetok porazených tried a živlov, knihy s nepriateľskou ideológiou. Dr. Ján Čaplovič ako riaditeľ Univerzitnej knižnice bez toho, žeby kláštorné knižnice dokonale poznal, označil ich ako naskrze neslovenské rečove i duchom. Ako bola táto « odborná expertíza » falošná svedčia fakty, že v zdecimovaných fondoch našli spracúvavatelia veľa vzácnych, neznámych diel zo slovenskej literatúry. V revolučnej vrave nebolo času starať sa o akési latinské teologické knižky, keď sa podľa oficiálnej verzie kláštory hmýrili vatikánskymi rozviedkami, pivnice boli plné zbraní. Bolo vraj treba účtovať s klerofašistickými živlami, ktoré zistili výhradne len medzi katolíkmi. Áno, tak sa argumentovalo!

Možno sa len čudovať, že z týchto knižníc sa nám niečo zachovalo. Ale to netreba pripísať k dobru tých, čo knižnice likvidovali. To bola všeobecná zásada — nemožno z odumierajúcich spoločností likvidovať všetko, pretože to by poslúžilo nepriateľovi ako argument, že komunizmus je proti kultúre.

Dr. Ján Čaplovič sa zastrája, že on raz napíše štúdiu, ako to vlastne bolo, že dr. Bánsky vo svojej krátkej zpráve má veľa nepresností, že sa šíria klebety a pod. Sú tu však fakty, ktoré nemožno vyvrátiť, možno ich nanajvýš spresniť.

Podobné štúdie by mali napísať aj súdruhovia dr. Boris Bálent, dr. Lajoš, Pavol Ochodnický a veľa iných « znalcov » knižnej kultúry. Dr. B. Bálent by mohol byť odborníkom na tému « Ako sa rozobe-

rajú pod vodovodom kláštorné kódexy, ako sa z priedoštia vyberajú torzá hebrejských manuskriptov, ako sa predávajú Elijahu Katzovi, alebo istému priekupníkovi zo Senca, alebo dr. Schreiberovi z Budapešti ». Mohol by poslúžiť aj expertízou, čo má ukradnúť knihovník z knižnice, keď ide na návštevu do NSR. Dr. Lajoš by krásne mohol napísať dizertáciu na tému « Ako šafáriť v Diecéznej knižnici v Nitre tak, aby knihovníkovi zakázali do nej prístup ». Pavol Ochodnický sa vyzná v téme « Ako predať knihu s pečiatkou Univerzitná knižnica blízkemu antikvariátu na Sedlárskej ulici a ako si ju potom tá istá knižnica má znovu kúpiť ». V Univerzitnej knižnici v Bratislave majú prax aj v tom, ako si kúpiť od priekupníka knižku, ktorú poslali do stúp papierní v Harmanci. Zneje to humorne, ale to by bol smiech cez slzy.

V Univerzitnej knižnici v Bratislave zlikvidovali mnoho cenných kníh tak, že vôbec nerozrezávali balíky, nezisťovali čo v nich je, ale posielali ich jednoducho do papierní. Takto zlikvidovali 7 vagónov kníh. Keď sa otvorili hranice, zistilo sa, že je možno tieto knihy výhodnejšie speňažiť za devízy.

Nechceme znevažovať pozitívnu úlohu, ktorú Matica slovenská zohrala pri spracúvaní týchto fondov. To platí aj o Univerzitnej knižnici. Chceme povedať len toľko, že hlavná vina obidvoch inštitúcií je v tom, že nechali bez dozoru šafáriť s knihami nezodpovedných činiteľov a že ani po upozornení ostatných zamestnancov nezasiahli do činnosti týchto klík. Naopak, prenasledovali tých, čo sa opovážili hovoriť. Nikoho nebolelo, že knihy plesniveli, že sú plné hmyzu a že nebude dlho trvať, až sa napokon úplne rozpadnú. V minulom roku Matica slovenská nechala konzervovať 12 (!!) kníh. Celkove je kláštorných fondov v Matici slovenskej okolo 200.000 zväzkov. Nad stavom týchto fondov sa škandalizovali poľskí knihovnícki pedagógovia z Wroclawi, ale ani to nepomohlo. Univerzitná knižnica dodnes nespracovala starú jezuitskú knižnicu a tak nikto nevie, čo z nej chýba. Pri likvidovaní knižníc obyčajne najskôr zlikvidovali staré katalógy. Pri spracúvaní sa katalogizácia a inventarizácia robí naraz. Okrem toho fondy rozdeľovali — vydelili z nich inkunábuly, rukopisy, časopisy — takže nikto nemá prehľad o tom, čo vlastne z pôvodných knižníc ostalo. Univerzitná knižnica sa pýšila vo Večerníku koľko má inkunábul a rukopisov, ale nikde neuvádza, že sú to fondy kláštorov. Kde sa vzalo, tu sa vzalo...

A tak sa s týmito fondami obohacovali naše i cudzie antikvariáty, rôzne obchody dojednávali pracovníci knižníc pri cestách do cudziny. A to vôbec hovoríme len o stave po r. 1952, nerozobrali sme okolnosti a spôsoby za akých sa knihy zvážali do Mariánky a Jasova.

Tak teda žalujeme! Je to najväčšia tragédia v dejinách slovenskej kultúry, ktorú nemožno obísť ignorovaním, prekrúcaním faktov alebo ich zamlčaním.

Dokedy budú ešte mlčať zodpovední činitelia? *Jozef Špetko*

SÚČASNOSŤ A KONFESIE NA SLOVENSKU

Nemožno povedať, žeby sme mali dostatok vedomostí o dejinách konfesií na Slovensku. Málo sa píše i o súčasnom stave konfesionálnej otázky na Slovensku. V tomto príspevku si všimneme aspoň problémy súčasné, ktoré sú veľmi pálčivé.

Tým, ktorým boli dané do rúk všetky prostriedky na likvidáciu cirkví a náboženského presvedčenia, zdal sa tento problém veľmi jednoduchý. Veľkí inkvizítori nelenili, robili nielen to, čo mohli, ale ešte si pritom aj zagustírovali a veľmi vďačne robili svoju cynickú nadprácu. Nie pod tlakom prebudeného svedomia alebo myslenia, ale čisto pod tlakom hospodárskej permanentnej krízy mnohí potom objavili, že zahnať veriacich do katakómb je oveľa nebezpečnejšie ako nechať im trochu prejavu slobody. Zistili, že hrozivé mlčanie je pre manipulantov moci oveľa nebezpečnejšie ako bezmocná rebélia. V čase, keď západní marxisti hlásali nutnosť dialógu, zatiaľ sa ešte v Československu šírili polopatistické brožúrky, ktoré primitívnym spôsobom útočili na náboženské cítenie. V normálnych pomeroch by takéto vulgarizmy mohli vyvolať opačnú reakciu — kritický čitateľ by mal najlepšie argumenty pre potrebu viery. V tomto čase, ako to napísali v Lidovej demokraci, viedli dialóg kňazi s komunistami — vo väzeniach.

Ústup začal bez fanfár. Iba s marginálnymi poznámkami, ktoré priehľadnými taktickými manévrami sa snažili zakryť pravú podstatu anabázy. Objektívne však nemožno podceniť vplyv komunistickej ideológie a najmä moci na rozvrat cirkví. Z ťažkého zápolenia vyšlo konfesionálne cítenie slovenského človeka otrasené, presunulo sa z praktického cítenia do oblasti politickej konfesionality. Bola to obranná reakcia proti všetkým tým útokom, ktoré en bloc možno pomenovať komunistickou kultúrnou revolúciou. Povedal to napokon aj pražský biskup dr. František Tomášek (Reportér 24.1968, str. 15): « Mám dojem, že mladí lidé nejdou hromadne ani s marxismem, ani s křesťanstvím. Ale že hledají svou vlastní cestu ». To neplatí len pre českú, ale aj pre slovenskú mládež.

To bol úradne vedený boj, ktorý mal rovnako vyznievať proti všetkým náboženstvám. V skutočnosti však boli rôzne stupne ostria tohto boja proti jednotlivým konfesiám.

Najlepšie z toho vyšli židia. Objektívne im nemôže nikto uprieť, že trpeli a ich súdržnosť je tiež viac ako príkladná. L. Novomeský má však pravdu, keď povedal, že v druhej svetovej vojne trpeli nielen oni, ale aj desiatky miliónov iných národov. Postihol to napokon aj sám E. Loebl v súvislosti s Hochhutovým Zástupcom. Židovstvo nepredstavuje dnes na Slovensku nejakú početnú intelektuálnu silu (napokon ju ani nikdy nepredstavovalo), ich vplyv je však silný. Ich laxný postoj k federalizácii možno vysvetliť tým, že väčšinou sú ešte stále kozmopolitickou silou, že ešte nesplynuli s domácou kultúrou, a najmä s národnými potrebami.

Rovnakej priazni sa tešila pravoslávna cirkev, pretožu ju potrebovali pri umelej výrobe Ukrajincov — ako oficiálne nazývali Rusínov — v rovine likvidácie grécko-katolíckej cirkvi. A tak straníci, ako napísal v Kultúrnom živote P. Berta, namiesto svojich výsostných politických úsilí, zmenili sa na misionárov pravoslávia.

Ani kalvínska cirkev si nemôže veľmi sťažovať, pretože ona je zväčša cirkvou Maďarov sídliacich na Slovensku. Maďarská národnosť mala pod ochranou svojich patrónov Vila Širokého a Júliusa Lörincza väčšie práva ako slovenský národ. Siahať na ich práva bolo svätokrádežné, a tak i kalvínska cirkev bola tabu.

Ostávajú nám dve najväčšie cirkve — katolícka a evanjelícka. Evanjelíci sami seba chápu ako nositeľa « najslávnejšej éry v dejinách slovenského národa » — Slovenského národného povstania. Takto si vytvorili precedens pre odplatu. Začalo to už pred februárom 1948. Oni a židia viedli komunistickú stranu a tieto pozície si po tomto osudnom roku ešte viac upevnili. Vysídľovacia akcia im dávala garanciu, že z Maďarska presídlenými obyvateľmi znížia katolícku početnú väčšinu. Touto akciou však boli sklamaní, pretože jednak pre známe udalosti ostala na polceste, okrem toho namiesto evanjelikov prišli zväčša početní sektári (adventisti, sobotisti, svedkovia Jehovovi).

A tak najhoršie vyšli z týchto hekatomb katolíci. Jednoducho ich stotožnili s klérofašizmom. Kollárovo heslo si evanjelíci pretvorili: « Keď vyslovíš katolík, hneď sa ti ozve ľudák ». V mene tohto boja zničili mnohé pozostatky z minulosti katolíckej cirkvi, v pohone na ľudácke čarodejnice sa im podarilo deprimovať, fyzicky ničiť a ponížiť katolícku inteligenciu. Konvent zasahoval priamo do Ústredného výboru strany. Prejavilo sa to i na previerkach v r. 1958-1959, keď boli pardonovaní mnohí vysokí funkcionári Demokratickej strany, vyšlí z radov evanjelickej cirkvi (napr. Milan Pišút), členovia londýnskej vládnej misie (napr. dr. Ján Čaplovič) a pod. Z radov katolíkov prenasledovali i takých, ktorým sa krava pásla v susedstve s kravou, ktorej majiteľ bol ľudák alebo príslušník Demokratickej strany.

Ak by išlo o minulosť, tak by sme na tieto prípady mohli takmer zabudnúť. Mohli by sme s uznaním kvitovať, že Husák a Holdoš úprimne pochopili, že sa zachovali nespravodlivo. Ale táto kampaň pokračuje. Mikuláš Gašparík v Kultúrnom živote r. 1968 píše, že pri odhaľovaní pamätnej tabule Jánovi Hollému a Andrejovi Radlinskému boli značné ťažkosti. Rehabilitovať Jána Smreka alebo Emila B. Lukáča bolo ľahké, pre rehabilitáciu V. Beniaka, J. Silana a i. bola potrebná odvaha mladých kritikov ako boli M. Hamada alebo Tomáš Winkler. Po Milanovi Lajčiakovi najortodox nejší spisovateľ-komunista, Vladimír Mináč, si nielen občas « staroluteránsky vzdychne », ale rozvlní sa mu jeho marxistický kategorický imperatív, keď v Kultúrnom živote uverejnia list slovenských kňazov pôsobiacich

v Ríme, alebo príspevok nebohého biskupa dr. Nécseyho. A keď L. Hoffman očistí meno katolíkov v súvislosti s genocídou Židov, nedá to Mieroslavovi Hyskovi, aby nepoučil Hoffmana, že nikdy nemá zabudnúť na to, že « Slovenský štát bol najtragickejším obdobím našich dejín ». To napíše ten istý Hysko, ktorý r. 1963 uverejnil článok, že to čo robili komunisti v období stalinizmu je horšie ako výčiny stredovekej inkvizície. Súdruh docent, ktoré obdobie bolo vlastne v dejinách Slovenska najtragickejšie? Potom zasekunduje Šujan, ktorý prekrúca pravdu aj na výpovediach dr. Jozefa Tisu. Keď v období matičného interregna hľadali po odchode J. Pašku nového správcu, Ivan Kusý prehlásil, že správcom Matice slovenskej môže byť iba luterán, pretože Matica slovenská vo svojich dejinách bola naskrze luteránska. Strata pamäti marxistického historika, optický klam alebo ošiaľ? Prof. Rapant síce na jednej strane vyhlásil, že do minulého storočia bolo evanjelíctvo silou tvoriacou, katolicizmus silou vyrovnávajúcou, ale že od konca minulého storočia je to naopak. Potom však neakademicky, skoro služkovskou terminológiou nagrobiani dr. Jánovi Tibenskému len za to, že si dovolí zaoberať sa Bernolákovcami. Prof. Pišút v roli stoického filozofa si zamudruje, že veru by sme mali uvažovať, či sú vôbec bernolákovci osvietencami. Prof. Rapant znovu vyrukuje svojou známou tézou, že Bernolák bol maďarón, pokiaľ mu J. Chovan textologicky nedokáže, žeby si mohol sine ira et studio lepšie preložiť latinský originál predslovu Bernolákovho slovníka.

Nepíše sa už síce « tzv. slovenský štát », ale kadekto ho ešte myslí s malými písmenami a prívlastkom takzvaný. Stačí uverejniť portrét Andreja Hlinku v Roľníckych novinách a už je oheň na streche. Oveľa cennejšie je, keď komunisti Laco Novomeský alebo Pavol Števček sa vedia dištancovať od takýchto prejavov.

Neradi by sme boli, keby mal niekto dojem, že sa pokúšame siať vietor, že konfesionálnu otázku hodnotíme z pozície bigotného katolicizmu, že nám ide o rekrimináciu a pod. Vôbec nie. Sympatickejšie sa nám zdajú rôzne ekumenické akcie, ktoré sa nesmelo hlásia o slovo. Páči sa nám, keď idú katolícki a evanjelícki teológovia spolu na Devín, keď pravoslávna cirkev uzná grécko-katolícku. Nemôže sa nám však páčiť, keď sa farárski synkovia Ivan Kusý alebo Mieroslav Hysko nevedia spratať do kože a keď niekto v mene zdravého rozumu nemôže zabudnúť na svoj matrikový údaj, pretože nič viac ho k svojej cirkvi neťahá. Skutočný veriaci nemôže myslieť na svojho kresťanského spolublížneho pod nadvládou žlče. A nemal by to robiť najmä vtedy, keď sa eufemisticky hlási k marxizmu, pretože potom by mu mali byť náboženské otázky irelevantné. A ak to niekto tvrdí, že to robí v mene idey, že protestantizmus je pokrokovejší a revolučnejší ako katolicizmus, mal by si uvedomiť, že v Európe nie v protestantskom Švédsku je najviac komunistov, ale v katolíckom Taliansku alebo Francúzsku.

Jozef Stráňovský

KNIHY

FRANTIŠEK VNUK: *Kapitoly z dejín Komunistickej strany Slovenska.* Polemické eseje. Middletown, PA, 1968. 168 s.

Skôr, než sa budeme zaoberať touto prepotrebnou prácou, dovoľte nám trochu retrospektívy. V Múzeu revolučnej tlače Klementa Gottwalda vo Vrútkach, brožúry vo vitríne boli usporiadané tak, aby jednou z nich bolo zakryté meno Jula Verčíka. V lete 1963 na zasadnutí Slovenskej historickej spoločnosti sa ospravedlňoval (robil « súdružskú sebakritiku ») M. Gosiorovský Gustávovi Husákovi, že dodával V. Širokému proti buržoáznym nacionalistom materiály pre ich kompromitovanie. A na tomže zasadaní G. Husák apeloval na prítomných, aby konečne nedeformovali obraz Slovenského národného povstania tvrdením, že ho viedli komunisti. « Veď viete, ako málo nás tam vlastne bolo », boli jeho slová. Ale to všetko sa dozvedeli len tí, čo tam boli prítomní. Pomaly uplynie osem rokov od tohto momentu, a predsa sa nedali odtlačiť takéto pravdy. V takomto ovzduší ťažko mohli vzniknúť dejiny KSS. Jednak preto, že historici museli ustavične prehodnocovať (F. Vnuk to volá prepisovať) prehodnotené prehodnotenia a jednak preto, že dejiny KSS mohli výjsť len ako apendix všeobecných dejín KSČ. To je len logické domyslenie praxe, ktorá pôsobnosť KSS eliminovala.

V úvode Jozef Paučo píše, že F. Vnukova práca je svedectvom vyčerpania základných prameňov, ktoré autor mohol získať v emigrantskej diaspore. Z anglického rezumé (ktoré však nie je rezumé v striktnom zmysle slova, ale predovšetkým stručnou, syntetickou informáciou o genéze KSS pre anglicky čítajúcich záujemcov) možno vidieť, že viac literatúry nemožno získať ani v Česko-Slovensku. Najzávažnejšie pramene sú však ešte stále v archívoch a v pamätiach účastníkov tohto hnutia. Mnohé pramene nie sú dostupné celej slovenskej obci, ale sú monopolnou výsadou Ústavu dejín strany. Pritom ústav postupoval takými praktikami, že jednoducho nevŕátil dotyčným inštitúciam požičané diela. Takto získal od Matice slovenskej časopis « DAV ». Pritom výborne dotovaný a na výslní pracujúci ústav je voči menej fedrovaným pracoviskám Slovenskej akadémie vied publikačne sterilný. Slovenskí historici žijúci v diaspore majú však zasa prednostnú možnosť spracovať vzťahy medzi komunistami, žijúcimi vo vlasti. F. Vnuk sa týchto otázok len dotýka (na str. 58). Pre nedostatok devíz prideľovaných pre pracovníkov spoločenských vied sú možnosti pre spracovnie týchto prameňov minimálne. (M. Gosiorovskému zlýhal v 60. rokoch plán dostať sa za pracovníka čsl. veľvyslanectva do USA, aby mohol dôkladne vyexcerpovať materiál z amerických archívov a vyspovedať posledných žijúcich americko-slovenských starých komunistov).

A teraz už k samotnej práci. Je to politická esej par excellence, v ktorej autor však nevidí podstatný ciel' v dokonalej forme vyjadrovania, štýl mu je len prostriedkom k presvedčivosti, pričom k obzvláštneniu používa parafrázu štýlu z komunistického arzenálu. Ked' píše « also sprach Karl Marx », ako by sme počuli « also sprach (socialistický) Zarathustra ». Pritom používa aj metódy sociografickej štatistiky a techniku montáže, ktorou konfrontuje niektoré protirečenia medzi skutočnost'ou a ich interpretáciou. Tieto metódy neretardujú, ale okrem výrečnosti faktu, sú štylisticky dynamické. F. Vnukovi nejde o náhodne vybrané kapitoly z dejín KSS, ide mu o analýzu vzt'ahu KSS k Slovensku, k jeho dejinám, mysleniu a politike. Autor presvedčivo dokazuje, že komunistická myšlienka bola cudzím importom a napokon cudzími, inonárodnými silami bola ustavične usmerňovaná a deformovaná. Na jednej strane je tento fakt potešujúci, na druhej strane však malo toto svoje smutné dôsledky. Na tomto základe budovala svoju rozpínavost' mad'arská menšina na Slovensku, týmto kanálom sa robilo násilné zasahovanie českých komunistických vládných orgánov (najmä Kopeckého). « Sovietske skúsenosti » deformovali ešte nedávno myslenie niektorých súdruhov. M. Gosiorovský svoj manifest o federácii Slovenska dokladal modelom sovietskeho « spravodlivého riešenia » národnostnej otázky. Myšlienka « sovietskeho Slovenska » padá definitívne až v týchto dňoch. F. Vnuk vyjadril najpregnantnejšie tieto otázky v poslednej vete: « I ked' vychval'uje spolužitie s Čechmi a hanobí samostatné Slovensko, slovenský komunista koniec-koncov dobre vie, že samostatná a na Prahe nezávislá KSS jestvovala (i ked' ilegálne) iba odvtedy a dovtedy, odkedy a dokedy trval samostatný Slovenský štát. Z toho možno vyviest' iba jeden záver ». Sapienti sat!

Ked'že táto práca je staršieho dáta (vychádzala v « Slováku v Amerike »), nové udalosti v Československu by mnohé štylizácie, myslíme si, čiastočňe zmenili. Pritom však netreba prepínat' optimizmus, že « liberalizácia » v strane odstráni všetky deformácie straníckeho dejepisu v Československu. Liberalizácia odstráni najhrubší politický tlak, pod tiažou ktorého sa tak tragikomicky deformovali dejiny, ostane to však deformácia vyplývajúca z materialistického chápania dejín.

Práca napriek svojej útlosti je myšlienkove obsažná a nemožno podat' jednoduchý prehl'ad všetkého toho, čo obsahuje. Treba si ju prečítat'. Len tak informatívne: V prvých troch kapitolách (« Vznik KSS: Prvé založenie », « Druhé založenie », « Tretie založenie ») opisuje históriu vzniku KSS na Slovensku v r. 1918, 1921, a 1939. Kapitola « Kto hlasoval na komunistov? » je stratigrafickou analýzou triedneho a národnostného zloženia ctitel'ov strany. Rovnako aj nasledujúca kapitola (« Kto viedol komunistov na Slovensku? ») rovnakým spôsobom ukazuje, že to boli neslovenské živly. Kapitola « Komunisti a slovenská samostatnost' » rieši zložité peripetie postoja českých

komunistov, ktorí ani napriek korektúram Kominterny nechceli vidieť v presnej podobe národnostnú problematiku v strane. Ďalšia kapitola (« čistky — nezahojiteľné rany KSS ») zachytáva udalosti po februári 1948, keď revolúcia začala požierať vlastné deti. Kapitola « Slovenskí komunisti revidujú Marxa a rehabilitujú Štúra » by bola napínavým čítaním najmä pre tých marxistov, ktorí poznajú svojho učiteľa len v predpísanej čítankovej podobe. Súčasnosti sa dotýka rovnako aj kapitola « Slovenskí intelektuáli a KSS » venovaná najmä rozborom problematiky « davistov ». Posledná kapitola « Keď pod ťarchou lží sa prehýbajú dejiny » je výbornou konfrontáciou s tvrdením dejín KSČ z r. 1961 a 1965.

Škoda, že F. Vnukova práca sa nedostane do povedomia širšej slovenskej verejnosti. F. Vnukovo meno poznajú na Slovensku len z recenzie G. Husáka, bližšie niekoľko historikov, a to je rozhodne škoda. Práce F. Vnuka patria k vrcholkom slovenskej politickej publicistiky, a preto treba si priať, aby jeho britké pero naďalej nedalo pokoj mnohým činiteľom v Česko-Slovensku.

J o z e f   L e v a r s k ý

MSGR. M. K. MLYNAROVIČ: *Oltár. Kázne.* Vydal Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme roku 1967. Strán 226.

V Starom zákone Boh posielal svoje slovo skrze prorokov, keď bol toho židovský národ hodný. Keď Boh chcel potrestať svoj vyvolený ľud, neposlal mu prorokov. Zamľklo slovo Božie.

Slovo Božie. Pohládza a dáva dokopy nesmierne svety. Privádza nás k sebe a spája nás. Svedčíme o tom my, ktorí len berieme. A nech by svedčili tí všetci, čo boli od stvorenia sveta obyvateľmi zeme! Videli by sme jeho neslýchané cesty. Ako to išlo od človeka k človeku, to čo vždy urovnávalo vrchy i doliny, to čo nakoniec ľudí vždy len priviedlo nazad k ľuďom, to môžeme menovať prostriedkom dorozumenia sa v slove Božom, ktoré sám Boh položil do úst človeka. Nikto iný, iba Boh. Vymyslieť iné slovo, ktorým sa nedorozumieme, alebo oddiaľujeme od seba, môže len človek. Ako i vymyslieť nenávisť mohol len človek. Ale moc slova Božieho neprekonal. A keďže slovo Božie je uzdravujúce podľa slov Krista, ktorý nechcel zdravých, ale chorých liečiť, je tu ono menovite pre tých, ktorým má byť liekom. Teda dobrí i planší idú k jeho prameňom. Aj tí, čo mu prinesú svoje « áno », aj tí, čo povedia svoje « nie ». Lebo nie anjeli sú ľuďmi, ale ľudia. Čiže, slovami Krista, treba zachraňovať a nie zatracovať.

Boh je nesmierny vo vlastnom žriedle. Koľko dáva Boh, ktorý už od večnosti dáva! A to všetko nie je dodnes vyvážujúce, ešte všetko nedal. Do večnej, prevečnej večnosti bude dávať. Slovom svojím i činom svojím. Bohato bude dávať, lebo má čo dať. Veď ako by ľudstvo mohlo ísť svojím vývojom dopredu, keby sa vyprázdnili idey Božie, z ktorých je stvorený svet a ktoré poženú jeho akčné sily až

do konca? Keby Boh stratil slovo, kto ho ešte môže stvoriť? Slovo hluché, slovo prázdne by sme i my vedeli vynájsť ale nie slovo stvoriteľské. Preto ak by nás Boh trestal, najväčším naším trestom by bolo, keby už pre nás nemal slova.

Všetky princípy, poriadky, všetky meradlá etiky, ktoré máme v sebe, nepadli nám zo vzduchu. Zákon, ktorý ustanovil naše jestvovanie, napríklad piaty zákon z Desatora: Nezabiješ, je vysloveným slovom Božím, lebo my sme ani nevznikli od seba a ani nezanikneme od seba. V Bohu je naše jestvovanie. A v disciplíne umenia, napríklad v slove básnickom, dostávame vždy viac ako v skutočnosti, dostávame vždy to « ešte netušené », tú oblasť ducha, tú radosť poznávania, ktorá sa v nás rozrásta pri blízkosti Božej. Pravdou je a pravdu má poézia, i keď sme jej nerozumeli tak, ako sme ju napísali, ale jej klásky sme zbierali na mystickom poli Božom. Takže nemohli sme povedať iné a nemohli sme povedať viac, ako je mystérium Boha. A mystérium Boha je pravdou.

Msgr. Mlynarovičov Oltár je viditeľný, i obeta na ňom je viditeľná. Kazateľ sa položil do slova, lepšie povedané, kazateľovi dal Boh slovo a spálil ho. Hovorí k nám vždy a ustavične tam, kde majú pašu božie baránky. Tie sú vecou jeho srdca. Len jedno srdce môže mať kazateľ, ale ho musí mať celé, lebo ho treba dať celé. Ako by kázal, keby len pol slova dal? Ako by sme mohli mať od Boha všetko, keby sme mali od neho necelé slovo? Msgr. Mlynarovič neomeškal deň Pentecostes, vtedy keď počiatky kazateľstva mali podobu ohnivého jazyka. To je kazateľova unkcia. Treba nielen vysloviť slová, ale treba hovoriť slovom a hovoriť v prítomnom Duchu Svätom. Treba priniesť a rozdávať to sväté turíčne pomazanie, ktoré aj rybárom, ľuďom bez teológie, dalo vedu Božiu. Lebo ani my, kňazi s teológiou a s veľkou zháňkou po učenosti, nedáme nikdy viac a nedáme iné, iba to, čo sa zrodilo na brehoch Galilejska. Keď tam Boh nedal viac, len to, čo máme, my ideme s tým do všetkých časov. Dávame a budú dávať kazatelia nepretržitých vekov tú nekonečnú múdrosť Božiu, v ktorej žije a napreduje náš svet.

Msgr. Mlynarovičov Oltár hovorí a spieva. Nevieme si predstaviť oltár mlčania. Nevedeli by sme hovoriť o prázdnom oltári, o oltári bez Božieho sluhu, bez Božieho ľudu a bez Boha. To sú tri nevyhnutnosti, aby oltár bol oltárom. Msgr. Mlynarovičov Oltár má Božieho sluhu v kazateľovi a má Boha. A ľud Boží? To ste vy, ktorý tieto riadky čítate a žijete v dobe úpadku viery. Ak sa cítite medzi ostatnými i vy na úpadku, nezabúdajte, že vieru treba kriesiť. Nech je vám dobré, čo je dobré do vašich rúk. Je málo slovenských kázní v kostoloch a v knihách skoro vôbec nie. V rokoch našej vyše dvadsaťročnej emigrácie ani vám vari neprišla do rúk kniha kázní. Veď o nejakých vydaniach kázní vieme len málo. Skromne povedané — i ja som vydal knihu kázní « Slovo Božie ». Keby sme urobili štatistiku, kto prečítal tieto naše kázne, bolo by nám všetkým smutno. Či máme

ísť do ďalekej minulosti pre príklad? Pred siedmymi storočiami sv. František kázal vtáčkom, vlkovi, sv. Anton z Páduy rybám a počúvali ich kázne. Tým našim svätcom nedalo mnoho námahy ovládať reč zvierat. A Božiemu ľudu, ku ktorému naše kázne znejú v reči ľudskej, navyše i v reči Božej, je tak ťažko kázať. Je tak veľmi ťažko kázať v časoch veľkého úpadku viery.

Rudolf Dilong

RUDOLF DILONG: *Pod Krížom.* - Básne. Vyšlo roku 1967 v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ako 6. zväzok série Lýra, za redakcie Gorazda Zvonického. Obálku nakreslil A. Pualiny, SDB. Má 70 strán.

« Sedím a sedím, nekonečne sedím, píšem. Píšem jedným dychom a obidvoma očami. Píšem drámu Ľudstvo na cestách. Žijem v samých počiatkoch i koncoch sveta, pohybujem sa v pádoch i peršpektívach (správne je: perspektívach; poznámka pisateľa) ľudstva, v jeho kŕčovitom zrode i v jeho smrti, v jeho vrcholkoch i priepastiach, jeho osudy sú vo mne ».

Je to stať Dilongovho vyznania, ktoré sme mohli čítať v prvom dvojčísle Mostu z roku 1967 na strane 71. Nejde mi o analýzu citátu samého, ale len o upozornenie a zistenie skutočnosti, že uvedené slová poukazujú na obsahové a námetové stupňovanie Dilongovej tvorby. Kto pozorne a so záujmom sledoval jeho literárnu tvorbu zrodenú na Slovensku a potom v cudzine, zbadá v Dilongovej tematike a inšpirácii usmernenie od osobného k celoľudskému, od ihravého k vážnemu, od dojmu k trvácnosti, od záberov vecí a krás k ich príčine a prameňu.

Od Dilonga dostaneme, čo nám prisľúbil, a čítame, čo sme už od neho dostali. Zbierka básní *Pod krížom* je nateraz jeho najnovším darom, čo máme v rukách. Možno ste si ju ešte celú neprečítali, ale zaiste ste ju už dostali. A niekto povie: Dielko, knižočka o 70-tich stránkach. Úsudok by bol prenáhlený, lebo hodnota kníh (možno to povedať aj o iných veciach) nezakladá sa na ich objemnosti, ale na ich náplni, na ich obsahu.

Predovšetkým načim pripomenúť, že tu nejde iba o osobnú meditáciu pôvodcu. Je tu čosi (a je toho veľa), čo presahuje kruh pisateľovej osoby a dneška, v ktorom píše. A ani nechce hovoriť len za seba. Veď ako by mohol byť básnikom?... V ňom hovorí ľudstvo a v ňom hovoria časy, veky. A to nielen náš, rozkvasený a zmietaný, ale aj budúce, tiež — rozkvasené a zmietané. « Pohybujem sa v pádoch a v perspektívach ľudstva ».

Keď Dilong spomína svoj « spánok v hriechu », kto z nás môže pokladať pre seba tieto slová za cudzie?...

Keď Dilong sa nazýva « cherubom k zemi pribitým », kto z nás

necíti vo svojich krídlach klince, ktoré ho pribíjajú k tejto zablatenej planéte?...

Keď Dilong zisťuje, že « pre vlny každý človek je slámkou », kto z nás sa opováži cítiť nepohnuteľným a neústupným pred zvodmi zla?...

A preto v tejto Dilongovej zbierke netreba hľadať a vychutnávať len básnické umenie, ale aj kresťanskú askézu a duchovnosť. Teda to, čoho sa ctiteľ hmoty a lovec lacných pôžitkov bojí ako čert kríža. Aj tu by sa básnik spreneveril svojmu poslaniu, keby rozdával iba lahôdky a lichôtky.

Ako lekár, tak aj básnik preklepáva a ohmatáva človeka. A podá svoj nález, pred ktorým by sme si radšej uši zapchali: « Dnes človek geometrický, v hmle utajený, nahý, má neurózu, zlomeniny duše, neschopný počuť: Adam, kde si! ». A trochu ďalej píše: « Sme poranení, bolia nás už krajiny. Som vyhnanec, čo žije z krvácania... ».

Bol by neúplný a nedôsledný, keby nepoukázal aj na liek, keby nepomohol rozmotávať zauzleninu ľudských ciest: « Vstupné bolo tu dolu v krížovej ceste a v uchu ihly, ktorým ťava prejde ». Len tak sa dôjde k zážitku, ktorý je vlastne cieľom kresťanských zápasov: « Ty, vo mne obnovený Kriste, znova ma chrániš pravdou, že idem s tebou v tvojich rukách, v ktorých sú všetky rany na zemi ».

Ako cieľom ľudskej askézy (lebo jestvuje aj taká!) je splynutie človeka s Božstvom, tak cieľom kresťanskej askézy je zjednotenie, spojenie sa človeka s Kristom. « Nám k šťastiu stačí ľudská pokora a sladkosť Božích brehov ». Len na podklade pokory (nie pomýlenej, ale správnej!) Kristus hľadá a nachádza občanov svojho kráľovstva, lebo « nepozná nikto večnosť, iba pri mori na kolenách ». Len v takej polohe, chápanej duchovne, môže človek dôverne pozvať Krista: « Poďže si sadnúť medzi nás! ». Táto dôvera je iba ozvenou na jeho milosrdnú lásku, pre ktorú básnik Dilong má svojský výraz: « Ale ty, ó, Kriste, cez mŕtvych nejdeš k svojmu stolu a kriesiš, odpúšťaš... ».

K vystihnutiu vedúcej myšlienky pomôže aj zakončenie knižky v Rozjímaní na záver: « Ježišu Kriste ukrižovaný, my, tridsať strieborných... rozsýpaní sme... po tvojej ceste krížovej, neodsúď nás a milosrdne na naše hriechy zabudni... príď, Pane Ježišu! ».

Päťdielová zbierka s jambickým nerovnoslabičným a nerýmovaným veršom zaiste nevyčerpáva látku, ktorú naznačuje. A vyčerpanie látky by bolo opovážlivosťou. Jambický — ináč nepokojný — verš azda najlepšie vystihuje vznety, záchvevy, vzrušenia a stavy duše pri zvážení vlastnej hriešnosti a Kristovej lásky, trpiacej za rehabilitáciu a pretvorenie človeka, zdegradovaného a znetvoreného syna Božieho.

Čo básnik povie takto, mohol by aj ináč povedať. Ale on, žiarlivý na svoju voľnosť, nechá voľnosť aj čitateľovmu duchu, aby aj ten sa mohol rozletieť. Nepodáva všetko prežuvané, aby iní mohli lepšie vychutnať, čo predkladá. Miluje slobodu a ponecháva ju aj iným, uspokojac sa náznakom. Preto aj pri jednotlivých výjavoch z Kristovho utrpenia, pri zastaveniach krížovej cesty a pri siedmich slovách

na kríži máme si Dilongom poslúžiť ako podnetom k osobnej meditácii nad tajomstvom vykupiteľskej lásky Kristovej, ktorej najbližším predmetom je ten, kto práve číta.

G. Z.

JOSEF TOMKO, *Die Errichtung der Diözesen Zips, Neushol und Rosenau* (1776) *und das königliche Patronatsrecht in Ungarn*. (Ustanovenie biskupstiev Spiš, Banská Bystrica a Rožňava (1776) a kráľovské patronátne právo v Uhorsku). Vyšlo v sérii: Kirche und Recht, sv. 8, Beihefte zum österreichischen Archiv für Kirchenrecht. Herausgegeben von Willibald M. Plöchl, a spolu ako 6. sv. Monografických Slovenských Štúdií, vydávaných Slovenským Ústavom Roma-Cleveland. Verlag Herder, Wien 1968, str. XVI + 159.

Ustanovenie troch biskupstiev: Spiš, Banská Bystrica a Rožňava roku 1776 po prvykrát po mnohých storočiach zmenilo cirkevnosprávne usporiadanie slovenského územia, ale pritom rozvírilo viaceré cirkevnoprávne problémy. Podnet k rozdeleniu rozsiahleho ostrihomského arcibiskupstva utvorením troch vyššiespomenutých biskupstiev dala cisárovná Mária Terézia, ktorá aj všemožne nástojila na jeho skorom prevedení.

Práca Msgr. Jozefa Tomku je rázu právneho. Dejiny celej tej záležitosti podáva iba stručne, nakoľko je to potrebné pre pochopenie problémov cirkevného práva. Autor už v úvode naznačuje význam svojho výskumu. Na prípade záležitosti ustanovenia troch slovenských biskupstiev vidno aplikáciu ideí takzv. regalizmu, ktorý svoj vrchol dosiahol v Jozefinizme. Išlo totiž o to, kto má právomoc ustanovovať biskupstvá a vymenovať biskupov: Pápežská stolica, alebo kráľ. Podľa cirkevného práva ustanovenie biskupstiev už od storočí je rezervované Pápežovi, poťažne Svätej stolici. Uhorskí králi sa však odvolávali na právo « Najvyššieho patronátu », ktoré vraj boli dostali už za čias sv. Štefana kráľa od pápeža Silvestra II. Tomko skúma historický rozvoj toho « patronátu », ako aj rozvoj regalistických názorov v Rakúsko-Uhorsku. Najkrajnejším predstaviteľom týchto názorov bol cisársky knihovník, slovenský rodák Adam František Kollár.

Pri ustanovení vyššiespomenutých troch biskupstiev veci sa mali tak, že cisárovná Mária Terézia ponajprv zriadila nové biskupstvá, vymenovala troch prvých biskupov, a potom v Ríme žiadala « apoštolské požehnanie » a « kanonizáciu » týchto svojich činov. No Pápež Pius VI chváliac síce iniciatívu cisárovny, zo svojej plnej moci ustanovil tie biskupstvá a vymenoval prvých biskupov, priznávajúc cisárovne iba právo predložiť kandidátov na biskupskú hodnosť. Tu sa vidí teda právny konflikt, ktorý v tomto prípade sa skončil spokojne, ale čoskoro vypukol vo verejný konflikt známy pod menom Jozefinizmu.

V dodatku na konci diela je výt'ah hlavnejších dokumentov z viedeňského a vatikánskeho archívu.

Práca je napísaná jasne a systematicky. Jedinou nejasnost'ou sú zemepisné názvy, ktoré sú raz podané po slovensky, inokedy po mad'arsky alebo po nemecky. Bolo by bývalo dobre aj v titule podat' slovenské názvy, lebo tak ako je, titul nenaznačuje, že ide o slovenské biskupstvá. Slovenské názvy sú udané iba raz, a to v úvode. No treba vyzdvihnút', že autor mnohokrát prízvukuje, že ide o biskupstvá na dnešnom Slovensku (Slowakei). Dielo Msgr. J. Tomku je cenným prínosom k cirkevným dejinám Slovenska, ako aj k dejinám právnych vzt'ahov medzi Rakúsko-Uhorskom a Svätou Stolicou v Ríme.

M. Lacko S.J.

HARWARD LAW SCHOOL LIBRARY, CATALOG OF INTERNATIONAL LAW AND RELATIONS, Edited by Margaret Moody, Assistant Librarian, Vol. I - XX. Cambridge, Mass., 1965-1967. Cena 1.000 dolárov.

Dvadsat' zväzkov tejto bibliografie pôsobí impozantne. Každý zväzok vel'kého formátu má priemerne 1.000 strán. Celok predstavuje 360.000 kartotékových lístkov. No je to monument skôr v kvantite, než v kvalite.

Dielo je zostavené podl'a abecedného poriadku, v ktorom sa odrážajú štáty, problémy a autori. Čo sa samotného výberu kníh týka, čítatel' by očakával, že tento bude zodpovedat' titulnej charakteristike diela, t.j., že predmetom bibliografie bude medzinárodné právo a medzinárodné vzt'ahy. V skutočnosti výber previedli podl'a širších, nie celkom ujasnených kritérií. Prevážnu čast' zaberá politicko-historická literatúra, vydaná zahraničnými ministerstvami, a historické monografie autorov. Z medzinárodného práva sú tam diela významných publicistov vo svetových rečiach, inkluzíve ruštiny. No autori menších národov sú zaznamenaní len ojedinele.

Česko-Slovensko má 249 hesiel. Figurujú tam diela T. G. Masaryka, E. Beneša, K. Kroftu, H. Ripku a mnohých zahraničných priatel'ov starého politického « čechoslovakizmu ».

Slovensko odbavili 26 heslami. Zo staršej literatúry je tu spomenutý Béla Grünwald, Steier Lajos, Ernest Denis a František Jehlicska. Zo súčasných autorov, okrem F. Ďurčanského (*Biela Kniha*), nepojali nikoho.

Cyprus ma 70 hesiel. Tento nepomer svedčí, že národy, ktoré sa nevládali prebit' k štátnosti a medzinárodnej identite, zostávajú popoluškou.

—k—

VLADIMÍR CLEMENTIS — LÍDA CLEMENTISOVÁ: *Listy z väzenia.* Vydal Tatran, Bratislava, 1968. Str. 75.

V 50. rokoch dostal sa do väzenia aj najvzdelanejší a svetovo najrozhľadenejší slovenský komunista Dr. Vladimír Clementis. V podivnom procese, podobnom procesom pred Národným súdom hneď po skončení vojny, bol Clementis odsúdený ako zradca, špion a pod. a 3. decembra 1952 ho popravili v Prahe. Jeho popol « rozmetali na Pankráckej planine ». Do radu tragických slovenských obetí len z päťdesiatročných našich dejín, od Štefánika cez Tisu Žingora, Černáka až po Clemetisa, treba zahrnúť aj mnoho iných. Stali sa obeťou politickej vášne a pomsty. Väčšinou umierali pomerne v mladom veku. Všetci by si zaslúžili dokumentárny pamätník, aby národu slúžili za príkland, na výstrahu i na poučenie.
Clementis bol vo väzení od 28. januára 1950 (zatkli ho v Prahe, na prechádzke so psom Bročkom) do 3. decembra 1952. Od 29. októbra 1951 mu dovolili raz mesačne napísať list príbuzným. Listy, ktoré toho roku vyšli knižne, sú vlastne listy z väzenia do väzenia. Lebo 22 mesiacov bola vo väzení aj Clementisova manželka, ba dokonca 9 mesiacov aj Clementisov pes Broček. O tom sa však Clementis nikdy nedozvedel. Je to čítania ľudsky dojímavé a vyvoláva súcit a ľudské sympatie aj u tých, ktorí majú veľký dôvod vyčítať Clementisovi všeličo. Lebo aj on patril medzi tých komunistov, ktorí pripravovali politické procesy s nekomunistami, aj on súhlasil s brutalitou povojnového režimu, aj on pripravoval februárový puč roku 1948. Napriek svojmu vzdelaniu patril medzi politických snilkov, ktorí verili v komunizmus až do potupného konca. To bola jeho osobná tragédia. Jeho politická tragédia spočíva v tom, že učil národ veriť a dôverovať systému, ktorý zavrhuje mravné i národné hodnoty a ktorý mu nevie dať iné ako násilie, strach a slzy.

Väzenské listy manželov Clementisových rozmnožili našu literatúru tohto druhu o nový príspevok. Keď však porovnávame Hlinkove listy z Mírova, Sidorove alebo Machove zápisky z väzenia s listami manželov Clementisových vidíme ako úžasne sa zmenila atmosféra doby a ako strašne v nej poklesla cena človeka a hodnota života. Hlinku, Sidora, Macha a iných súdil a odsúdil centralistický režim prvej republiky, proti ktorého politike oni otvorene bojovali. Clementisa však odsúdila vlastná strana, ktorej slúžil od študentských rokov, ktorú budoval na Slovensku s takou vierou ako nikto u nás predtým a ktorej neochvejne veril až do konca života. A tak väzenské listy manželov Clementisových dávajú nám mnoho námetov na premýšľanie: o našom národnom osude, o komunizme ako takom, o spravodlivosti v totalitnom štáte, o možnostiach malého národa v otrasnej dobe, ale aj o hodnotách, ktoré napriek všetkému utrpeniu zostávajú platné a správne.

Hoci obaja manželia Clementisovi boli vo väzení v Prahe, možno ich cely boli celkom blízko, ako to poznamenáva i Lída Clementisová, ich korešpondencia, kým prišla do rúk adresáta, trvala často veľmi dlho. Prestávka medzi prvým Clementisovým listom a odpoveďou jeho manželky bola 20 dní. A keď sledujeme ďalšie dátovanie týchto listov, zistíme, že medzi nimi bývala prestávka až više 30 a 40 dní. Čo sa v týchto dlhých pauzách odohrávalo najmä s Clementisom, to sa možno nikdy nedozvieme. Len z toho, čo o svojom väzení napísali Husák, Holdoš a iní vieme si urobiť predstavu o tom, čo mohli robiť aj s Clementisom, kým ho zlomili tak, že sa priznal k všetkému, čo od neho chceli.

Lída Clementisová v rozhovore s redaktormi bratislavskej Práce 18. mája t.r. vyrozprávala ako ju priviezli z Ruzyne na rozlúčku s manželom do pankráckej väznice. Spomína na to slovami: « Deň pred popravou arzénova injekcia, ožiarenie horským slnkom, aby Vlado nezbadal, že som tiež za mrežami. Zakázali mi o tom s ním hovoriť.

Pri stretnutí bola medzi nami drótená mreža a za každým z nás stála stráž. Bolo to strašné. Vlado sa rozčúlil. Povedal, že keby bol vedel, aké je to neľudské, nebol by dovolil, aby som ta prišla... Mala som čo robiť, aby som zadržala plač... Medzi rečou mi však, napriek tragike chvíle stihol povedať:... O desať rokov pozdrav odomňa socialistickú Európu. Do poslednej chvíle veril v budúcnosť socializmu... ».

Clementis teda ani po hrôzach vyšetrovania, ani v tôni šibenice, ako to poznávame z jeho rozlúčkového listu rodine v Tisovci, neprestal byť komunistom a veriť v socialistickú Európu. Akú socialistickú Európu je však schopný vytvoriť sovietsky komunizmus to nám znova ukázala okupácia Česko-Slovenska.

Laco Novomeský do úvodu tejto knihy napísal slová: « všetkým, všetkým, všetkým », ako to bývalo zvykom na prvých sovietskych dekrétoch. Tým chcel povedať, že väzenské listy manželov Clementisových by si mali prečítať všetci Slováci, komunisti i nekomunisti. Aj my sme toho názoru. Aby sa učili poznávať prirodzenú tvár človeka, jeho pocity v utrpení, ale aj jeho omyly, jeho ilúzie, ktoré nestačilo prekonať ani utrpenie.

Raz, po prežití každého druhu stalinizmu, príde doba kedy bude potrebné vydať listy, zápisky a spomienky aj iných väzňov komunistických žalárov. Aj tých, čo nevítali sovietske armády kvetinami, aby sa za dvadsať rokov dožili sovietskej okupácie. Všetci boli obeťou tej istej brutality a tak nám aj obete všetkých zostávajú drahé, ale aj poučné. Hoci sme sa zatiaľ mohli dozvedieť pravdu o tomto hroznom utrpení najviac zo svedectiev komunistických väzňov. Ale už to málo čo vyšlo z pera nekomunistických väzňov, napr. básne Modlitby v putách (Mníchov, 1955), nám ukazujú iný profil sveta a tiež iný obraz budúcnosti.

Clementis v liste na rozlúčku píše svojim súrodencom: « Zabudnite na túto nedávnu zlobnú minulosť... ». Odpustiť sa dá aj vrahom. To je ľudské i mravné. Ale zabudnúť, to by nebolo ani múdre ani politicky správne. To sa nedá.

Clementisova matka mu už do kolísky spievala príznačnú pieseň: Čieže to ovečky hore grúňom idú... to sú Janíčkove, čo ho vešať budú. Na to sa rozpomínal Clementis aj v poslednom svojom liste. Bola to jeho pieseň. Nikdy však, keď si ju spieval pod bratislavskými viechami, kde sa ako druh s druhom stretal s Machom, Sidorom, Turzom, Miľom a inými rovesníkmi; v dobe, kedy bolo slobodno nielen spievať, ale aj slobodne hovoriť a politicky pracovať, a ktorú dobu sa Clementis a jeho druhovia tak vášnivo usilovali zmeniť, si asi nepomyslel, že víťazstvo komunizmu potvrdí platnosť tejto pesničky na jeho vlastnom osude.

Clementisov osud i jeho Listy z väzenia pripomínajú nám ohavnú dobu. A stále budú pripomínať nám i svetu stalinský obraz socializmu. Ktorý bol a zostal tak brutálny, bezohľadný a neľudský, že nemožno naň zabudnúť. Aspoň nie našej generácii.

IK

Slovak Studies - V Historica 3, Slovak Institute, Cleveland-Rome, 1965, 268 pp.

Ernest Bouydosh (Bujdoš), O.M.I. leads off the 5th volume of Slovak Studies with a brief but interesting glimpse into the historical past of the Slovaks when they were ruled by foreign political and ecclesiastical lords in Hungary. Father Bouydosh's account deals with official reports of the archbishops of Strigonia (Hungary) who had control of the Church in Slovakia for centuries. The work is well-documented but unfortunately the reports are in Italian and Latin... not suited for the general public. Translations into English or Slovak would be welcome.

Father M. Lacko, S.J., an eminent authority on ecclesiastical history of Slovakia, presents the reader with his review of the origin and development of the « Camaldulese Hermits in Slovakia » (Zobor, Červený Kláštor). Although, like Father Bouydosh who introduces his work in English, the distinguished Jesuit historian begins his study in English, he, too, leaves the reader to struggle through the original language of Rome (in some cases the Italian is used). Once more, there is need for a translation for the benefit of those whose scholarship is not so profound and extensive as that of the author.

Sister M. Emma Hvozdovic's (SS.C.M. of Danville, Pa.) makes her debut in the present volume by her extremely readable « History and Accomplishments of the Society of Saint Adalbert, Trnava, Slovakia ».

(Spolok sv. Vojtecha na Slovensku). Her all-English contribution is solidly based on original works in the Slovak language.

František Vnuk, the Slovak « Sherlock Holmes » in contemporary Slovak history, comes up with his look inside the tottering Republic of Czecho-Slovakia on the eve of World War II. His analysis of the situation and the times is supported by original (not translated from the Italian) documents in his « Collapse of Czecho-Slovakia in Vatican Documents ».

William S. Patala's « A Class in Twelve Slavic Languages » is a brief comparative report of his experimental classroom work with a dozen Slav tongues.

George Polak provides us with another view of the « Slovak Greek-Catholics in America » based upon Cyril Korolevskij's biography of Archbishop Andrew Szeptyckyj. A teacher at West Liberty State College, West Virginia, Mr. Polak ends his study with quotations (in French) from Cyrille Korolevskij's « Métropolite André Szeptyckyj, 1865-1944 » as the basis of his conclusions that there is no denying the fact that both the early and late immigrants from Slovakia who were listed as « Greek Catholics » in the Church were for the most part Slovaks... not Russians, not Carpathians, not Sub-Carpathians, not Ruthenians, not Ukrainians!

—ap—

Dr. Anton Hlinka, SDB: K ŠIRŠÍM OBZOROM. Vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1968. str. 350.

* * *

Felix Braun: AISCHYLOS. Dva dialógy. Preložil a doslov o autorovi napísal Ján Loydl. Vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1968. Str. 48.

ZAZNAMENÁVAME

Nad 8. číslom Slovenských pohľadov.

8. číslo Slovenských pohľadov, doč. 1968, vyexpedovali už po okupácii. Redakcia, aby zaznamenala túto tragickú udalosť, vložila do čísla ešte vyhlásenie, v ktorom odsúdila agresiu. Vo vyhlásení medzi iným hovorí: « Voláme teda — hanba agresorom! CHOĎTE DOMOV! Zle ste narežírovali túto kainskú zradu! V tomto národe, v tomto ľude, NIKDY NENÁJDETE KOLABORANTOV! Ľudia, čo v štyridsiatompiatom vítali Vašich otcov s kvetmi, nepodajú Vám teraz ani pohár vody! Deň za dňom bude padať na Vaše hlavy väčšia potupa!

Agresori sú dočasní — Národ je večný!

Človek, ktorý s bôľom pociťuje osud svojej vlasti, a kto by túto hanebnú agresiu aj zo Slovákov v zahraničí neprijímal s bôľom v srdci a s odporom v duši, nemôže k týmto slovám redakcie Slovenských pohľadov pridať nič. Bolo by to len rozmnožovanie slov a tie by už nemohli viac povedať. Všetci sme zhrození a zronení. Je to koniec rusofilstva, ak u nás ešte nejaké bolo, a je to aj koniec priateľstva so ZSSR, ktoré sa komunisti aj u nás snažili pestovať. Nepriateľa národa nemožno milovať. Zločin nemožno odpustiť. Krivdu nemožno zabudnúť. Takéhoto nepriateľa, takýto zločin, takúto krivdu! Aj komunisti si teraz musia položiť otázku: či ešte možno byť komunistom? Vieme, že reálna situácia v našej vlasti je dnes taká, že politicky možno niečo dosiahnuť iba cez komunistickú stranu. Záleží na tom, aby tí zodpovední slovenskí, komunisti, ktorí dnes vedú KSS, nezabudli na svoju povinnosť voči nášmu ľudu, na svoju zodpovednosť pred dejinami národa. Toto sú nášmu ľudu a nášmu národu dlžni. Oni mu pomohli už pred dávnymi rokmi do tejto situácie. Aj zo súčasnej tragédie národa dejiny nebudú môcť vybieliť ich spoluvinu. Napriek tomu, že sa v poslednom čase naozaj pokúšali o únik zo zlej skutočnosti, že vytriezvievali zo svojho starého iluzionizmu.

Dejiny pôjdu ďalej, život sa nezastaví. Ale koľko škôd a koľko obetí bude to všetko stáť malý národ? Hrozné pomyslieť. Aby národ nestratil vieru, aby osud nezlomil jeho sily musí si opakovať slová: « Agresori sú dočasní — Národ je večný! ».

Keď sa dnes zastavujeme nad 8. číslom Slovenských pohľadov žiada sa, aby sme vyslovili svoj úprimný obdiv nad odvahou, rozvahou, jednotou a láskou k svätým veciam národa všetkým domácim novinárom, spisovateľom, hlásateľom, režisérom a technikom, ktorí živé slovo sprostredkovali nášmu ľudu vo chvíli najťažšieho navštívenia. Bol to heroický čin, ktorý sa zapisuje do dejín. Ukázalo sa, že po všetkom národnom a ľudskom ponížení Slováci nestratili seba. Tu žije národ, ktorému už nikdy nikto nebude môcť upriet' jeho sväté práva.

Slovenské pohľady si v poslednom čase získali zásluhu najmä v tom zmysle, že na svojich stránkach umožňovali návrat do literatúry tým slovenským básnikom, ktorých stalinský komunizmus zatratil a vytrel z našej literatúry. Beniak, Silan, Strmeň, Gašpar a iní našli tu už útulok. Na ich stránkach nebáli sa sympaticky vysloviť ani meno Žarnova, Šprinca, Dilonga. Vzdali česť Hronskému. A boli by iste šli ďalej. Boli by, keby nebolo veľkého « brata ».

Toto číslo, pri ktorom sa dnes zastavujeme, je možno na dlhý čas posledným, kde to bolo ako tak možné. Nebola to ešte plná sloboda, ale bol to vážny pokus o návrat do slobody a ku pravde. Nachádzame tu Vanovičov rozhovor so Stanislavom Šmatlákom, Strmeňovu báseň « Skúsenosť srdca », Kadlečíkove úlovky Z Hurbanovských oslovení, básne Jána Stachu, úryvok z Lazárovej novely « Vlkolak », Oneskorený rozhovor s Valentínom Beniakom, ktorý vznikol už r. 1964, ale « z iracionálnych dôvodov bol vtedajšou Správou tlačového dozoru zhabaný ». Smrekovo polemické Spisovateľovo právo na česť, záznam o F. X. Šaldovi, pohľad z Pamätí T. J. Gašpara na Slovenský štát, rozhovor s Ivanom Klímom, básne Petra Gregora, Slobodovu rozprávku Z neviestky nevesta, Hamadovo zamyslenie nad Rúfusom, básnikom našej súčasnosti, Šútovcov pokus o reprodukciu krajiny v lyrickej próze Prútkari, úryvky z prózy Ladislava Ťažkého Pivnica plná vlkov, Černého Náčrt filozofie kritiky, rôzne recenzie a glosy. Môžme povedať, bohaté číslo. Dalo by sa k jeho obsahu všeličo povedať. Pochváliť i výhrady vysloviť. Ale tento čas nás žiada povedať skôr toto: koľkorazy budeme musieť zápasiť ešte s osudom? Koľko razy ešte osud malého národa bude závisieť od vôle i zvôle veľmocí? Koľko ešte bude treba času, generácií, odhodlania ducha i tela, aby sme, a s nami i svet, prekonali potupný život z milosti mocných? Čo iné nám ostáva v tomto čase ako modliť sa, aby to bolo skoro. Aj keď nám táto modlitba zmŕza na ústach rozhorčením pri pohľade na pokorenú vlasť.

Marian Žiar

Kniha *Slovaks in Canada* vzbudila v Kanade nečakaný ohlas v anglo-saských kruhoch. Najznámejší rádiový a televízny komentátor Gordon Sinclair venoval jej celé jedno vysielanie pod názvom « Let's be personal » a doporučoval knihu do každej školskej knižnice v Kanade. Dňa 15. júla v parlamente provincie Ontario prehovoril o knihe minister občianstva Hon. Robert Welch, Q.C. V dlhšom prejave mimo iného vyhlásil: « Kniha *Slovaks in Canada* je, ako jej titul naznačuje, vyčerpávajúcou históriou st'ahovania Slovákov do Kanady, t'ažkostí a úspechov, ktoré Slováci tu zažili, a ich významného prínosu do budovania tejto krajiny. Jej autorom je na Slovensku narodený Dr. J.M. Kirschbaum, bývalý diplomat, ktorý dosiahol v Kanade vel'kého vyznačenia ako autor kníh, redaktor, vedecký pracovník a univerzitný profesor slovanských štúdií ». Po dlhšom citáte z knihy minister Robert Welch pokračoval, že « také slová zväčšujú jeho hrdost', že je Kanad'anom a jeho vd'ačnost' Kanad'anom slovenského pôvodu » a zakončil tým, že « je št'astný, že má príležitost' vyslovit' uznanie autorovi, lebo obohatil Kanadu svojím vzdelaním a spoločenským úspechom a svojím usadením sa v Kanade ».

* * *

Z mnohých cudzojazyčných časopisov, ktoré písali dosial' o knihe *Slovaks in Canada*, pokladáme za potrebné zaznamenat' najmä recenzie pol'ských časopisov *Zwiazkowiec* (27. júla 1968) a *Glos Polski* (22. aug.). Literárni redaktori týchto časopisov v dlhých recenziách uznali knihu Dr. Kirschbauma nielen za najlepšie dielo svojho druhu v Kanade, ale vysoko vyzdvihli aj význam knihy pre Slovákov a slovenský národ.

MOST

ROČNÍK (VOL.) XV. 1968

AP58 .S53Mq v.15

OBSAH

ŠTÚDIE

Štefan Havran: O bratislavskom štrukturalizme — 23
Anton Baník Budoš, SDB: Boj o mládež v ČSSR — 133

ČLÁNKY

Mikuláš Šprinc: Do pätnásteho ročníka — 1; Storočnica Paula Claudela — 107
Jozef G. Cincík: Martin Benka, nestor maliarskej moderny — 10

PRÓZA

Rudolf Dilong: Tulák — 6; Cesty k človeku (Zo zápisníka, 2) — 61
Karol Strmeň: Zbierka na chudobných — 17
Gertrud von le Fort: Aforizmy (prel. M. Šprinc) — 51
Paul Claudel: O poetickej inšpirácii (prel. M. Šprinc) — 69; Moja konverzia (prel. M. Šprinc) — 108; List abbé Brémondovi o básnickej inšpirácii (prel. M. Šprinc) — 121; Kôň, ktorý prinášal slnce (prel. K. Strmeň) — 125; Animus a Anima (prel. M. Šprinc) — 129; Ecce sto ad ostium et pulso (prel. M. Šprinc) — 130
Raïssa Maritain: Sens et non-sens en poésie (prel. M. Šprinc) — 162
Kniha *Slovaks in Canada* — 190

POÉZIA

— Jed — : Z mosta doprosta — 4; Čo s ním — 70; Farizejský publikán — 70; Jedorasty — 132
Rudolf Dilong: Ľudstvo na cestách — 20; Človek pred tankom — 98; Zem pod nebom — 160
Gorazd Zvonický: Ó Bože, odpusť starým — 5; Miesto chmár — 55; Hovory o tom, čo sa stalo — 103; Otčenáš za svätých — 163; Opora a verše bez mena — 166
† Dominik Valko: Metropola — 50; Epigram — 50
Ján Doránsky: Z denníka slameného vdovca — 56; Cenzurujte ma — 105
Ján Drieň: Nie celkom — 70
Andrej Žarnov: Kvapka krvi — 97
Karol Strmeň: Augustová elégia — 99
Mikuláš Šprinc: Predtucha — 102
Marian Žiar: Zastreleným a okupovaným — 106
Paul Claudel: Spev cestou na utiereň (prel. K. Strmeň) — 114
Svetoslav Veigl: Nad tragickým skonom R. F. Kennedyho — 165

ROZHĽAD

— ok — Daňo Okáli rehabilituje E. B. Lukáča — 71
Zora Jesenská o komunistickej cenzúre — 72
— ap — Nezabudli na Černovú — 72
Krk.: Matica srdcom národa — 74

SK

Imrich Kružliak: Za Leopoldom Laholom — 74
— in — Neodspievané rekviem — 76
— k — † Miloš Ruppeldt (7. sept. 1967) — 78
Dva prejavy o poézii: Rudolf Dilong — 168; Karol Strmeň — 169
Jozef Špetko: Quo vadis slovenské knihovníctvo? — 170
Jozef Stráňovský: Súčasnosť a konfesie na Slovensku — 173

KNIHY

J. M. Kirschbaum: Slovaks in Canada (Mikuláš Šprinc) — 80
František Vnuk: Dr. Jozef Tiso — President of the Slovak Republic (A. P.) — 83
Milan S. Ďurica: Die Slowakische Politik 1938-39 im Lichte der Staatslehre Tisos (— k —) — 85
Entwicklungen im Kommunismus (— k —) — 86
Sziklay László: Poznámky k Csokonaiho popularite v slovenskej literatúre (Dr. Ján Rekem) — 88
— Slawakische Volkslieder im « Pesther Tageblatt » (Dr. J. Rekem) — 88
60 Years of the Slovak League of America (— r —) — 89
Ferko Vek: Noctes et Dies (Mikuláš Šprinc) — 90
Michal Dado: Slovník politickej ekonómie (jp) — 91
Literárny Almanach Slováka v Amerike na rok 1968 (— mš —) — 91
O. Augustín J. Záň: Z večných prameňov — 92
J. Dragoš-Alžbetínčan: Pútnici — 92
Ján E. Bor: Msgr. Dr. Ján Rekem — 92
Štefan Senčík, S. J.: Moderný apoštol — 92
Rudolf Dilong: Pod Krížom — 92
Josef Tomko: Die Errichtung der Diözesen Zips, Neusohl und Rosenau... — 92
František Vnuk: Kapitoly z dejín Komunistickej Strany Slovenska — 92
František Vnuk: Kapitoly z dejín Komunistickej strany Slovenska (Jozef Levarský) — 176
Msgr. M. K. Mlynarovič: Oltár. Kázne. (Rudolf Dilong) — 178
Rudolf Dilong: Pod Krížom. — Básne. (G. Z.) — 180
Josef Tomko: Die Errichtung der Diözesen Zips, Neusohl und Rosenau... (M. Lacko) — 182
Harward Law School Library, Catalog of International Law and Relations (— k —) — 183
Vladimír Clementis — Lída Clementisová: Listy z väzenia (IK) — 184
Slovak Studies — V Historica 3 (— a p —) — 186
Dr. Anton Hlinka, SDB: K širším obzorom — 187
Felix Braun: Aischylos (prel. J. Loydl) — 187

ZAZNAMENÁVAME

Cena Valentínovi Beniakovi — Vyznamenanie — Nemecko-Slovenská literárna výmena — 93 — Zemepisná encyklopédia o Slovensku (Ján Vetva) — Pamätáme — 94 — Slovensko má 4,468.000 obyvateľov — Zásluha Jána Mudrocha — 95 — Belo Letz — Slavica Canadiana — Slavic and East-European Studies — Bohemia — 96.
Marian Žiar: Nad 8. číslom Slovenských pohľadov — 188
Kniha *Slovaks in Canada* — 190

O B S A H

(Dokončenie z 2. strany obálky)

Paul Claudel: **List abbé Brémondovi o básnickej inšpirácii** (prel. M. Šprinc) — 121
Paul Claudel: **Kôň, ktorý prinášal slnce** (prel. K. Strmeň) — 125
Paul Claudel: **Animus a Anima** (prel. M. Šprinc) — 129
Paul Claudel: **Ecce sto ad ostium et pulso** (prel. M. Šprinc) — 130
— Jed —: **Jedorasty** — 132
Anton Baník Budoš, SDB: **Boj o mládež v ČSSR** — 133
Rudolf Dilong: **Zem pod nebom** — 160
Raïssa Maritain: **Sens et non-sens en poésie** (prel. M. Šprinc) — 162
Gorazd Zvonický: **Otčenáš za svätých** — 163
Svetoslav Veigl: **Nad tragickým skonom R. F. Kennedyho** — 165
Gorazd Zvonický: **Opora a verše bez mena** — 166

ROZHĽAD

Dva prejavy o poézii: **Rudolf Dilong** — 168; **Karol Strmeň** — 169
Jozef Špetko: **Quo vadis slovenské knihovníctvo?** — 170
Jozef Stráňovský: **Súčasnosť a konfesie na Slovensku** — 173

K N I H Y

František Vnuk: **Kapitoly z dejín Komunistickej strany Slovenska** (Jozef Levarský) — 176
Msgr. M. K. Mlynarovič: **Oltár. Kázne.** (Rudolf Dilong) — 178
Rudolf Dilong: **Pod Krížom. — Básne.** (G. Z.) — 180
Josef Tomko: **Die Errichtung der Diözesen Zips, Neushol und Rosenau...** (M. Lacko) — 182
Harward Law School Library, Catalog of International Law and Relations (— k —) — 183
Vladimír Clementis - Lída Clementisová: **Listy z väzenia** (IK) — 184
Slovak Studies — **V Historica 3** (— ap —) — 186
Dr. Anton Hlinka, SDB: **K širším obzorom** — 187
Felix Braun: **Aischylos** (prel. J. Loydl) — 187

ZAZNAMENÁVAME

Marian Žiar: **Nad 8. číslom Slovenských pohľadov** — 188
Kniha **Slovaks in Canada** — 190

Z KNÍH, KTORÉ VYDAL
SLOVENSKÝ ÚSTAV SV. CYRILA A METODA V RÍME

možno ešte dostat':

PRE LITURGICKÚ OBRODU:

Latinsko-slovenský misál:
veľký formát . . . . $ 30.00
Omšový kánon (latinsko-slovenský) . . . . . $ 5.00
Zvláštne omše slovenských diecéz a apošt. admin.:
veľký formát . . . . $ 5.00
Ideme k Otcovi (modlitby a piesne) . . . . . $ 1.00
K. Poláček SDB: **Vzrast v láske** (modlit. knižka pre deti) . . . . $ 2.00
J. Gašparík: **Jednohlasná sv. omša pre slov. ľud** . $ 0.50
V novembri vyjde modlit. knižka pre grékokatolíkov.

PRE DUCHOVNÝ ŽIVOT:

Msgr. M. Mlynarovič: **Oltár** (kázne) . . . . . $ 5.00
P. Gabriel OCD: **Dôverne s Bohom, IV** (rozjímania) $ 2.00
Dr. A. Hlinka SDB: **K širším obzorom** . . . . $ 3.00
Semmelroth: **Základy** (o viere) . . . . . . $ 0.25
Brunner: **Základné poznanie** (o viere) . . . . $ 0.25
Köster: **Kriticky mysliet'** (o zjavení) . . . . . $ 0.25
V novembri vyjde: Lelotte: **Tajomstvo krásy života** (apologetika pre mládež).
K Vianociam vyjde: **Písmo sväté** - Nový zákon.
Áno, Pane - rozjímania pre laikov.
Ružencové lístky . . . . $ 0.50

PRE NÁBOŽENSKÚ VÝCHOVU:

Počúvaj, diet'a moje . . . . $ 2.00
Šilhár-Ondrejka SDB: **Veľké stretnutie** . . . . $ 1.00
Quoist: **Lásky pätnásťročných?** . . . . . . $ 2.50
Quoist: **Láska, ale aká?** . . . . $ 2.50

POÉZIA:

R. Dilong OFM: **Gorazd** (dráma) . . . . . . $ 0.50
R. Dilong OFM: **Pod krížom** . . . . $ 1.50
M. Šprinc: **Andante** . . . . $ 1.50
G. Zvonický: **Slnko ma miluje** . . . . . . $ 1.50
K Vianociam vyjde: Claudel: **Dobré slovo** (výbor básní v preklade K. Strmeňa).
Gorazd Zvonický: **Prekutávam lovištia.**

PRÓZA:

F. Braun: **Aischylos.** Dva dialógy (preložil J. Loydl) $ 1.50

DOKUMENTÁCIA:

Exsul familia Slovacorum (o náb. živote Slovákov v zahraničí) . . . . $ 1.00

Objednávky treba poslat' na adresu:

KRUH PRIATEĽOV CYRILOMETODSKEJ KNIHY
Casella Postale 6175
00100 ROMA (Prati) - Italia

Tlačí Tipografia Dario Detti - Via G. Savonarola, 1 - 00195 ROMA